

ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΚΟ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΟ ΙΔΡΥΜΑ (ΤΕΙ)
ΜΕΣΟΛΟΓΓΙΟΥ
ΣΧΟΛΗ: ΔΙΟΙΚΗΣΗΣ ΚΑΙ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑΣ
ΤΜΗΜΑ Σ.Σ.Ο.Ε.

ΘΕΜΑ
**ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΗ ΑΝΑΠΤΥΞΗ ΚΑΙ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΙΚΗ
ΠΡΟΣΤΑΣΙΑ**

ΣΠΟΥΔΑΣΤΡΙΑ
ΒΡΑΧΝΙΑ ΑΣΗΜΙΝΑ
Α.Μ. 11269
ΕΠ. ΚΑΘΗΓΗΤΡΙΑ
κκ. ΤΑΣΟΠΟΥΛΟΥ ΕΛΕΝΗ

ΜΕΣΟΛΟΓΓΙ 2009

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

Εισαγωγή	Σελ. 4
ΚΕΦΑΛΑΙΟ:1	
1. ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΗ ΑΝΑΠΤΥΞΗ ΚΑΙ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΙΚΗ ΠΡΟΣΤΑΣΙΑ	Σελ. 8
ΚΕΦΑΛΑΙΟ:2	
2. ΟΙΚΟΤΟΥΡΙΣΜΟΣ	Σελ. 10
2.1 Ορολογία σχετική προς την έννοια του οικοτουρισμού.	Σελ. 12
2.2 Αναμενόμενα οφέλη και ευκαιρίες από τον οικοτουρισμό.	Σελ. 13
2.3 Συμβολή στην τοπική οικονομία και την περιφερειακή ανάπτυξη.	Σελ. 15
2.4 Δημιουργία πολλαπλών δυνατοτήτων για Περιβαλλοντική εκπαίδευση μέσω της οποίας επιτυγχάνεται η ευαισθητοποίηση του κοινού για την προστασία του περιβάλλοντος.	Σελ. 15
2.5 Συμβολή στη συγκράτηση του πληθυσμού και τη δημιουργία μιας υγιούς κοινωνικής δομής και ζωής.	Σελ. 16
2.6 Αυξανόμενη ευαισθητοποίηση του κοινού για το περιβάλλον.	Σελ. 17
ΚΕΦΑΛΑΙΟ:3	
3. ΑΓΡΟΤΟΥΡΙΣΜΟΣ	Σελ. 19
3.1 Αγροτουρισμός σήμερα	Σελ. 20
3.2 Στόχοι αγροτουρισμού	Σελ. 22
3.3 Ποιους ενδιαφέρει	Σελ. 23
ΚΕΦΑΛΑΙΟ:4	
4. Τουρισμός και Προστασία του Περιβάλλοντος	Σελ. 24
ΚΕΦΑΛΑΙΟ:5	
5. ΔΥΣΜΕΝΕΙΣ ΕΠΙΠΤΩΣΕΙΣ ΤΟΥ ΤΟΥΡΙΣΜΟΥ	Σελ. 28
5.1 Ρύπανση του Περιβάλλοντος	Σελ. 29
5.2 Στην φυλακή οι ρυπαίνοντες	Σελ. 32
5.3 Επιπτώσεις του τουρισμού επί των Παραδοσιακών αξιών και του εθνικού χαρακτήρα	Σελ. 32

ΚΕΦΑΛΑΙΟ:6

6.	Οι Διεθνείς Οργανισμοί Περιβάλλοντος και η Ελλάδα	Σελ. 35
6.1	Οι σπουδαιότεροι Διεθνείς Οργανισμοί	Σελ. 36
6.2	Ο ρόλος της τοπικής αυτοδιοίκησης στον τουρισμό	Σελ. 38

ΚΕΦΑΛΑΙΟ:7

7.	Αλληλεξάρτηση Τουρισμού και Περιβάλλοντος	Σελ. 42
7.1	Εργαλεία περιβαλλοντικής διαχείρισης για τον τουρισμό	Σελ. 43
7.2	Η συμβολή του ιδιωτικού τομέα	Σελ. 45
7.3	Εργαλεία περιβαλλοντικής διαχείρισης για τον τουρισμό	Σελ. 47
7.4	Συστήματα Περιβαλλοντικής Διαχείρισης	Σελ. 47
7.5	Συστήματα Απονομής Οικολογικού Σήματος	Σελ. 49
7.6	Προοπτικές για την εφαρμογή των εργαλείων περιβαλλοντικής διαχείρισης στην Ελλάδα	Σελ. 53
7.7	Πολιτικές προς βιώσιμη ανάπτυξη για τον τουρισμό.	Σελ. 55

ΚΕΦΑΛΑΙΟ:8

8.	Προστασία του Φυσικού Περιβάλλοντος	Σελ. 57
8.1	Ειδικές μορφές προστασίας.	Σελ. 58
8.1.1	Προστασία περιβάλλοντος από έργα και δραστηριότητες.	Σελ. 58
8.1.2	Προστασία του περιβάλλοντος από την ρύπανση.	Σελ. 60
8.1.3	Προστασία της φύσης και του τοπίου.	Σελ. 63
8.2	Κριτήρια, χαρακτηρισμοί και αρχές προστασίας.	Σελ. 64
8.3	Έλεγχος Τουριστικής ανάπτυξης της χώρας.	Σελ. 66
8.4.	Περιοχές ελέγχου τουριστικής ανάπτυξης.	Σελ. 67
8.5	Απαγορεύσεις	Σελ. 68
8.5.1	Εξαιρέσεις	Σελ.69

ΚΕΦΑΛΑΙΟ:9

9.1	Περιβαλλοντική νομοθεσία	Σελ. 71
9.2	Ατμοσφαιρικό περιβάλλον, Ατμοσφαιρική Ρύπανση	Σελ. 72
9.3	Ελληνική νομοθεσία /κανονισμοί	Σελ. 73

ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑ

Σελ. 77

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

Σελ. 79

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Είναι γεγονός ότι δεν είναι δυνατόν να αμφισβητηθεί η σπουδαιότητα του τουρισμού για μια χώρα, και μάλιστα, ιδιαίτερα η δική μας, τόσο από άποψη οικονομική όσο και κοινωνική.

Οι επιπτώσεις του όμως στο περιβάλλον, που είναι ιδιαίτερα σημαντικές, μπορεί σε ορισμένες περιπτώσεις να είναι αρνητικές μέχρι και καταστροφικές, αν δεν ληφθεί ιδιαίτερη φροντίδα. Αυτό μπορεί να συμβεί σε σχέση είτε με το φυσικό, είτε με το κοινωνικό και πολιτιστικό περιβάλλον.

Οι κίνδυνοι βέβαια αυτοί, έχουν γίνει αντιληπτοί όχι μόνο στη δική μας χώρα αλλά και στη διεθνή κοινωνία.

Όσον αφορά την χώρα μας, κατ' αρχήν το Σύνταγμα (άρθρο 24 §1), καθορίζει ότι «Η προστασία του φυσικού και πολιτιστικού περιβάλλοντος αποτελεί υποχρέωση του κράτους. Το κράτος υποχρεούται να λαμβάνει ιδιαίτερα προληπτικά ή κατασταλτικά μέτρα προς την διαφύλαξή του».

Σε εφαρμογή της συνταγματικής επιταγής, αρκετά νομοθετήματα έχουν ήδη εκδοθεί με στόχο την προστασία των αξιών αυτών. Όπως είναι γνωστό υπάρχει το αρμόδιο Υπουργείο και την προστασία του φυσικού περιβάλλοντος (το ΥΠΕΧΩΔΕ) ενώ αρμόδιο για την προστασία του πολιτιστικού περιβάλλοντος είναι κατά κύριο λόγο το Υπουργείο Πολιτισμού.

Σκοπός αυτής της εργασίας είναι να εξετάσουμε κατά πόσο υφίσταται η συνύπαρξη της τουριστικής ανάπτυξης και της περιβαλλοντικής προστασίας, λαμβάνοντας υπόψη την σπουδαιότητα που έχουν για την υγιή ανάπτυξη του ανθρώπου αυτοί οι δύο παράγοντες του τουρισμού και της περιβαλλοντικής προστασίας.

Η εργασία αυτή χωρίζεται σε εννέα κεφάλαια.

Το πρώτο κεφάλαιο αναφέρεται στην αλληλεπίδραση μεταξύ τουρισμού και περιβάλλοντος κάτω από το πρίσμα της οικονομικής ανάλυσης που εξετάζει το Ινστιτούτο Τουριστικών Ερευνών και Προβλέψεων.

Η μελέτη αυτή έχει οικονομικό σκοπό και συμβάλει στην λήψη ορθολογικών αποφάσεων που διευκολύνουν την τουριστική ανάπτυξη χωρίς επιπτώσεις στο περιβάλλον που σε ορισμένες περιπτώσεις μπορεί να είναι αρκετά σοβαρές, καθώς και στο πλαίσιο απαγορεύσεων για την πρόβλεψη περιβαλλοντικών επιπτώσεων από

την πραγματοποίηση ενός τουριστικού έργου.

Ο οικοτουρισμός που αναφέρεται στο δεύτερο κεφάλαιο είναι ο τουρισμός στην φύση, ο οποίος προωθεί την προστασία του φυσικού και πολιτιστικού περιβάλλοντος.

Γίνεται λόγος για την συμβολή του στην τοπική κοινωνία και την περιφερειακή ανάπτυξη καθώς και την δημιουργία πολλαπλών δυνατοτήτων για την περιβαλλοντική εκπαίδευση και συσσώρευση εμπειρίας γύρω από αυτόν.

Ο οικοτουρισμός συμβάλει στην ανάπτυξη του οικονομικού τομέα σε περιοχές με ιδιαίτερη φυσική ομορφιά και στον τομέα της περιβαλλοντικής προστασίας όπου σημειώθηκε στροφή προς μια ολοκληρωμένη προσέγγιση που συνδυάζει προστασία της φύσης και οικονομική ανάπτυξη.

Στο τρίτο κεφάλαιο αναφέρεται ο αγροτουρισμός, ο οποίος είναι μια ήπια μορφή βιώσιμης τουριστικής ανάπτυξης και υπερδραστηριότητας στον αγροτικό χώρο, με την οποία ο επισκέπτης έχει την ευκαιρία να γνωρίσει τις αγροτικές περιοχές, τις αγροτικές ασχολίες, τα τοπικά προϊόντα, την παραδοσιακή κουζίνα, τα πολιτισμικά στοιχεία και τα αυθεντικά χαρακτηριστικά του κάθε τόπου.

Επίσης η δραστηριότητα αυτή φέρνει τον επισκέπτη σε επαφή με την φύση καθώς και με τις δραστηριότητες στην ύπαιθρο, στις οποίες μπορεί να συμμετέχει, να ψυχαγωγηθεί και να νοιώσει την χαρά της περιήγησης, της γνώσης και της ανακάλυψης.

Το τέταρτο κεφάλαιο αναφέρεται στον τουρισμό και την προσπάθεια του περιβάλλοντος. Στον τουρισμό όταν βρίσκεται σε πλήρη και δυναμική εξέλιξη δύο είναι οι παράγοντες που επηρεάζουν αρνητικά το περιβάλλον.

- α)** Οι τουρίστες, οι οποίοι επισκέπτονται ένα τόπο είτε για αμιγή ψυχαγωγία είτε για καλλιτεχνικές ή θρησκευτικές ή αθλητικές δραστηριότητες ή διάφορα γεγονότα, βρίσκονται σε άμεση επαφή με το περιβάλλον και αν δεν υπάρχει έστω μία στοιχειώδης ενημέρωση του κοινού για την περιβαλλοντική προστασία, μπορούν να προκαλέσουν ανεπανόρθωτες ζημιές στο περιβάλλον αυτό, είτε φυσικό, είτε ζωικό, είτε πολιτιστικό.
- β)** Οι τουριστικές επιχειρήσεις, οι οποίες είναι άλλος ένας παράγοντας που επιδρά αρνητικά στο περιβάλλον. Προσπαθούν να το χρησιμοποιήσουν στο έπακρο με σκοπό το κέρδος και την ανάπτυξη του τουριστικού κοινού χωρίς όμως να λογαριάζουν της καταστροφικές συνέπειες που έχει υποστεί το περιβάλλον.

Στην προστασία του περιβάλλοντος παίζει καθοριστικό ρόλο ο κρατικός φορέας, ο οποίος με τις απαγορεύσεις, τα ρυθμιστικά σχέδια και τους περιορισμούς, προσπαθεί να αποτρέψει την ρύπανση, την μόλυνση και την καταστροφή του φυσικού, του πολιτιστικού περιβάλλοντος και της παράδοσης του κάθε τόπου.

Το πέμπτο κεφάλαιο αναφέρεται στις δυσμενείς επιπτώσεις που μπορεί να έχει ο τουρισμός, ο οποίος μπορεί να αποτελεί σημαντικό οικονομικό μέσο αλλά παράλληλα έχει καταστροφικές συνέπειες για κάθε πολιτισμό.

Οι τουρίστες δεν είναι εμπορεύματα, παρά άνθρωποι οι οποίοι μεταφέρουν τις δικές τους ιδέες και αντιλήψεις και πολλές φορές οι μετακινήσεις τους μπορεί να κρύβουν δόλιους σκοπούς.

Ο τουρισμός δεν πρέπει να είναι απεριόριστος και ανεξέλεγκτος. Αντίθετα πρέπει να υποβάλλεται σε περιορισμούς και απαγορεύσεις. Κάθε κοινωνία πρέπει να προστατεύει την φυσική και πολιτιστική της κληρονομιά από τέτοια κύματα τουριστών, έτσι ώστε να μπορεί να ζει σε μια υγιή και προστατευμένη κοινωνία.

Οι διεθνής οργανισμοί για το περιβάλλον, καθώς και η τοπική αυτοδιοίκηση, που αναφέρονται στο έκτο κεφάλαιο, είναι οι φορείς οι οποίοι δημιουργήθηκαν για να προστατέψουν το περιβάλλον από την ραγδαία και ανεξέλεγκτη ανάπτυξη του τουρισμού, της τεχνολογίας και της οικονομίας, που είχε σαν αποτέλεσμα την σοβαρή βλάβη που υπέστη το περιβάλλον. Οι οργανισμοί και η τοπική αυτοδιοίκηση, έχουν την δυνατότητα να θέτουν περιορισμούς, απαγορεύσεις και να τιμωρούν όλους όσους παρανομούν και προσπαθούν να θέσουν το περιβάλλον σε κίνδυνο.

Το έβδομο κεφάλαιο αναφέρεται στην αλληλεπίδραση μεταξύ τουρισμού και περιβάλλοντος. Αναφέρεται στον ρόλο που παίζει ο ιδιωτικός τομέας, καθώς και τα εργαλεία περιβαλλοντικής διαχείρισης στην ανάπτυξη του τουρισμού και της προστασίας του περιβάλλοντος. Τα συστήματα περιβαλλοντικής διαχείρισης δίνουν την δυνατότητα στις τουριστικές επιχειρήσεις να αναπτύξουν περιβαλλοντική πολιτική και παράλληλα να εισαγάγουν διαχειριστικές και τεχνικές πρακτικές για την υλοποίηση των στόχων που έχουν θέσει.

Η υιοθέτηση τέτοιων συστημάτων περιβαλλοντικής διαχείρισης μπορεί να δημιουργήσει σημαντικά περιβαλλοντικά και επιχειρηματικά οφέλη, ενώ παράλληλα η υιοθέτησή τους δημιουργεί ορισμένες υποχρεώσεις και δαπάνες για την επιτυχή υλοποίησή τους. Όσον αφορά τον ρόλο του ιδιωτικού τομέα, έχει πλέον αναθεωρηθεί η αντίληψη ότι οι τουριστικές εγκαταστάσεις έχουν πιο ήπιες περιβαλλοντικές επιπτώσεις. Ο ρόλος της πολιτείας θεωρείται από τους πλέον σημαντικούς, γιατί

αναλαμβάνει την θέσπιση κανόνων και περιβαλλοντικών όρων για την προστασία του περιβάλλοντος.

Στο όγδοο κεφάλαιο θα προσδιοριστούν ουσιαστικά, άμεσα ή έμμεσα η έννοια τόσο του περιβάλλοντος όσο και της προστασίας του, δεδομένου ότι θα γνωρίσουμε ποια ακριβώς είναι τα δημόσια ή ιδιωτικά έργα και γενικά οι δραστηριότητες που έχουν επιπτώσεις στο περιβάλλον, καθώς επίσης και σε ποιους θα πρέπει να λαμβάνονται ειδικά μέτρα προστασίας.

Θα δούμε τι προβλέπεται καταρχήν, όσον αφορά την ρύπανση της ατμόσφαιρας, των υδάτων, του εδάφους, την προστασία της φύσης καθώς και της άγριας πανίδας και χλωρίδας.

Τέλος στο ένατο κεφάλαιο αναφέρεται η Νομοθεσία για την προστασία του περιβάλλοντος. Οι νομοθετικές και κανονιστικές διατάξεις στην Ελλάδα και την Ευρωπαϊκή Ένωση για την προστασία του περιβάλλοντος, είναι πολυάριθμες και καλύπτουν όλους τους τομείς περιβαλλοντικού ενδιαφέροντος, όπως η ατμοσφαιρική ρύπανση, η ρύπανση υδατικών συστημάτων, φυσικό περιβάλλον, προστασία πανίδας και χλωρίδας, απορρίμματα, τοξικά απόβλητα, βιομηχανικές εγκαταστάσεις και μελέτες περιβαλλοντικών επιπτώσεων.

Η Ελλάδα έχει εναρμονίσει την εθνική της νομοθεσία με τις οδηγίες της Ευρωπαϊκής Ένωσης, αλλά σε ορισμένες από αυτές δεν έχει επιτευχθεί η εναρμόνιση.

Η μέθοδος που χρησιμοποιήθηκε σε αυτήν την εργασία, είναι η βιβλιογραφική έρευνα, καθώς και η έρευνα στο διαδίκτυο.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ: 1^ο

1. ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΗ ΑΝΑΠΤΥΞΗ ΚΑΙ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΙΚΗ ΠΡΟΣΤΑΣΙΑ

«Την αλληλεξάρτηση μεταξύ τουριστικής ανάπτυξης και περιβαλλοντικής προστασίας κάτω από το πρίσμα της οικονομικής ανάλυσης εξετάζει το Ινστιτούτο Τουριστικών Ερευνών και Προβλέψεων (ΙΤΕΠ). Η επιχειρηματολογία που αναπτύσσεται μπορεί να συμβάλει σε περισσότερο ορθολογικές αποφάσεις, που διευκολύνουν την τουριστική ανάπτυξη χωρίς να δημιουργούν σοβαρή βλάβη στο περιβάλλον.

Βασική θέση της περιβαλλοντικής οικονομικής είναι ότι, όπου το αγαθό της οικονομικής πολιτικής συγκρούεται με το αγαθό της περιβαλλοντικής προστασίας, η μόνη ορθολογική προσέγγιση είναι ο συγκερασμός, με βάση την σύγκρουση των ωφελειών και του κόστους.

Συνιστάται δε η αξιοποίηση των οικονομικών κινήτρων για την προώθηση της περιβαλλοντικής προστασίας στην λογική του, «ο μολύνων πληρώνει». Γιατί αν κάποιος μολύνει και υποχρεωθεί να πληρώσει, θα προσπαθεί να μην μολύνει για να μην επιβαρύνεται.

Επιπτώσεις στο περιβάλλον και τρόποι αντιμετώπισης.

Η τουριστική δραστηριότητα δεν ενοχοποιείται ως αίτιο κανενός από τα μεγάλα διεθνή περιβαλλοντικά προβλήματα. Οι δυσμενείς όμως περιβαλλοντικές επιπτώσεις μπορεί σε ορισμένες περιπτώσεις να είναι αρκετά σοβαρές.

Κατ' ακολουθία, στην μελέτη γίνεται αναφορά στις κυριότερες δυσμενείς επιπτώσεις της τουριστικής ανάπτυξης στο περιβάλλον και στους κυριότερους τρόπους αντιμετώπισής τους, τόσο γενικότερα όσο και ειδικότερα στη χώρα μας. Έτσι, μπορεί να σχηματιστεί μια ορθότερη εικόνα για την θέση και την σημασία των περιβαλλοντικών προβλημάτων, που συνδέονται με την τουριστική ανάπτυξη, σε σύγκριση με την γενικότερη περιβαλλοντική προβληματική και να καταστεί σαφές ο υπερβολικός χαρακτήρας εντυπώσεων που επικρατούν ή δημιουργούνται σε μερίδα της κοινής γνώμης.

Γίνεται επίσης, σύντομη αναφορά στο διάλογο που διεξάγεται διεθνώς, σχετικά με τις μεθόδους εντοπισμού και πρόληψης εκκολαπτόμενων περιβαλλοντικών προβλημάτων σε τουριστικές περιοχές υψηλών πυκνοτήτων.

Σχετικά σημειώνεται, με ελάχιστες εξαιρέσεις, ότι οι τουριστικές πυκνότητες στη χώρα μας δεν υπερβαίνουν την φέρουσα ικανότητα των αντίστοιχων περιοχών.

Πλαίσιο απαγορεύσεων και νομοθεσία.

Όπως ήδη αναφέρθηκε, ο σκοπός της μελέτης είναι οικονομικός. Δεν είναι ούτε τεχνικός, ούτε νομικός. Τα θέματα όμως που γεννώνται στο μεταίχμιο της τουριστικής ανάπτυξης και περιβαλλοντικής προστασίας είναι σε αρκετά μεγάλο βαθμό, είτε τεχνικά, είτε νομικά.

Με στόχο την προστασία του περιβάλλοντος ή άλλα συγγενή αγαθά, τίθεται μια σειρά από απαγορεύσεις, όρια και περιορισμούς, που αφορούν την τουριστική ανάπτυξη.

Η πραγματοποίηση ενός τουριστικού έργου, αν αρχικά είναι επιτρεπτή, προβλέπεται η λεπτομερής εξέταση των πιθανών περιβαλλοντικών επιπτώσεων του με στόχο είτε την απαγόρευσή του, είτε αν κρίνεται από τις αρμόδιες αρχές ότι οι επιπτώσεις αυτές δεν μπορεί να γίνουν αποδεκτές, είτε την αδειοδότηση της κατασκευής του έργου υπό όρους που αποβλέπουν στην αντιμετώπιση ή απόμειωση των επιπτώσεων αυτών.

Σχετικώς γίνεται συνοπτική παρουσίαση του γενικότερου πλαισίου των απαγορεύσεων, ορίων και περιορισμών, που άπτονται της τουριστικής ανάπτυξης και της σημασίας τους, καθώς και της διαδικασίας εξέτασης των πιθανών περιβαλλοντικών επιπτώσεων και των τρόπων αντιμετώπισής τους.

Η Ελληνική νομοθεσία, που ρυθμίζει τις τουριστικές δραστηριότητες και ιδιαίτερα οι πρόνοιές της για την προστασία του περιβάλλοντος, χαρακτηρίζονται από αυστηρότητα. Ενδεικτικό είναι ότι μεταχειρίζεται μια μεγάλη τουριστική μονάδα το ίδιο αυστηρά όπως μια βαριά βιομηχανική εγκατάσταση».¹

¹ http://www.mactsa.net/idex.php?option=com_content&task=view...

ΚΕΦΑΛΑΙΟ: 2^ο

2. ΟΙΚΟΤΟΥΡΙΣΜΟΣ

Ο όρος "οικοτουρισμός" εμφανίστηκε στα τέλη της δεκαετίας του 1980 και προήλθε από την συνάντηση δύο παράλληλων τάσεων που εμφανίστηκαν στους τομείς του τουρισμού και της προστασίας του περιβάλλοντος.

Ο οικοτουρισμός είναι ο τουρισμός στην φύση, ο οποίος, αντιθετα με τον μαζικό τουρισμό, δεν υπερβαίνει την φέρουσα φυσική, πολιτιστική και κοινωνική ικανότητα της περιοχής όπου εφαρμόζεται, ενώ ταυτόχρονα προωθεί την προστασία του φυσικού και πολιτιστικού περιβάλλοντος.

Πρέπει να λειτουργεί βάσει σχεδίου, που να εντάσσεται στο ευρύτερο πλαίσιο προστασίας και ανάπτυξης της περιοχής.

Στον τομέα του τουρισμού σημειώθηκε μία αυξανόμενη τάση για διακοπές σε περιοχές ιδιαίτερου φυσικού κάλλους και οικολογικής αξίας, με έντονο το στοιχείο της συμμετοχής, της περιπέτειας, της ανακάλυψης, της γνώσης και της επαφής με νέους πολιτισμούς.

Οι προορισμοί του μαζικού τουρισμού, όπως συνηθίζει να λέγεται, όπου επικρατεί υποβαθμισμένο, δομημένο, φυσικό και κοινωνικό περιβάλλον καθώς και το ύψος προσφερόμενων οργανωμένων εκδρομών (που προβάλλουν μια πλαστή εικόνα του πολιτισμού και τόπου, κατασκευασμένα από τα διαφημιστικά φυλλάδια) άρχισαν να δέχονται κριτική και να φτάνουν στο όριο του "κύκλου ζωής τους".

Η Ελλάδα γνώρισε πολύ έντονα τα οφέλη αλλά και της αρνητικές επιπτώσεις του μαζικού τουρισμού.

Η νέα τάση για τουρισμό στη φύση και για ενεργητική συμμετοχή, που σημειώθηκε από την δεκαετία του 1980, εντάσσεται στο γενικότερο κλίμα ενδιαφέροντος που δημιουργήθηκε στον κόσμο για την κατάσταση του περιβάλλοντος.

Αποτέλεσμα αυτού του ενδιαφέροντος ήταν η επιθυμία για γνωριμία με τα απειλούμενα οικοσυστήματα, τα απειλούμενα είδη και γενικά τη φύση που χάνεται.

Στον τομέα της προστασίας του περιβάλλοντος σημειώθηκε στροφή προς μία ολοκληρωμένη προσέγγιση που θα συνδύαζε την προστασία της φύσης με την οικονομική ανάπτυξη. Αναζητήθηκαν τρόποι με τους οποίους θα μπορούσε η προστασία της φύσης να συμβάλει στην οικονομική ανάπτυξη μιας περιοχής και, πιο

πρόσφατα, αναζητήθηκαν τρόποι με τους οποίους η οικονομική δραστηριότητα, που αξιοποιεί το καθεστώς προστασίας, μπορεί να συμβάλει στην αυτοχρηματοδότηση της ίδιας της διαδικασίας της προστασίας.

Αν λάβει κανείς υπόψη ότι τα πιο πολύτιμα οικοσυστήματα και η μεγαλύτερη βιοποικιλότητα φιλοξενούν χώρες του αναπτυσσόμενου κόσμου ή απομακρυσμένες και υπό εγκατάλειψη περιοχές του ανεπτυγμένου κόσμου, το ζήτημα της οικονομικής και κοινωνικής αναζωογόνησης αυτών των περιοχών αποκτά ιδιαίτερη σημασία.

Οι τοπικοί πληθυσμοί που ζουν κοντά στις προστατευόμενες περιοχές, είναι συχνά άμεσα εξαρτημένα από τη χρήση των φυσικών πόρων. Όταν το καθεστώς προστασίας έρχεται να επιβάλλει περιορισμούς ή απαγορεύσεις, οι οικονομικές και κοινωνικές συνέπειες είναι σοβαρές.

Συχνά έχουν δημιουργηθεί οξείες καταστάσεις, όπως αυτή στο Εθνικό Πάρκο Gonarezhou, στη Ζιμπάμπουε της Αφρικής, όπου μέλη της τοπικής φυλής που ζούσε κάποτε στην περιοχή του Πάρκου και στη συνέχεια αναγκάστηκε να φύγει, έφτασαν στο σημείο να σκοτώνουν τους ελέφαντες του Πάρκου με τη λογική ότι, αν εξαφανίζονταν οι ελέφαντες, τότε το Πάρκο θα έπαυε να υπάρχει και η γη θα ξαναγύριζε στους ίδιους.

Καταστάσεις εχθρότητας από πλευράς τοπικής κοινωνίας, απέναντι στο καθεστώς προστασίας της φύσης εξαιτίας του αποκλεισμού της από την εκμετάλλευση των φυσικών πόρων, δεν είναι άγνωστες ούτε στην Ελλάδα. Για παράδειγμα, κατά την επιβολή του καθεστώτος προστασίας του Δάσους Δαδιάς – Λευκίμης – Σουφλίου, υπήρξαν από την τοπική κοινωνία αντιδράσεις, που εκφράστηκαν ακόμη και με απειλή εμπρησμού του δάσους. Ο κύριος λόγος αντίδρασης των κατοίκων, ήταν η απαγόρευση της υλοτομίας στους δύο πυρήνες απόλυτης προστασίας του, που αποτελούσε την κύρια οικονομική δραστηριότητά τους.

Η αναζήτηση τρόπων βιώσιμης ανάπτυξης για τους κατοίκους των προστατευόμενων περιοχών απασχόλησε σοβαρά τους περιβαλλοντικούς φορείς. Καθώς μάλιστα η λογική της απόδοσης αποζημιώσεων στους ντόπιους για απώλειες εισοδήματος που προέρχονται από το καθεστώς προστασίας δείχνει να μην έχει τα επιθυμητά αποτελέσματα, η προσοχή στράφηκε στην προώθηση ήπιων και συμβατών με την προστασία της φύσης αντισταθμιστικών δραστηριοτήτων.

Ο τουρισμός στη φύση, ως ανερχόμενη τάση στην τουριστική βιομηχανία, εκτιμήθηκε ως ευκαιρία για την ανάπτυξη μιας ήπιας οικονομικής δραστηριότητας,

του οικοτουρισμού, που θα συνέβαλε τόσο στην τοπική κοινωνική και οικονομική ευημερία, όσο και στην ίδια την προστασία της φύσης.

Κάτι τέτοιο επιτυγχάνεται άμεσα, μέσω της επιστροφής μέρους των εσόδων για τους σκοπούς της προστασίας και την οικονομική τόνωση της περιοχής, όσο και έμμεσα, μέσω της ηθικής υποστήριξης, της ευαισθητοποίησης και του ευνοϊκού κλίματος που δημιουργείται στους ντόπιους και στους επισκέπτες.

Στη γένεσή της, κατά συνέπεια, η έννοια του οικοτουρισμού συνδέεται με την έννοια της προστασίας της φύσης και, μάλιστα, με τις προστατευόμενες περιοχές.²

2.1 Ορολογία σχετική προς την έννοια του οικοτουρισμού

«Συμπληρώνοντας το θέμα των ορισμών και της ορολογίας, αναφέρουμε ορισμένους από τους σχετικούς με τον οικοτουρισμό όρους και τη συσχέτισή τους με αυτόν. Όπου προτάσσεται ο αγγλικός όρος, γίνεται επειδή οι ελληνικοί αντίστοιχοι όροι δεν έχουν καθιερωθεί.

- Φυσιολατρικός τουρισμός Ευρύτερος και χαλαρότερος όρος από τον οικοτουρισμό. Δεν συνδέεται με την προστασία του περιβάλλοντος.
- Wilderness tourism (Τουρισμός στην άγρια φύση): Αναφέρεται στον τουρισμό σε απομονωμένες και ελάχιστα αλλοιωμένες από ανθρώπινη δραστηριότητα περιοχές.
- Ήπιος τουρισμός. Αναφέρεται στην ελαχιστοποίηση των αρνητικών επιπτώσεων του τουρισμού στο περιβάλλον.
- Adventure travel (Τουρισμός περιπέτειας): Αναφέρεται στην εμπειρία του τουρίστα που συνίσταται στην περιπέτεια και τα σπορ, συνήθως στη φύση.
- Πολιτιστικός τουρισμός. Αντικείμενο ενδιαφέροντος η πολιτιστική κληρονομιά.

² Οικοτουρισμός Συνδυασμός δράσεων πιλοτικού χαρακτήρα για την ανάπτυξη του οικολογικού τουρισμού». Εκδόσεις Ε.Ο.Τ. 2000, α/α βιβλίου 246, σελ.7-8.

- Green tourism (πράσινος τουρισμός): Ασαφής αναφορά στην περιβαλλοντικά υπεύθυνη στάση των τουριστών και της τουριστικής βιομηχανίας.
- Sustainable tourism (Αειφόρος τουρισμός): Αειφόρος μπορεί να είναι κάθε μορφή τουρισμού. Ανεξάρτητα από τον τομέα ειδικού ενδιαφέροντος στον οποίο εμπίπτει. Είναι όρος που χρησιμοποιείται ευρύτατα για να περιγράψει την προσπάθεια ελαχιστοποίησης των αρνητικών επιπτώσεων του τουρισμού στο περιβάλλον. Οι αρχές του Αειφόρου τουρισμού έχουν περιγραφεί σε κείμενα αρχών που αναλύονται στο αντίστοιχο κεφάλαιο του θεσμικού πλαισίου στην παρούσα μελέτη. Ο όρος αυτός είναι υπερσύνολο του οικοτουρισμού.
- Εναλλακτικός τουρισμός ή εναλλακτικές μορφές τουρισμού. Ο όρος «εναλλακτικός» αντιδιαστέλλεται προς τον μαζικό τουρισμό. Υπονοεί την ανεξάρτητη μετακίνηση ή τη μετακίνηση με μικρά γκρουπ, (αν και τα μεγάλα γκρουπ δεν είναι απαραίτητως εκτός της λογικής των εναλλακτικών μορφών τουρισμού), την απουσία τυποποίησης στην εμπειρία του ταξιδιώτη, τα ειδικά ενδιαφέροντα της συμμετοχής κτλ.
- Ειδικές μορφές τουρισμού. Ελληνικός όρος. Περιγράφει τις κατηγορίες τουρισμού με ειδικά ενδιαφέροντα Οικολογικός, Θρησκευτικός, Ιστορικός, Πολιτιστικός τουρισμός».³

2.2 Αναμενόμενα οφέλη και ευκαιρίες από τον οικοτουρισμό

«Οικονομική συμβολή στην προστασία της φύσης και της πολιτιστικής κληρονομιάς».

Οι οικονομική συμβολή στην προστασία της φύσης είναι εφικτή μέσω της επιστροφής μέρους των εσόδων από το οικοτουρισμό στους σκοπούς της προστασίας.

Τέτοια έσοδα μπορεί να προέρχονται μέσω ειδικής έμμεσης φορολόγησης, από πληρωμές εισιτηρίων εισόδου, πληρωμές «δικαιωμάτων» επιχειρηματικής δραστηριοποίησης στην ΠΠ, ξεναγήσεις, πώληση αναμνηστικών, τουριστικών

³ Οικοτουρισμός Συνδυασμός δράσεων πλοτικού χαρακτήρα για την ανάπτυξη του οικολογικού τουρισμού». Εκδόσεις Ε.Ο.Τ. 2000, α/α βιβλίου 246 σελ. 23-24.

οδηγών, χαρτών κ.λ.π. Μέσο ειδικά σχεδιασμένου μηχανισμού μπορεί να εξασφαλίζεται η επανεπένδυση τέτοιων εσόδων στην προστασία της ΠΠ και να καλύπτονται ανάγκες όπως μισθοδοσία φυλάκων και άλλου προσωπικού χρηματοδότηση επιστημονικής έρευνας, συντήρηση εγκαταστάσεων κ.λ.π.

Στην Ελλάδα ένα βήμα προς αυτή την κατεύθυνση έγινε με την ψήφιση του νόμου 2742 για τις προστατευόμενες περιοχές (ΠΠ) ο οποίος προβλέπει ως πόρους του φορέα διαχείρισης των ΠΠ έσοδα από τουριστική δραστηριότητα (εισιτήρια, ξεναγήσεις ομάδων, επισκεπτών, προβολή και εκμετάλλευση οπτικοακουστικού υλικού, εκχώρηση σημάτων ποιότητας και συνεργασίας σε επιχειρήσεις, πώληση υλικών, εκδόσεων).

Εδώ πρέπει να αναφερθεί η έντονη συζήτηση που διεξάγεται για το ύψος του αντιτίμου εισόδου στις προστατευόμενες περιοχές. Σχετική έρευνα, που έγινε στα πλαίσια τόσο της συγκεκριμένης μελέτης όσο και σε άλλες μελέτες, έδειξε ότι υπάρχει πρόθεση από πλευρά των επισκεπτών να πληρώσουν μεγαλύτερο ποσό για την είσοδο στο πάρκο εάν γνώριζαν πού ακριβώς πηγαίνουν τα χρήματά τους. Θα δέχονταν ευνοϊκά την αύξηση εάν τα έσοδα διατίθεντο για τη διαχείριση του πάρκου, τη βελτίωση της τουριστικής υποδομής ή την ευημερία των κατοίκων.

Σε κάθε περίπτωση θα πρέπει να εξετάζεται ποιος είναι ο πιθανός βαθμός συμβολής ενός τέτοιου εισιτηρίου στο κόστος διαχείρισης ΠΠ. Ειδικά για την Ελλάδα είναι απαραίτητο να γίνει προεκτίμηση των πλεονεκτημάτων και των κινδύνων που ενέχει η καθιέρωση εισιτηρίου στις ΠΠ καθώς ενδέχεται να προκαλέσει μείωση των επισκεπτών και τελικά απώλεια εσόδων.

Για εξοικονόμηση εσόδων διοχετεύσιμων στην προστασία μιας ΠΠ μέσω του οικοτουρισμού έχει προταθεί η παραχώρηση δικαιωμάτων οικονομικής δραστηριότητας στον ιδιωτικό τομέα με τη συμφωνία μέρος των εσόδων να διατίθενται στην ΠΠ. Αυτές οι προτάσεις μοιάζουν μακριά από την ελληνική πραγματικότητα, δεν αποκλείεται όμως σε λίγα χρόνια η διαχείριση των ΠΠ να αποκτήσει κάποια χαρακτηριστικά του ιδιωτικού τομέα.

Περισσότερο έμμεση είναι η εξασφάλιση οικονομικών πόρων από τον οικοτουρισμό για την προστασία της πολιτιστικής κληρονομιάς. Μέσο της αξίας που αποκτά η διατήρηση της ταυτότητας του τόπου, δημιουργούνται κίνητρα και ερείσματα για την προστασία όχι μόνο των μνημείων αλλά και της λαϊκής αρχιτεκτονικής κληρονομιάς (μύλοι, λιθόστρωτα, αγροτικά οικήματα κλπ.)

2.3 Συμβολή στην τοπική οικονομία και την περιφερειακή ανάπτυξη

Η συμβολή του οικοτουρισμού στην τοπική οικονομία συνήθως ταυτίζεται με τη δημιουργία θέσεων εργασίας για ντόπιους, όπως θέσεις οικοξεναγών, οδηγών βουνού, φυλάκων, προσωπικού οικοτουριστικών ξενώνων κλπ.

Επίσης, με την ανάπτυξη του οικοτουρισμού ενισχύονται οι υπάρχουσες και δημιουργούνται νέες επιχειρήσεις που σχετίζονται με την εξυπηρέτηση των επισκεπτών, όπως καφενεία, μαγαζιά με αναμνηστικά, ενοικιαζόμενα δωμάτια, ταβέρνες κτλ.

Πολύ σημαντική μπορεί επίσης να αποβεί η συμβολή του οικοτουρισμού, ή γενικότερα του τουρισμού στη φύση, στην διάθεση τοπικών παραδοσιακών προϊόντων. Παραδείγματα υπάρχουν πολλά στην Ελλάδα. Αναφέρουμε την προώθηση του βιολογικού φασολιού στην Πρέσπα και την προώθηση γαλακτοκομικών προϊόντων στο Μέτσοβο.

Στην Ελλάδα υπάρχουν επίσης παραδείγματα δραστηριοποίησης γυναικείων συνεταιρισμών με αντικείμενο τον αγροτουρισμό . Στις Πρέσπες λόγω χάρη δυο γυναικείοι συνεταιρισμοί διατηρούν ξενώνες, ενώ στη Δαδιά ο γυναικείος συνεταιρισμός κατασκευάζει και προωθεί παραδοσιακά προϊόντα. Παρόμοιες πρωτοβουλίες έχουν αναπτυχθεί και σε άλλες περιοχές της Ελλάδας.

Σε κάθε περίπτωση, προκειμένου ο οικοτουρισμός να συμβάλλει στην τοπική ευημερία μιας περιοχής, είναι απαραίτητη η συμμετοχή της τοπικής κοινωνίας στη προώθηση και διαχείριση του καθώς και η εκμετάλλευση επιχειρήσεων που συνδέονται με τον οικοτουρισμό από ντόπιους και όχι από ξένους επενδυτές .

Γίνεται φανερό ότι ο οικοτουρισμός, σε εθνικό επίπεδο, μπορεί να συμβάλει στην προσπάθεια για την ανάπτυξη της περιφέρειας, τονώνοντας την τοπική οικονομία και δημιουργώντας ευκαιρίες απασχόλησης σε απομακρυσμένες περιοχές.

2.4 Δημιουργία πολλαπλών δυνατοτήτων για περιβαλλοντική εκπαίδευση μέσω της οποίας επιτυγχάνεται η ευαισθητοποίηση του κοινού για την προστασία του περιβάλλοντος.

Η ευκαιρία που δίνεται στον επισκέπτη ενός οικοτουριστικού προορισμού να έρθει σε επαφή με το φυσικό περιβάλλον και να απολαύσει την αισθητική και περιβαλλοντική του αξία είναι μια εμπειρία που συχνά αρκεί για να τον

ευαισθητοποιήσει και να τον κάνει να συνειδητοποιήσει την ανάγκη προστασίας της φύσης.

Η ύπαρξη οργανωμένης υποδομής, ερμηνείας και ανάδειξης του φυσικού περιβάλλοντος αυξάνει το βαθμό μετάδοσης του μηνύματος της προστασίας της φύσης προς τον επισκέπτη.

Αυτή είναι μία αποδεδειγμένη δυνατότητα του οικοτουρισμού, αν και δε γνωρίζουμε να έχουν γίνει έρευνες για το βαθμό ευαισθητοποίησης του κοινού πριν και μετά από μία επίσκεψη σε ΠΠ. Εικάζεται ότι οι επισκέπτες που μπαίνουν σε ένα κέντρο πληροφόρησης παρακολουθούν μία ειδικευμένη ξενάγηση, ή ακολουθούν ένα οικοτουριστικό μονοπάτι με υποδοχή παροχής πληροφοριών για το περιβάλλον ή παρατήρηση της άγριας ζωής, φεύγουν πιο ευαισθητοποιημένοι και ενημερωμένοι από ότι ήταν όταν ήρθαν.

Ας σημειωθεί ότι η τεχνική της ανάδειξης και ερμηνείας του περιβάλλοντος έχει εξελιχθεί σε αυτόνομο γνωστικό αντικείμενο που διδάσκεται πλέον και σε επίπεδο ανωτάτων σπουδών. Τα τεχνικά μέσα που προσφέρονται για την ανάδειξη αλλά και οι νέες αντιλήψεις για τον τρόπο πρόσληψης της γνώσης έχουν συντελέσει στην εμφάνιση ποικίλων και ευφάνταστων λύσεων για την ανάδειξη του περιβάλλοντος.

2.5 Συμβολή στη συγκράτηση του πληθυσμού και τη δημιουργία μιας υγιούς κοινωνικής δομής και ζωής.

Προσφέροντας στους κατοίκους, όχι απλώς οικονομικά κίνητρα, αλλά μειώνοντας το αίσθημα απομόνωσης και τονώνοντας το αίσθημα της υπερηφάνειας για τον τόπο τους και την παράδοσή τους, ο οικοτουρισμός μπορεί να συμβάλει στη συγκράτηση του πληθυσμού και να δημιουργήσει υγιείς κοινωνικές δομές.

Ένα παράδειγμα από τον ελληνικό χώρο, από το οποίο θα μπορούσαν να εξαχθούν συμπεράσματα για την συμβολή του ήπιου τουρισμού στην διατήρηση του κοινωνικού ιστού και την ανατροπή της εγκατάλειψης είναι το παράδειγμα των Ζαγοροχωρίων. Ανάλογη αναζωογόνηση της κοινωνίας φαίνεται ότι έφερε ο οικοτουρισμός στη Δαδιά και τις Πρέσπες, όπως μαρτυρείτε από την εμπειρία των προγραμμάτων του. Χαρακτηριστικό είναι ότι, και στις δύο περιοχές, σημειώνεται όχι μόνο συγκράτηση του πληθυσμού αλλά και εγκατάσταση νέων ανθρώπων, από την Αθήνα ή άλλα αστικά κέντρα, που επέλεξαν να εργαστούν για την προστασία και

οικοανάδειξη της Πρέσπας και της Δαδιάς.⁴

2.6 Αυξανόμενη ευαισθητοποίηση του κοινού για το περιβάλλον.

Η ενημέρωση και το ενδιαφέρον για τα περιβαλλοντικά ζητήματα είναι αρκετά έντονα πια στη χώρα μας. Είναι χαρακτηριστικό ότι σε πολλές πόλεις και χωριά της χώρας υπάρχουν σύλλογοι προστασίας του περιβάλλοντος που έχουν, κατά κάποιον τρόπο, πάρει τη θέση των «εξωραϊστικών συλλόγων».

Στα αστικά κέντρα, το ενδιαφέρον για την προστασία του περιβάλλοντος συνοδεύεται και από μία τάση γνωριμίας με την άγρια φύση που κινδυνεύει να εξαφανιστεί και που ταυτόχρονα συμβολίζει μια ζωή απαλλαγμένη από τις πιέσεις της ζωής στην πόλη. Υπάρχει, κατά συνέπεια, αυξανόμενο ενδιαφέρον για μία οικοτουριστική εμπειρία.

Συσώρευση εμπειρίας γύρω από τον οικοτουρισμό.

Υπάρχουν σήμερα στην Ελλάδα πολλοί φορείς και ιδιώτες που ασχολούνται με τον οικοτουρισμό, έστω κι αν ο προβληματισμός για την έννοια, το περιεχόμενο και τους στόχους του είναι στοιχειώδης. Η εμπειρία όμως αυτή προσφέρει μία βάση για αξιολόγηση και χάραξη στρατηγικής για τον οικοτουρισμό.

Η μελέτη αυτή επί παραδείγματι, βασίστηκε κατά κύριο λόγο στην εμπειρία του WWF από την ανάπτυξη του οικοτουρισμού στις περιοχές όπου πραγματοποιεί προγράμματα προστασίας της φύσης αλλά και την (επιλεκτική) απογραφή και αξιολόγηση της δράσης γύρω από τον οικοτουρισμό στην Ελλάδα.

Έχει έρθει η ώρα για τη χάραξη στρατηγικής για τον οικοτουρισμό ακριβώς επειδή υπάρχουν όλες αυτές οι εμπειρικές και πρακτικές προσεγγίσεις. Η μελέτη αυτή προσπαθεί να τις αξιολογήσει όσο καλύτερα μπορεί.

Περισσότερος χρόνος και οικονομικοί πόροι χρειάζονται για μια πιο συστηματική αξιοποίηση της υπάρχουσας εμπειρίας».⁵

Στην ανάπτυξη του οικοτουρισμού εμπλέκονται η τοπική κοινωνία, η

⁴ Οικοτουρισμός Συνδυασμός δράσεων πιλοτικού χαρακτήρα για την ανάπτυξη του οικολογικού τουρισμού». Εκδόσεις Ε.Ο.Τ. 2000, α/α βιβλίου 246 σελ. 29-32 .

⁵ Οικοτουρισμός Συνδυασμός δράσεων πιλοτικού χαρακτήρα για την ανάπτυξη του οικολογικού τουρισμού». Εκδόσεις Ε.Ο.Τ. 2000, α/α βιβλίου 246, σελ. 35.

τουριστική βιομηχανία, και ο κρατικός τομέας.

Ο κρατικός τομέας μπορεί και πρέπει να εξασφαλίσει τη μεγαλύτερη δυνατή συναίνεση όλων των ενδιαφερόμενων ομάδων ως προς την έννοια, την εφαρμογή και τον ρόλο του οικοτουρισμού στην Ελλάδα.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3^ο

3. ΑΓΡΟΤΟΥΡΙΣΜΟΣ

Ο αγροτουρισμός είναι μορφή ήπιου τουρισμού κατά την οποία οι επισκέπτες μένουν σε αγρόκτημα και συμμετέχουν σε αγροτικές εργασίες.

Σημείο αναφοράς των διακοπών σε ένα αγρόκτημα-ξενώνα είναι η άμεση επαφή του επισκέπτη με την αγροτική ζωή, τις καλλιέργειες, την φύση, τη χλωρίδα και την πανίδα, κάτι το ιδιαίτερο για το μεγαλύτερο ποσοστό του σύγχρονου Ευρωπαίου πολίτη, κατοίκου αστικής περιοχής.

Πέρα από την υποδοχή και την φιλοξενία του επισκέπτη σε ένα περιβάλλον λιτό, με τοπικό χαρακτήρα και όλες τις απαραίτητες ανέσεις, προβλέπεται και η ενεργή συμμετοχή του τουρίστα σε ένα σύνολο δραστηριοτήτων.

Ενδεικτικές από αυτές είναι:

1. Αγροτικές δραστηριότητες (συμμετοχή στις εργασίες).
2. Παρατήρηση οικοσυστήματος (πουλιών, χλωρίδας, πανίδας, επισκέψεις υδροβιότοπων), αθλήματα περιπέτειας, (π.χ. ράφτινγκ, πεζοπορία).
3. Πολιτιστικές περιηγήσεις.
4. Διάφορα μαθήματα, όπως μάθημα αργαλειού, Ελληνικών χορών, Ελληνικής κουζίνας, γευσιγνωσία, τοπικά προϊόντα.

Η βασική ιδιαιτερότητα της πρακτικής αυτής της μορφής τουρισμού στις ανεπτυγμένες αγροτουριστικά χώρες (Ισπανία, Γερμανία, Γαλλία) είναι πως βασίζεται σε διαμονή σε φάρμες στην ύπαιθρο, κάτι το οποίο δεν υπάρχει σε αντίστοιχο βαθμό στην Ελλάδα, αν και δεν διαθέτει μεγάλο αξιοποιήσιμο κεφάλαιο προς αξιοποίηση (λαϊκός και πολιτιστικός πλούτος, γεωφυσικά στοιχεία) και με τις κατάλληλες προσαρμογές στα δεδομένα του Ελληνικού τοπίου, ο Ελληνικός Αγροτουρισμός μπορεί να βρεθεί σε ανταγωνιστική θέση συμβάλλοντας έτσι στην προστασία του φυσικού περιβάλλοντος και της πολιτιστικής κληρονομιάς, ενώ παράλληλα ενισχύει το εισόδημα των κατοίκων στις περιοχές-προορισμούς.

Ο αγροτουρισμός είναι από τις εναλλακτικές μορφές τουρισμού οι οποίες επιδιώκουν την αποφυγή αρνητικών και τη δημιουργία θετικών κοινωνικών, πολιτιστικών και περιβαλλοντικών επιπτώσεων.

3.1 Ο αγροτουρισμός σήμερα

Μορφές αγροτουρισμού.

Οι κυρίαρχες μορφές τουρισμού σε διεθνές επίπεδο είναι οι διακοπές σε αγροτικά καταλύματα που βρίσκονται στον αγροτικό οικισμό.

Η Ελλάδα με την μεγάλη οικιστική της διασπορά, με την πολυνησιακή της συγκρότηση, με το εναλλασσόμενο τοπίο, με τις μορφολογικές αντιθέσεις, με τις διαφοροποιημένες κλιματολογικές της συνθήκες, συγκεντρώνει τις προϋποθέσεις για την ανάπτυξη μιας πλατιάς κλίμακας μορφών αγροτουρισμού.

Οι μορφές αυτές μπορούν να καταταχθούν σε δύο κατηγορίες:

1. Ο αμιγής αγροτουρισμός , όπου οι φιλοξενούμενοι πέρα από τον κύριο προορισμό τους (διακοπές – ανάπαυση), ασχολούνται είτε με αγροτικές εργασίες, κατά κανόνα με το αγρόκτημα (περιποίηση ζώων, τυροκομία, θερισμός, τρύγος, οπωροκηπευτική , μελισσοκομία), είτε και πολλές φορές παράλληλα, με ψυχαγωγικές δραστηριότητες, από αυτές που τους προσφέρει το περιβάλλον της αγροτικής περιοχής (κολύμπι, ψάρεμα, πεζοπορία, κυνήγι, ιππασία).
2. Ο σύνθετος τουρισμός, όπου οι τουρίστες, πέρα από τις παραπάνω δραστηριότητες, που μπορούν να αναπτύξουν, ικανοποιούν και κάποιες προσωπικές ανάγκες τους, που εξειδικεύουν τον αγροτουρισμό υγείας, αθλητισμού, φυσιολατρίας, πολιτισμού.

Κύριες μορφές αμιγή αγροτουρισμού στην Ελλάδα.

1. Αγροτουρισμός σε χωριά ιδιαίτερου φυσικού κάλλους (ορεινά και μη) που προσελκύουν τους επισκέπτες, αξιοποιώντας την ομορφιά της τοποθεσίας τους.
2. Αγροτουρισμός σε νησιωτικές ή παραλιακές περιοχές οι οποίες αξιοποιούν κυρίως τους θερινούς μήνες τον ήλιο και τη θάλασσα.
3. Αγροτουρισμός σε παραδοσιακούς οικισμούς οι οποίοι έχουν να αναδείξουν μια ξεχωριστή αρχιτεκτονική που προσελκύει τον κάτοικο των τσιμεντένιων αστικών πόλεων.

4. Αγροτουρισμός κοντά σε προστατευόμενες περιοχές, όπως εθνικούς δρυμούς, υδροβιότοπους οι οποίες εκτός από φυσικό κάλλος, αναλαμβάνουν να εμπλουτίσουν τις γνώσεις των επισκεπτών σε θέματα οικολογίας.
5. Αγροτουρισμός σε καταλύματα συνεταιριστικής μορφής, όπου τα μέλη των συνεταιρισμών, κυρίως γυναίκες, προσφέρουν προϊόντα δικής τους ή τοπικής παραγωγής και αυθεντική φιλοξενία.

Κύριες μορφές σύνθετου τουρισμού.

1. Αγροτουρισμός σε περιοχές με ιαματικές πηγές, γνωστές ως λουτροπόλεις, όπου σε ειδικά υδροθεραπευτήρια οι τουρίστες υπόκεινται σε κάποιες θεραπευτικές αγωγές με ένα συνδυασμό αποτοξίνωσης και σωματικής χαλάρωσης.
2. Αγροτουρισμός σε ορεινά χωριά στην περιοχή των οποίων λειτουργεί οργανωμένο χιονοδρομικό κέντρο, που αποτελεί το στοιχείο έλξης των τουριστών.
3. Αγροτουρισμός σε αγροτικές περιοχές με αθλητικές εγκαταστάσεις, όπου προσφέρονται όλες οι δυνατότητες για ανάπαυση και άθληση.
4. Αγροτουρισμός σε κατασκηνωτικούς χώρους, που βρίσκονται στον περίγυρο αγροτικών οικισμών με τους οποίους συνδέονται κοινωνικά και πολιτισμικά.
5. Αγροτουρισμός για παιδιά μικρής ηλικίας, που πραγματοποιείται σε παιδικές κατασκηνώσεις με αθλητικές εγκαταστάσεις, πλήρης φιλοξενία και προσφορά μορφωτικού, ψυχαγωγικού προγράμματος.
6. Αγροτουρισμός σε κέντρα διερχόμενων τουριστών που βρίσκονται σε ειδικούς κόμβους και δέχονται περαστικούς για να τους προσφέρουν φιλοξενία.
7. Αγροτουρισμός σε αγροτικές περιοχές όπου υπάρχουν πολιτιστικά ενδιαφέροντα.

Όλες οι παραπάνω μορφές αγροτουρισμού στην Ελλάδα εντοπίζονται σε αγροτικές περιοχές, οι τύποι των καταλυμάτων είναι κυρίως δωμάτια εντός της οικίας της αγροτικής οικογένειας ή καταλύματα που αποτελούν προέκταση της κατοικίας, είτε ανεξάρτητα της οικίας δωμάτια, έτσι ώστε να εξασφαλίζεται η ανεξαρτησία της ιδιωτικής ζωής των κατοίκων και των επισκεπτών.

3.2 Στόχοι αγροτουρισμού

Ο αγροτουρισμός στοχεύει σε δύο παράλληλους στόχους.

1. Να δώσει τη δυνατότητα στον τουρίστα να περάσει ήρεμες διακοπές μέσα στην φύση, έξω από το πλαίσιο του ανεπτυγμένου τουρισμού, μέσα σε ένα φιλόξενο κλίμα που δημιουργεί η ίδια η φύση και οι άνθρωποί της.
2. Να ενισχύσει τον επαγγελματία του αγροτικού εισοδήματος με την εκμετάλλευση καταλυμάτων και την τροφοδοσία των επισκεπτών, των καταλυμάτων, με προϊόντα της ντόπιας αγροτικής παραγωγής και της τοπικής λαϊκής τέχνης.

Κάτω από αυτήν την οπτική γωνία ο αγροτουρισμός αποτελεί μια πραγματικά σημαντική μορφή τουριστικής ανάπτυξης που στοχεύει:

- Στο συνδυασμό συνεργασίας των τριών τομέων της παραγωγής μιας χώρας (πρωτογενούς, δευτερογενούς, τριτογενούς).
- Στην περιφερειακή ανάπτυξη, αφού η ύπαρξη που αποτελεί σημαντικό ρόλο δημιουργίας αναπτυξιακών έργων υποδομής.
- Στην ελαχιστοποίηση των περιβαλλοντικών και οικολογικών επιβαρύνσεων.
- Στην άνοδο του οικονομικού επιπέδου των περιοχών αυτών και στην συμπλήρωση του εισοδήματος των κατοίκων καθώς και στην βελτίωση των συνθηκών διαβίωσης της εργασίας του αγροτικού πληθυσμού.
- Στη διασφάλιση και στην δημιουργία νέων θέσεων απασχόλησης, έχοντας συγχρόνως θετική επίδραση στη συγκράτηση των πληθυσμών στον τόπο κατοικίας. Παράλληλα με τη δημιουργία νέων θέσεων εργασίας επιβιώνουν συχνά επαγγέλματα που τείνουν να εκλείψουν και τέτοια στην χώρα μας θεωρούνται αυτά που σχετίζονται με χειρονακτικές τέχνες, όπως η ξυλογλυπτική, η αργυροχρυσοχοΐα, η κεραμική, η υφαντουργία.
- Στη βελτίωση και διάθεση των τοπικών και γεωργικών προϊόντων και την γνωριμία τους με το κοινό.
- Στη διατήρηση, την προβολή και την αξιοποίηση της αρχιτεκτονικής και

πολιτιστικής κληρονομιάς.

- Γνωριμία με την φύση και ψυχολογική ικανοποίηση και ανάταση του τουρίστα και την επαφή του με αυτή.

Στην ενεργοποίηση του τοπικού πληθυσμού με την ανάπτυξη νέων επιχειρηματικών δραστηριοτήτων σε περιοχές που μέχρι σήμερα παρέμεναν αναξιοποίητες ενώ στην πραγματικότητα διαθέτουν δυναμική ανάπτυξη.

3.3 Ποιους ενδιαφέρει

Η ανάπτυξη του αγροτουρισμού ενδιαφέρει κυρίως:

- Παραδοσιακά καταλύματα.
- Παραδοσιακά εστιατόρια και καφενεία.
- Παραγωγούς και εμπόρους τοπικών προϊόντων.
- Μουσεία κάθε είδους.
- Συλλόγους (πολιτιστικούς, φυσιολατρικούς, ορειβατικούς).
- Συνεταιρισμούς (γυναικείους, αγροτικούς).
- Τοπική Αυτοδιοίκηση.

Ολόκληρη η φιλοσοφία του τουρισμού βασίζεται στη διαπροσωπική, ανθρώπινη, άμεση και φιλόξενη σχέση μεταξύ κατοίκου της υπαίθρου και τον επισκέπτη. Για τον λόγο αυτό έρχεται ο επισκέπτης σε επαφή με τη φύση, την καλλιέργεια της γης, την επαφή με τους ανθρώπους της περιοχής. Έτσι ο επισκέπτης μαθαίνει για την καλλιέργεια της γης, την παραγωγή των διάφορων παραδοσιακών προϊόντων και συμμετέχει στις τοπικές δραστηριότητες και κατά συνέπεια γίνεται ένα με τους κατοίκους των αγροτικών περιοχών».⁶

⁶ Ασκέλη Σ., Επιχειρήστε αγροτουριστικά. «Πώς να οργανώσετε την δική σας αγροτουριστική επιχείρηση» Οδηγός της Αγροτουριστικής ΑΕ, Εκδόσεις ΚΕΡΚΥΡΑ (2005). σελ. 39-32.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4^ο

4. ΤΟΥΡΙΣΜΟΣ ΚΑΙ ΠΡΟΣΤΑΣΙΑ ΤΟΥ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΟΣ

«Ο τουρισμός, σαν φαινόμενο με διπλή υπόσταση, την καταναλωτική, που καλύπτει τη μετακίνηση του τουριστικού πλήθους και αντιπροσωπεύει την τουριστική ζήτηση και την παραγωγική, που καλύπτει τα τεχνητά, φυσικά και πολιτιστικά μέσα έλξης και υποδοχής και αντιπροσωπεύει την τουριστική προσφορά, βρίσκεται σε άμεση σχέση προς το περιβάλλον, το οποίο επηρεάζει ποικιλότροπα.

Ο επηρεασμός αυτός προέρχεται ειδικότερα από τη συμπεριφορά των ανθρώπων σαν μέσων μαζικής κατανάλωσης και από τις συνέπειες μιας «τουριστικής βιομηχανίας» που εξελίσσεται ραγδαία.

Επομένως στην περίπτωση του τουρισμού, όταν βέβαια βρίσκεται σε πλήρη και δυναμική εξέλιξη, δύο είναι οι παράγοντες, οι οποίοι επηρεάζουν το περιβάλλον: οι τουρίστες και οι τουριστικές εγκαταστάσεις.

Οι τουρίστες που πραγματοποιούν διακοπές όταν επισκέπτονται έναν τόπο, είτε για αμιγή ψυχαγωγία, είτε για ψυχαγωγία που συνδυάζεται με άλλες επαγγελματικές, καλλιτεχνικές, θρησκευτικές ή αθλητικές δραστηριότητες βρίσκονται σε άμεση επαφή με τα φυσικά και πολιτιστικά στοιχεία του τόπου, τον οποίο επηρεάζουν κατά κανόνα αρνητικά.

Η παρουσία του διαβατικού ανθρώπου σε έναν τόπο αφήνει συνήθως αρνητικά ίχνη, κατά φύση νομοτέλεια, το πέρασμά του προκαλεί «φθορά» των στοιχείων με τα οποία έρχεται σε επαφή. Η φθορά είναι τόσο μεγαλύτερη όσο πολυπληθέστερο και «απαίδευτο» είναι το τουριστικό πλήθος.

Οι άνθρωποι δεν εκτιμούν την αξία εκείνου που αγνοούν. Χρειάζεται επομένως «εκπαίδευση» και σε έκταση και σε βάθος, ώστε να αντιληφθούν οι άνθρωποι, ότι η διατήρηση και η προστασία των στοιχείων που τους περιβάλλουν, είτε ανήκουν στο φυτικό κόσμο, είτε στο ζωικό, είτε στην ανόργανη φύση, είτε στο υγρό στοιχείο, είτε στη λαϊκή αρχιτεκτονική, είτε την παραδοσιακή τέχνη, είτε γενικά στα μνημεία του πολιτισμού μας, δεν αποτελεί ρομαντισμό, αλλά ανάγκη βιολογικής ισορροπίας.

Ιδιαίτερα για τον άνθρωπο – τουρίστα, η διαπαιδαγώγηση θα πρέπει να διαμορφώσει και ένα «διεθνή κώδικα συμπεριφοράς απέναντι στο περιβάλλον», που θα συνοδεύει τον επισκέπτη και θα τον δεσμεύει, χωρίς εξαναγκασμό.

Η προστασία του περιβάλλοντος από τον άνθρωπο σαν καταναλωτή τουριστικών υπηρεσιών, τότε μόνο θα είναι θετική, όταν βασίζεται σε θέσεις συνειδητής αποδοχής, ελεύθερης βούλησης και δεν είναι αποτέλεσμα εξαναγκασμού. Ο τουριστικός επισκέπτης ενός τόπου επηρεάζει το περιβάλλον και έμμεσα, όταν εμφανίζεται υπό μορφή μαζική, με τις γνωστές συνέπειες που προκαλεί ή επίταση της «αστικοποίησης» του τόπου.

Ενώ ο άνθρωπος σαν «καταναλωτής» τουριστικών υπηρεσιών, αποδέχεται την «εκπαίδευση» και βαθμιαία συμφιλιώνεται με τα στοιχεία του περιβάλλοντος όταν βρεθεί στη θέση του «παραγωγού» τουριστικών υπηρεσιών, ξεχνά τις αρχές του και ακολουθεί κατά κανόνα τακτική αρνήσεως, ή το πολύ, αδιαφορίας.

Όλοι είμαστε σύμφωνοι και διακηρύσσουμε μάλιστα, ότι αποτελεί οργανική μας ανάγκη η διατήρηση του πράσινου. Όταν όμως συμβεί κάποιο δέντρο να βρεθεί «εμπόδιο» στα έργα κάποιας τουριστικής μας εγκατάστασης, ξεχνάμε την ωφελιμότητά του και το θυσιάζουμε στο όνομα δήθεν της «αισθητικής».

Οι διαφοροποιήσεις αυτές ανήκουν στις γνωστές αντινομίες στις οποίες περιέρχεται ο άνθρωπος κάτω από την πίεση στενών οικονομικών υπολογισμών. Βέβαια, υπάρχουν και οι εξαιρέσεις, όπου στην αρχή κάθε ενέργειας παίρνεται πρόνοια για ένταξη των φυσικών στοιχείων στους διαμορφωμένους χώρους.

Έτσι φτάσαμε στον δεύτερο παράγοντα, ο οποίος επηρεάζει το περιβάλλον και τις τουριστικές εγκαταστάσεις.

Οι τουριστικές εγκαταστάσεις, όταν καλύπτουν ανάγκες μαζικού τουρισμού, που είναι και το φαινόμενο της εποχής μας, ιδρύονται κατά κανόνα σε περιοχές φυσικού τοπίου, σε αρχαιολογικούς χώρους, ή σε άλλες περιοχές παραδοσιακού ενδιαφέροντος.

Από τη στιγμή που δημιουργείται τουριστική εγκατάσταση, αρχίζει να απειλείται σοβαρά και το φυσικό και το πολιτιστικό περιβάλλον, εφόσον δεν ληφθούν τα αναγκαία μέτρα.

Βέβαια η απειλή είναι διαφορετική σε έκταση από εκείνη που προέρχεται απ' τη βιομηχανία στην οποία οι εγκαταστάσεις της, που επεξεργάζονται κυρίως χημικά και άλλα βαριά προϊόντα, ρυπαίνουν την ατμόσφαιρα, μολύνουν τα νερά και αλλοιώνουν το έδαφος. Η τουριστική εγκατάσταση θέτει κυρίως σε κίνδυνο την αρμονία του τοπίου, τους γραφικούς οικισμούς και τα μνημεία του πολιτισμού, γι' αυτό και επιβάλλεται όπως η ίδρυση και την παραπέρα εξέλιξή της τελούν υπό καθεστώς ελεγχόμενης ανάπτυξης.

Είναι γεγονός, ότι σε ένα σύστημα ελεύθερης δράσης ή ιδιωτική πρωτοβουλία, ο ψυχρός οικονομικός άνθρωπος, κινείται κατά κανόνα με κερδοσκοπικά κριτήρια.

Αυτά που τον ενδιαφέρει στην περίπτωση μιας τουριστικής εγκατάστασης είναι πως θα δημιουργήσει μία περισσότερο αποδοτική μονάδα, «εκμεταλλεόμενος» όλους τους διαθέσιμους χώρους, ακόμα και τον ουρανό, αν θα μπορούσε να ανυψώσει το έργο του μέχρι εκεί και να καλύψει τον ήλιο, αδιαφορώντας για το τοπίο, την αισθητική και τον άνθρωπο. Υπάρχει βέβαια μία δικαιολογία, στ' όνομα της οποίας επιχειρείται αυτή η «απόλυτη αξιοποίηση»: πρέπει να εξυπηρετηθεί η αυξημένη τουριστική ζήτηση, η οποία αντιπροσωπεύει τη «ζώσα πραγματικότητα», όμως με θυσία των φυσικών και πολιτιστικών στοιχείων του περιβάλλοντος, που αντιπροσωπεύουν κατά την άποψη των ρεαλιστών τον «νεκρό ρομαντισμό».

Οι αντιθέσεις ανάμεσα στην ανάγκη να καλυφθούν οι απαιτήσεις της ζωής, που πρέπει να προχωρήσει και στις εσωτερικές διαθέσεις των ανθρώπων, να διατηρήσουν το ωραίο και υψηλό, υπήρξαν σε κάθε εποχή, ούτε την πορεία της ζωής μπορούμε να ανακόψουμε, ούτε το περιβάλλον μας να καταστρέψουμε.

Χρειάζεται να βρεθεί η χρυσή τομή ισορροπίας ανάμεσα στις ακραίες αυτές θέσεις, ώστε και η ανάπτυξη να συντελείται και το περιβάλλον να διατηρείται αρμονικά προς τα «επίκτητα» στοιχεία του.

Τις διαθέσεις του ανθρώπου των επιχειρήσεων, που επιδιώκει την πλήρη εκμετάλλευση «αντί πάσης θυσίας», ανακόπτει η παρέμβασή του κρατικού φορέα, στον οποίο ανήκει η ευθύνη και η υποχρέωση της διατήρησης και προστασίας του περιβάλλοντος παίρνοντας όλα τα κατάλληλα προληπτικά μέτρα.

Καταρχήν, θα πρέπει να τεθούν κάτω από απόλυτο κρατικό έλεγχο όλες οι περιοχές που παρουσιάζουν, λόγω των φυσικών και πολιτιστικών τους στοιχείων, ενδιαφέρον για τουριστική ανάπτυξη. Στη συνέχεια θα πρέπει να καταρτιστούν ρυθμιστικά σχέδια, βάσει των οποίων θα καθορίζονται κατά πάγιο τρόπο οι όροι δομήσεως και οι μορφές των κτισμάτων, με κριτήρια την προστασία του τοπίου και την εναρμόνιση των κατασκευαστικών όγκων προς την αισθητική του χώρου και την παράδοση του τόπου.

Τονίζουμε ιδιαίτερα την ανάγκη να παραμείνουν αμετάβλητοι οι όροι δομήσεως, γιατί στις περισσότερες περιπτώσεις το τοπίο και η αισθητική δεινοπαθούν από τις συνεχείς και μεμονωμένες τροποποιήσεις τους.

Τέλος, θα πρέπει να βρεθεί κατάλληλος μηχανισμός συνεχούς ελέγχου των εγκαταστάσεων, ώστε να αποτρέπονται οι αλλοιώσεις του περιβάλλοντος από την λειτουργία τους (ρύπανση ακτών, αποχετεύσεις, μόλυνση ατμόσφαιρας κ.λ.π.).

Η προστασία του περιβάλλοντος, δεν υπάρχει καμία αμφιβολία ότι μακροχρόνια θα εξυπηρετήσει και τα στενά οικονομικά συμφέροντα των ανθρώπων των επιχειρήσεων, καθώς ο μελλοντικός τουρίστας θα αναζητεί διέξοδο σε χώρους ήρεμους και απλούς.

Σε μία χώρα όπως η Ελλάδα, όπου ο διεθνής τουρισμός βρίσκεται σε πλήρη ανάπτυξη, υπάρχουν σοβαροί κίνδυνοι να αλλοιωθεί το περιβάλλον και ο ιδιαίτερος τρόπος ζωής από την παρουσία του μαζικού ξένου τουρισμού αν δεν ληφθούν έγκαιρα τα κατάλληλα μέτρα.

Το ελληνικό πνεύμα φιλοξενίας, εκδηλώνεται ποικιλόμορφα, αλλά οι αναμενόμενες διαστάσεις του τουριστικού ρεύματος είναι δυσανάλογοι προς το μέγεθος του πληθυσμού και την κλίμακα της χώρας και θα ήταν δυνατόν να θέσουν σε δοκιμασία το φυσικό περιβάλλον και τον ελληνικό τρόπο ζωής. Αλλά η αρμονία του ελληνικού χώρου κινδυνεύει και από ορισμένες λιγότερο ελεγχόμενες ροπές, οι οποίες ακολουθούν και ενισχύουν την ανάπτυξη. Η τάση προς αστικοποίηση σε γραφικές και ιστορικές περιοχές ασκεί ισχυρή πίεση στο περιβάλλον τους ενώ η κακώς νοούμενη οικονομική σκοπιμότητα στην οικοδομική δραστηριότητα ευνοεί την «αρχιτεκτονική ρύπανση» με την κατασκευή ακαλαίσθητων κτισμάτων.

Η αυξημένη κινητικότητα ανθρώπων και πόρων, από την οποία εξαρτάται σε σημαντικό βαθμό η ανάπτυξη, επιβάλλει ρυθμούς κυκλοφορίας (π.χ. αυξημένη κίνηση μεταφορικών μέσων εντός των πόλεων), οι οποίοι όχι μόνο επηρεάζουν το φυσικό περιβάλλον, αλλά ασκούν και ισχυρή πίεση πάνω στον ομαλό τρόπο ζωής και την ψυχολογία των ατόμων».⁷

⁷ Λογοθέτης Μ., «Τουριστική Πολιτική», Εκδόσεις Παπαζήση - Αθήνα 1982, σελ. 54-58.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 5^ο

5. ΔΥΣΜΕΝΕΙΣ ΕΠΙΠΤΩΣΕΙΣ ΤΟΥ ΤΟΥΡΙΣΜΟΥ

Ο τουρισμός αποτελεί μέσο οικονομικής ανάπτυξης και πηγή πλούτου. Οι επιπτώσεις στον οικονομικό τομέα είναι ευρύτατες, γι' αυτό και τα προγράμματα τουριστικής ανάπτυξης καλύπτουν το ευρύτερο φάσμα των οικονομικών δραστηριοτήτων.

Οι τουρίστες δεν είναι εμπορεύματα αλλά άνθρωποι. Και σαν άνθρωποι είναι φορείς ιδεών, τάσεων ηθών και εθίμων και τρόπων ζωής. Το τουριστικό πλήθος, δεν αποτελείται μόνο από τους καλούς, τους πολιτισμένους και ευγενικούς ανθρώπους που φλέγονται από την επιθυμία να συναναστραφούν με άλλους ανθρώπους και να απολαύσουν τα αγαθά του τουρισμού.

Μέσα σε αυτό το κοινό υπάρχουν και τουρίστες οι οποίοι χρησιμοποιούν τον τουρισμό σαν πρόσχημα για αθέατη μετακίνηση και δράση.

Οι πιέσεις που ασκεί ο τουρισμός είναι τρομακτικός σε ένταση και έκταση, με πιθανότητα οι χώρες που δέχονται μεγάλα τουριστικά ρεύματα, να κινδυνεύουν αν δεν λάβουν εγκαίρως τα κατάλληλα μέτρα για την εξουδετέρωση των επιβλαβών επιπτώσεων, με σοβαρές και ανεπανόρθωτες βλάβες.

Η τουριστική ανάπτυξη δεν μπορεί να είναι ούτε απεριόριστη ούτε ανεξέλεγκτη. Αντίθετα πρέπει να υποβάλλεται σε περιορισμούς που υπαγορεύονται από την ανάγκη:

- α) Προστασίας του περιβάλλοντος.
- β) Των παραδοσιακών αξιών.
- γ) Προστασίας του Εθνικού χαρακτήρα.
- δ) Προστασία της Ελληνικής κοινωνίας και της Ελληνικής νεότητας.

Εάν δεν ληφθούν εγκαίρως τα απαραίτητα μέτρα, οι αρνητικές επιπτώσεις θα επιδράσουν ανασταλτικά, διότι θα καταργήσουν τα φυσικά και πολιτιστικά κίνητρα τα οποία αποτελούν άλλωστε και τους βασικούς πόλους έλξης των τουριστών.⁸

⁸ Κουτρομπής Ν., «Τουρισμός-Γεν. Αρχές-Οργάνωση». Εκτύπωση – Βιβλιογραφία – Βουλγαρίδης – Χατζηστήλη Ο.Ε., Έκδοση 1980, σελ. 60.

5.1. Ρύπανση του περιβάλλοντος.

Το περιβάλλον αποτελεί το βασικότερο στοιχείο για την σωστή ανάπτυξη του ατόμου και την υγιεινή του διαβίωση. Σήμερα με την μεγάλη ανάπτυξη των αστικών και βιομηχανικών κέντρων, και με την επεξεργασία ουσιών που αποδεσμεύουν επιβλαβή αέρια και παράγουν δηλητηριώδη υποπροϊόντα το περιβάλλον αλλοιώνεται και οι συνθήκες διαβίωσης του ανθρώπου γίνονται προβληματικές και πολλές φορές επικίνδυνες.

Ένα από τα βασικότερα προβλήματα που αντιμετωπίζει σήμερα η ανθρωπότητα είναι η υποβάθμιση του φυσικού και πολιτιστικού περιβάλλοντος.

Σε παγκόσμια κλίμακα επιδιώκεται η λήψη δραστικών μέτρων για την προστασία του περιβάλλοντος από τις παρενέργειες των αναπτυξιακών έργων και δραστηριοτήτων, με τους διάφορους διεθνείς οργανισμούς.

Η Ε.Ο.Κ. επιδιώκει την αντιμετώπιση του προβλήματος της ρυπάνσεως του περιβάλλοντος και την διατήρηση της οικονομικής ισορροπίας σε συνεργασία με άλλους διεθνείς οργανισμούς π.χ. Οικονομική Επιτροπή του Ο.Η.Ε. για την Ευρώπη, Συμβούλιο της Ευρώπης, Διεθνής Οργανισμός Προστασίας Θαλάσσιων Υδάτων, υπό την αιγίδα του Ο.Η.Ε.

Ο τουρισμός, αν δεν τεθεί υπό έλεγχο, μπορεί να προκαλέσει μεγάλες βλάβες στο περιβάλλον και να δημιουργήσει σοβαρά προβλήματα ρυπάνσεως. Η ανοργάνωτη και χωρίς περιορισμούς τουριστική ανάπτυξη μπορεί να καταστρέψει τις ακτές και να αλλοιώσει σε μεγάλο βαθμό το φυσικό τοπίο με την χάραξη παραλιακών οδών, με την ανέγερση μεγάλων κτιρίων, με την ανάπτυξη άλλων δραστηριοτήτων οι οποίες θέτουν σε κίνδυνο την αρμονία του τόπου, την γραφικότητα των οικισμών και τα μνημεία του πολιτισμού.

Ο τουρισμός σαν κίνηση περιλαμβάνει τις πιο απωθημένες επιθυμίες και τάσεις του ανθρώπου και εκφράζει την προτίμησή του προς την άγρια, παρθένα φύση και ο τουριστικός οδοστρωτήρας, ανοίγει δρόμους και καταπατεί τα πάντα για την ικανοποίηση του τουριστικού πάθους. Και όσο διογκώνεται ο τουρισμός, τόσο η καταστροφή είναι μεγαλύτερη.

Εκτός από τα έργα τουριστικής υποδομής που αναφέρθηκαν παραπάνω, από την εκτέλεση των οποίων προκαλούνται βλάβες στο περιβάλλον, η ρύπανση μπορεί να προκληθεί και από τις εξής περιπτώσεις:

1. Από τα απόβλητα των μεγάλων και μικρών τουριστικών εγκαταστάσεων, οι περισσότερες από τις οποίες απειλούν τις ακτές και τα θαλάσσια ύδατα.
2. Από την απόρριψη άχρηστων ειδών και απορριμμάτων γενικά στην θάλασσα, τις ακτές κ.λ.π.
3. Από την ανεξέλεγκτη εγκατάσταση τουριστών στην ύπαιθρο και κυρίως στις ακτές όπου στερούνται χώρων υγιεινής (άγριο κάμπινγκ).
4. Από την αύξηση της κυκλοφορίας αυτοκινήτων, συνέπεια της εντάσεως της τουριστικής κινήσεως.
5. Από την ίδια την υπερβολική αύξηση του τουριστικού πλήθους, σαν φυσικό επακόλουθο.

Όλοι έχουμε συνειδητοποιήσει την ανάγκη της τουριστικής ανάπτυξης και τα μεγάλα οικονομικά και άλλα οφέλη που αναμένει η χώρα μας από τον τουρισμό. Δεν έχουμε όμως κατανοήσει, ακόμη επαρκώς, τι συνεπάγεται για το περιβάλλον και τον τρόπο ζωής μας, η ανοργάνωτη και υπερβολική ανάπτυξη του τουρισμού. Και αυτό γιατί η ρύπανση δεν είναι ακόμα σε πολύ επικίνδυνο βαθμό, εκτός από ορισμένες περιπτώσεις, είναι αναγκαίο σε κάθε περίπτωση να λαμβάνονται τα απαραίτητα μέτρα. Η προστασία του περιβάλλοντος δεν επιβάλλεται μόνο από λόγους στοιχειώδους αυτοσυντηρήσεως και συναισθηματισμού, αλλά και από λόγους καθαρά αναπτυξιακούς.

Το υγιεινό και αισθητικό περιβάλλον αποτελεί την πιο δυναμική αγορά του μέλλοντος. Η ανάπτυξη του τουρισμού της χώρας μας οφείλεται, κυρίως, στο θαυμάσιο φυσικό και πολιτιστικό περιβάλλον της.

Η καταστροφή αυτού του περιβάλλοντος θα απομάκρυνε τους ξένους από την Ελλάδα και θα αποστερούσε την χώρα μας από τα σημαντικά πλεονεκτήματα.

Για να αποφύγουμε τις δυσμενείς αυτές επιπτώσεις του περιβάλλοντος πρέπει να ληφθούν τα απαραίτητα μέτρα, τα οποία θα επιδιώκουν να θέσουν σε πειθαρχία και τάξη την τουριστική ανάπτυξη, η οποία πρέπει να γίνεται μέσα στα χωροταξικά πλαίσια και σε βάση ευρύτερων προγραμματισμών.

Επίσης, πρέπει να κινητοποιηθούν όλοι οι κρατικοί και ιδιωτικοί φορείς, σε μία γενικότερη προσπάθεια εφαρμογής και τηρήσεως των όρων υγιεινής για την εξασφάλιση της υγείας, της καθαριότητας και της ευπρέπειας σε όλους τους χώρους που χρησιμοποιούν οι τουρίστες, Έλληνες και ξένοι.

Ειδική μέριμνα πρέπει να ληφθεί για την απομάκρυνση από τις ακτές και τους άλλους αρχαιολογικούς χώρους, εκείνων των τουριστών που διαμένουν στο ύπαιθρο και επιδίδονται σε ενέργειες που ρυπαίνουν το περιβάλλον. Για την κάλυψη των αναγκών και την ικανοποίηση της επιθυμίας για υπαίθρια διαμονή και διανυκτέρευση πρέπει να οργανωθούν περισσότερα κάμπινγκ μέσα στα οποία πρέπει να συγκεντρώνονται όλοι όσοι αισθάνονται αυτή την επιθυμία.

Όσο καθυστερεί η λήψη και η εφαρμογή όλων των απαραίτητων μέτρων για την προστασία του περιβάλλοντος, τόσο θα χειροτερεύει η κατάσταση και θα μεγαλώνει το πρόβλημα και η προστασία του θα γίνει περισσότερο δαπανηρή, διότι η μεταβολή μιας δημιουργημένης κατάστασης είναι πολύ δύσκολη.

Είναι βέβαιο ότι στο μέλλον, σύμφωνα με τα δεδομένα της πορείας της ανάπτυξης, η ευημερία θα εξαρτάται περισσότερο από την εξασφάλιση ήρεμου και αρμονικού τρόπου ζωής σε ένα υγιεινό περιβάλλον και λιγότερο από την περαιτέρω κατανάλωση υλικών αγαθών. Γι' αυτό πρέπει να δοθεί άμεση προτεραιότητα στον τομέα της εξασφάλισης αυτών των όρων.⁹

⁹ Κουτρομπής Ν., «Τουρισμός-Γεν. Αρχές-Οργάνωση». Εκτύπωση – Βιβλιογραφία – Βουλγαρίδης – Χατζηστήλη Ο.Ε., Έκδοση 1980, σελ. 62-64.

5.2. Στην φυλακή οι ρυπαίνοντες.

Στο εδώλιο θα κάθονται στο εξής όσοι ρυπαίνουν, καθώς τα εγκλήματα κατά του περιβάλλοντος μετατρέπονται σε κακουργήματα, με βάση την νέα περιβαλλοντική νομοθεσία.

Σύμφωνα με την νέα οδηγία, φυσικά και νομικά πρόσωπα θα λογοδοτούν στην Δικαιοσύνη, σε περίπτωση που οι δραστηριότητές τους προκαλούν ή ενδέχεται να προκαλέσουν ουσιαστική βλάβη στο τοπίο, τον αέρα, το βραχώδες υπόστρωμα, το έδαφος, το νερό, τα ζώα ή τα φυτά.

Η χρηματική ποινή για περιβαλλοντικό έγκλημα θα κυμαίνεται από 300.000 έως και 1.500.000 ευρώ, ενώ όταν διαπιστώνεται ότι οι περιβαλλοντικές βλάβες έγιναν από πρόθεση ή από αμέλεια, οι υπεύθυνοι, αλλά και οι ηθικοί αυτουργοί θα αντιμετωπίζουν ποινή φυλάκισης. Αξίζει να σημειωθεί ότι με βάση τον ποινικό κώδικα των κρατών-μελών της Ευρωπαϊκής Ένωσης θα τιμωρούνται και όσοι έχουν προβεί διαπιστωμένα σε εμπρησμούς δασικών εκτάσεων.

Τα κράτη-μέλη έχουν περιθώριο δύο ετών (από το 2008) να προσαρμόσουν το εθνικό σύστημα δικαιοσύνης, μετατρέποντας από πλημμέλημα σε κακούργημα τις περιβαλλοντικές παραβάσεις.¹⁰

5.3. Επιπτώσεις του τουρισμού επί των παραδοσιακών αξιών και του εθνικού χαρακτήρα.

Κάθε λαός στηρίζει την πρόοδο και την ανάπτυξή του, πάνω σε ορισμένες αξίες. Μερικές από αυτές είναι ακατάλυτες. Δεν τίθενται υπό συζήτηση και κανείς δεν επιτρέπεται να τις θέσει υπό αμφισβήτηση.

Η εγκατάλειψη ή η παραβίασή τους σημαίνει διάβρωση της εθνικής συνειδήσεως, αποπροσανατολισμό του λαού και απώλεια της εθνικής ταυτότητας. Άλλες πάλι λιγότερο αμετάβλητες μπορούν να εξελιχθούν, να υποστούν παραλλαγές και ακόμη λιγότερο αμετάβλητες μπορούν να εξελιχθούν, να υποστούν παραλλαγές και ακόμη να αντικατασταθούν με άλλες προς διευκόλυνση της γενικότερης προόδου και εξελίξεως.

Οι αξίες αυτές ειδικότερα αναφέρονται:

¹⁰ «Άρθρο, Metropolis, 21/05/2008».

- α) Στο Έθνος και καλούνται εθνικές αξίες.
- β) Στην κοινωνική ζωή και καλούνται κοινωνικές αξίες.
- γ) Στην πολιτική και καλούνται πολιτικές αξίες.
- δ) Στην οικονομική ζωή και καλούνται οικονομικές αξίες.
- ε) Στην ποιότητα της ζωής και καλούνται πολιτιστικές αξίες.

Η Ελλάδα εκτός από ορισμένες τέτοιες αξίες που έχουν γίνει παραδεκτές, ισχύουν στους περισσότερους λαούς, έχει τις αποκλειστικές δικές της αξίες, οι οποίες αποτελούν χαρακτηριστικό γνώρισμα του Ελληνισμού, στήριγμα του έθνους και πηγή εμπνεύσεως για κάθε μελλοντική πρόοδο και εξέλιξη.

Το Ελληνικό Έθνος, περισσότερο από κάθε άλλη φορά, σήμερα έχει ανάγκη ενδυναμώσεως των αξιών αυτών, για να αντιδράσει τόσο εναντίον των προσπαθειών καταλύσεως της κρατικής υποστάσεως, όσο και εναντίον των διαβρωτικών επιχειρήσεων οι οποίες αποσκοπούν στην αφομοίωσή του ευρύτερες φυλετικές ομάδες.

Με τον τουρισμό είναι δυνατόν, κάτω από ορισμένες προϋποθέσεις, να υποστεί η Ελλάδα διάβρωση των ηθικών και των παραδοσιακών της αξιών και να παραδοθούν οι Έλληνες, ανίσχυροι τότε για κάθε αντίδραση, στα χέρια της ξένης προπαγάνδας και των ξένων συμφερόντων.

Τα κύματα των αναρχικών τουρισμών που κατακλύζουν την χώρα μας κάθε χρόνο, οι αμφισβητίες των πάντων που φθάνουν εδώ για να μας φέρουν τα φώτα τους, και τόσοι άλλοι τύποι ατόμων υπόπτων τάσεων και δολίων προθέσεων, γίνονται δολιοφθορείς τη Ελληνικής κοινωνίας και ιδίως της Ελληνικής νεότητας της οποίας επιδιώκεται σταθερά η εξαθλίωση.

Αργά αλλά σταθερά παρατηρείται μια γενικότερη μεταβολή στις συνήθειες και τον τρόπο ζωής των Ελλήνων. Ο χαρακτήρας μεταβάλλεται κάτω από την επίδραση διαφόρων συνηθειών και πολλές φορές ακολουθούμε ξενική συμπεριφορά απομακρυσμένοι από τις βασικές Ελληνικές αξίες.

Εφ' όσον όπως έχει τονισθεί σε πολλά σημεία, δεν είναι δυνατόν να αποφύγουμε τον τουρισμό γιατί έχει επικρατήσει σαν κίνηση διεθνώς, αλλά και για τα τόσα άλλα καλά που μπορούν να προκύψουν από την σωστή εκμετάλλευσή του, πρέπει να λάβουμε τα μέτρα μας για να μην υποστούμε σοβαρή φθορά σαν έθνος και σαν κοινωνία.

Ο Έλληνας, και κυρίως η Ελληνική νεότητα, πρέπει να γαλουχείται με τις αθάνατες ελληνικές αξίες και να παραμένει αμετακίνητος στις εθνικές, στις πολιτικές και στις πολιτιστικές βάσεις του. Θωρακισμένος με την γνώση και την πίστη στα εθνικά του ιδεώδη θα αντιδράσει αποτελεσματικά και δεν θα υποστεί την τόσο επικίνδυνη για την ύπαρξη και την περαιτέρω επιβίωσή του, εθνική διάβρωση.¹¹

¹¹ Κουτρομπής Ν., «Τουρισμός-Γεν. Αρχές-Οργάνωση». Εκτύπωση – Βιβλιογραφία – Βουλγαρίδης – Χατζηστήλη Ο.Ε., Έκδοση 1980, σελ. 65-66.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 6^ο

6. ΟΙ ΔΙΕΘΝΕΙΣ ΟΡΓΑΝΙΣΜΟΙ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΟΣ ΚΑΙ Η ΕΛΛΑΔΑ

Είναι γεγονός αναμφισβήτητο ότι η διαδικασία της οικονομικής ανάπτυξης (με την αστικοποίηση, την εκβιομηχάνιση, την τεχνολογική πρόοδο και την τουριστική ανάπτυξη) της χώρας μας βελτίωσε σημαντικά το επίπεδο ζωής και οπωσδήποτε ανέβασε το μέσο κοινωνικό στάνταρ ζωής.

Παράλληλα όμως η οικονομική ανάπτυξη των τελευταίων τριάντα – σαράντα χρόνων επέδρασε καταστροφικά στα θέματα περιβάλλοντος, στο βαθμό που οι αρνητικές επιπτώσεις της να είναι εμφανείς και στους πιο αδαείς.

Αντιλαμβανόμενος ο σύγχρονος βιομηχανικός άνθρωπος ότι αντί να εξουσιάζει τις τεράστιες υλικές και κοινωνικές δυνάμεις, που δημιούργησε, εξουσιάζεται από αυτές στράφηκε γρήγορα σε μια σειρά φορέων περιβαλλοντολογικής προστασίας.

Κυριότεροι από τους τελευταίους είναι:

- α) Οι κρατικοί φορείς ευθύνης για το περιβάλλον (που υπάγονται συνήθως σαν διευθύνσεις ή τμήματα στα διάφορα υπουργεία και υφυπουργεία).
- β) Οι ιδιωτικοί φορείς για το περιβάλλον.
- γ) Οι διεθνείς οργανισμοί και οι διεθνείς συνεργασίες.

Με τους τελευταίους αυτούς φορείς προστασίας του περιβάλλοντος που αφορούν άμεσα και την τουριστική ανάπτυξη, αφού χρησιμοποιούνται τοπία ιδιαίτερου φυσικού κάλλους, πεντακάθαρες θάλασσες, η ζωογόνος ατμόσφαιρα και το πράσινο καθώς και όλα τα υπόλοιπα στοιχεία του αρχαιολογικού, λαογραφικού και πολιτιστικού μας πλούτου, θα ασχοληθούμε συνοπτικά στο σημείωμα αυτό.

Εδώ και μερικά χρόνια, η έκταση των αρμοδιοτήτων των διεθνών οργανισμών για την προστασία του περιβάλλοντος, έχει γίνει ιδιαίτερα έντονη και η ουσιαστική βοήθεια που μπορούν να προσφέρουν είναι αξιόλογη. Παρ' όλα αυτά η Ελλάδα μόνο τα τελευταία χρόνια έβαλε τις βάσεις συνεργασίας με τους σχετικούς διεθνείς οργανισμούς, κυρώνοντας μία σειρά διεθνών συμβάσεων.

6.1. Οι σπουδαιότεροι Διεθνείς Οργανισμοί που ασχολούνται με την προστασία του περιβάλλοντος είναι:

1. Το U.N.E.R. (Πρόγραμμα Περιβάλλοντος των Ηνωμένων Εθνών) που με έδρα το Ναϊρόμπι της Κένυα, αποτελεί ουσιαστικά το συντονιστικό όργανο της δράσης όλων των σχετιζόμενων με το περιβάλλον φορέων. Τα σημαντικότερα θέματα στα οποία U.N.E.R. δίνει προτεραιότητα είναι:
 - α) η αποφυγή της σπατάλης και της άλογης χρήσης των φυσικών πόρων και της ενέργειας.
 - β) Η διατήρηση της οικολογικής ισορροπίας μέσα από την ανάπτυξη.
 - γ) Τα φυσικά οικοσυστήματα.
 - δ) Η προστασία των ωκεανών.
 - ε) Οι περιπτώσεις μεγάλων φυσικών καταστροφών.
 - δ) Οι μελέτες θεσμών διαχείρισης περιβάλλοντος.
 - ε) Δικαίου.
 - στ) Εκπαίδευσης.
 - ζ) Τεχνικής βοήθειας, κ.λ.π.
2. Η W.H.O. (Παγκόσμια Οργάνωση Υγείας), που συνεργάζεται με τις κατά τόπους κυβερνήσεις και με τον Ο.Η.Ε. για προγράμματα Ελέγχου της Ρύπανσης, που βλάπτουν την δημόσια υγεία. (Για παράδειγμα, η W.H.O. ίδρυσε το 1973 στην Ελλάδα σε συνεργασία με το Υπουργείο Κοινωνικών Υπηρεσιών, ένα τέτοιο πρόγραμμα ελέγχου ρύπανσης).
3. Ο F.A.O. (Οργανισμός Τροφίμων και Γεωργίας) με εκτεταμένα προγράμματα προστασίας της ανθρώπινης υγείας από τις ρυπάνσεις του εδάφους κύρια, που προσβάλλουν τις τροφές και τα γεωργικά προϊόντα.
4. Η U.N.E.S.C.O. (Εκπαιδευτικός, Κοινωνικός και Πολιτιστικός Οργανισμός των Ηνωμένων Εθνών) που ασχολείται με πολιτιστικά και κοινωνικά προγράμματα, μελέτες και έρευνες που αναφέρονται στο περιβάλλον. Κυριότερο ειδικό πρόγραμμα της U.N.E.S.C.O. είναι το πρόγραμμα «Άνθρωπος και Βιόσφαιρα», γνωστό με τα αρχικά (M.A.B.) τα αποτελέσματα του οποίου υπήρξαν σημαντικά σε πολλές χώρες.

5. Η Ε.Ο.Κ. (Ευρωπαϊκή Οικονομική Κοινότητα) που ξεκινώντας από το 1972 κατευθύνει μία εναρμόνιση της προστασίας από τη ρύπανση, στα πλαίσια της διακρατικής συνεργασίας στην Ευρώπη, με στόχους την καταπολέμηση της μόλυνσης και της καταστροφής του περιβάλλοντος, την καλύτερη διαχείριση του χώρου και των πόρων και την υλοποίηση μιας κοινωνικής ταυτόχρονης πολιτικής για τα Κράτη – μέλη.
6. Ο ΙΜCΟ (Διακυβερνητικός Ναυτιλιακός Οργανισμός), που πασχίζει για την προώθηση υπογραφής διεθνών συμβάσεων για την προστασία της θάλασσας από τη ρύπανση, που επεκτείνεται ραγδαία τα τελευταία χρόνια. Μερικές από τις συμβάσεις του ΙΜCΟ έχει ήδη προσυπογράψει και κυρώσει η Ελλάδα.
7. Ο Ο.Ο.Σ.Α. (Οργανισμός Οικονομικής Συνεργασίας και Ανάπτυξης), ο οποίος από το 1970 έχει ιδρύσει την Επιτροπή Περιβάλλοντος με μεγάλη και αξιόλογη δραστηριότητα, ενώ ερευνά ταυτόχρονα και το κόστος ελέγχου της ρύπανσης και την μακροοικονομική πολιτική πάνω στο περιβάλλον.
8. Το Συμβούλιο της Ευρώπης, το οποίο ξεκινώντας από το 1962 με τη σύσταση της Επιτροπής για τη διατήρηση της Φύσης, πέρασε το 1967 στην ίδρυση του Ευρωπαϊκού Κέντρου Πληροφόρησης για την Προστασία της Φύσης, αποσκοπώντας στη διαιώνιση της φυσικής και πολιτιστικής Ευρωπαϊκής κληρονομιάς. (Το μηνιαίο δελτίο του Συμβουλίου της Ευρώπης με όλα τα στοιχεία της δραστηριότητάς του, κυκλοφορεί και στα Ελληνικά).
9. Η «Οικονομική Επιτροπή για την Ευρώπη των Ηνωμένων Εθνών», η οποία έχει συγκροτήσει ένα ειδικό όργανο κυβερνητικών Συμβούλων για την Περιβαλλοντολογική Προστασία, που πέρα απ' όλα τα άλλα διερευνά τη σχέση ανάπτυξης και οικολογίας.

Τα οφέλη από τη συμμετοχή της Ελλάδος στους παραπάνω διεθνείς οργανισμούς μπορούν να συνοψιστούν στα ακόλουθα:

- Ενημερώνεται η χώρα γύρω από την πολιτική αντιμετώπισης των περιβαλλοντολογικών προβλημάτων σε διεθνή κλίμακα.
- Επωφελείται από τη διεθνή εμπειρία και τεχνολογία.

- Προωθεί τις Ελληνικές απόψεις στις διεθνείς συμβάσεις και πρωτόκολλα.
- Συμμετέχει έγκαιρα στη διαδικασία λήψης διεθνών δεσμευτικών αποφάσεων.
- Μαθαίνει τις δυνατότητες που υπάρχουν για τεχνική βοήθεια και χρηματοδότηση προγραμμάτων προστασίας περιβάλλοντος.

Δυστυχώς για τη χώρα μας, δεν έχει γίνει αντιληπτό παρά την σπουδαιότητα αυτών των διεθνών διεργασιών το μέγεθος της ουσιαστικής παρουσίας στους οργανισμούς αυτούς.

Η αναφορά στους Διεθνείς Οργανισμούς που έχουν σχέση με το περιβάλλον δεν είναι τυχαία. Σκοπός και στόχος είναι η συμμετοχή αρμοδίων του Ελληνικού Οργανισμού Τουρισμού στο τμήμα διεθνών συνεργασιών – που πρέπει να υπάρχει στο Υπουργείο Χωροταξίας, Οικισμού και Περιβάλλοντος.

Διότι ο τουρισμός σαν ένας από τους βασικούς συντελεστές οικονομικής ανάπτυξης της χώρας έχει και υποχρέωση και καθήκον να είναι πρωτοπόρος στις κινητοποιήσεις διάσωσης του περιβάλλοντος.

Για το συμφέρον του Ε.Ο.Τ. ειδικά και για αυτό του Ελληνικού λαού ειδικότερα.¹²

6.2. Ο ρόλος της τοπικής αυτοδιοίκησης στον τουρισμό.

Η προστασία του περιβάλλοντος καθώς και η ποιότητα ζωής σχετικά με τον τουρισμό, μας έχουν απασχολήσει σημαντικά. Και αυτό γιατί το ζήτημα του τουριστικού περιβάλλοντος – μέρος του όλου προβλήματος της διάσωσης του περιβάλλοντος – αποτελεί ένα από τα πιο σπουδαία και πολυσυζητημένα θέματα του καιρού μας, με αποτέλεσμα να προβάλλονται συχνά οι πιο ετερόκλητες γνώμες με βάση τη μία ή την άλλη σκοπιμότητα.

Σήμερα πια που η καταστροφή της Ελληνικής φύσης αποτελεί κοινή διαπίστωση η προσπάθεια διατήρησης των τουριστικών μας δεδομένων εξαρτάται σε μεγάλο βαθμό από τον ρόλο της Τοπικής Αυτοδιοίκησης.

¹² Λύτρας Π., «Τουριστική Ανάπτυξη (θεωρία και πράξη)», Εκδόσεις Παπαζήση - Αθήνα 1983, σελ. 201-206.

Τα πάντα ξεκινούν από τη σημερινή ανατριχιαστική πραγματικότητα που είναι αποτέλεσμα της έντονης απουσίας του λεγόμενου Εθνικού Κοινωνικού Σχεδιασμού για δεκαετίες ολόκληρες. Μιας απουσίας, που δεν αφορά μονάχα τα περιβαλλοντολογικά δεδομένα, αλλά και τα οικονομικά, τα κοινωνικά και τα πολιτιστικά.

Τι είναι αυτός ο περίφημος Εθνικός Κοινωνικός Σχεδιασμός (Ε.Κ.Σ.) και που ο Ε.Κ.Σ. είναι η πολιτική εκείνη που έχει για στόχο την ανακατανομή του εθνικού προϊόντος, η διασφάλιση των επιδιώξεων ομάδων πληθυσμού από ατομικά συμφέροντα τη βελτίωση του βιοτικού επιπέδου, την ποιότητα ζωής στους χώρους κατοικίας – εργασίας και αναψυχής, της κοινωνική και οικονομική ανάπτυξη και που αντανακλά την κοινωνική πολιτική και τις επιλογές ανάπτυξης.

Στις μέρες μας, που η συνειδητοποίηση του μεγέθους των προβλημάτων που απορρέουν από την καταστροφή του περιβάλλοντος είναι μια αναμφισβήτητη πραγματικότητα και που μια σειρά μέτρων κυβερνητικής πολιτικής αφήνει να διαφαίνεται η πολιτική βούληση για κάτι καλύτερο, νομίζουμε ότι ήρθε η ώρα ενεργοποίησης της Τοπικής Αυτοδιοίκησης.

Μια Τοπικής Αυτοδιοίκησης (Τ.Α.) που σαν πολιτικός – διοικητικός θεσμός μεγάλης σπουδαιότητας, είναι σε θέση να κινητοποιεί, να ενεργοποιεί και να επιφέρει τη λαϊκή συμμετοχή στο χωριό, στην πόλη, στην επαρχία και στο διαμέρισμα. Πράγμα πολύ πιο εύκολο σήμερα – παρά ποτέ – αφού η εξασφάλιση της διοικητικής και οικονομικής αυτοτέλειας της Τ.Α. της δίνει σημαντικές δυνατότητες σχετικά με την προστασία του περιβάλλοντος.

Μέσα σ' αυτές τις ποικίλες δυνατότητες της – π.χ. διαχείριση γαιών, επιλογή τεχνολογίας, ίδρυση χώρων πράσινου, αναψυχής, κ.λ.π. – το θέμα της διάσωσης των τουριστικών δεδομένων γίνεται αυτόματα πιο εύκολο και ελέγξιμο.

Αυτό διότι:

- Υπάρχει η δυνατότητα άμεσης δημόσιας πληροφόρησης για τα περιβαλλοντολογικά προβλήματα ενός συγκεκριμένου - και όχι αχανούς τουλάχιστον – γεωγραφικού χώρου.
- Οι αποφάσεις για το «δέον γενέσθαι» παίρνονται επί τόπου, χωρίς τις χρονοβόρες μετακινήσεις για ενημέρωση των κεντρικών υπηρεσιών (που σε

ποσοστό 72% βρίσκονται στην υδροκεφαλική πρωτεύουσα της χώρας μας).

- Το θέμα της περιβαλλοντολογικής εκπαίδευσης του λαού και η συνειδητοποίηση του μέσου πολίτη μπορεί να αποτελέσει αντικείμενο σεμιναρίων, διαλέξεων και συζητήσεων.
- Η θέσπιση της Δημοτικής Αστυνομίας με αρμοδιότητες διάφορες από αυτές της κεντρικής διοίκησης, δημιουργεί προϋποθέσεις άμεσης αστυνόμευσης των περιβαλλοντολογικών καταστροφών.
- Η προσπέλαση στους χώρους: ανεύρεση πρώτων υλών, διάθεση λυμάτων, ελέγχου βιολογικών καθαρισμών απορρυπαντικής τεχνολογίας, κ.λ.π., γίνεται εξαιρετικά προσιτή, εξαιτίας του γεωγραφικού χώρου.
- Η λαϊκή κινητοποίηση και διαμαρτυρία γίνεται μια ισχυρή «ομάδα πίεσης» για όλους εκείνους, που κινούμενοι από σκοτεινά συμφεροντολογικά ελατήρια όχι μόνο καταστρέφουν το περιβάλλον, αλλά βάζουν σε κίνδυνο την υγεία του πληθυσμού.

Μ' άλλα λόγια δηλαδή, είναι δυνατόν η Τοπική Αυτοδιοίκηση να διαδραματίσει ένα ιδιαίτερα ουσιαστικό ρόλο στη διάσωση του περιβάλλοντος, αν αξιοποιηθούν ορθολογικά οι δυνατότητες του νέου θεσμικού πλαισίου λειτουργίας της.

Γεγονός που για τον τουρισμό ειδικότερα σημαίνει ότι:

- Θα μπορεί ο Δήμος ή η Κοινότητα να αποφασίζει το εάν και κατά πόσο ένα νέο Ξενοδοχείο έχει τις απαραίτητες προϋποθέσεις ανέγερσης, με βάση τη συνολική περιβαλλοντολογική εικόνα της περιοχής.
- Θα αναλάβει η Δημοτική Αστυνομία την περιφρούρηση της υγείας των κατοίκων, από την ανυπαρξία συστημάτων βιολογικού καθαρισμού ή από την ύπαρξη αλλά μη λειτουργία τους, με τη διενέργεια τακτικών ελέγχων και την επιβολή κυρώσεων στους παραβάτες. (Αυτό βέβαια σημαίνει, ότι ξεκινάει κάποιος από τα ξενοδοχεία μονάχα, αφήνοντας στην άκρη τον βιολογικό καθαρισμό των λυμάτων της πόλης, που συνήθως χύνονται μέσα στο λιμάνι της).
- Θα αναλάβει ο Δήμος ή η Κοινότητα την οργάνωση και λειτουργία ζωνών πράσινου και αναψυχής, στη βάση πάντοτε της σύμμετρης και ισόρροπης ανάπτυξης κάθε τμήματος της περιοχής με στόχο την ικανοποίηση των ντόπιων κατοίκων και των τουριστών.

- Ο Δήμος ή η Κοινότητα θα ενδιαφερθούν ιδιαίτερα για την τουριστική αναπτυξιακή υποδομή τους (αρδευτικά έργα, αποχετευτικά έργα, δρόμους, ζώνες πρασίνου, δημιουργία κέντρων άθλησης, συνεδριακούς χώρους, κ.λ.π.), ώστε όταν η ανάπτυξη του τουρισμού επέλθει να μην αρχίζει η συνηθισμένη πρακτική του «ράβε-ξήλωνε δουλειά να μην σου λείπει», δείγμα ανυπαρξίας του Περιφερειακού Κοινωνικού Σχεδιασμού – μέρους του Ε.Κ.Σ.
- Κάθε Δήμος ή Κοινότητα από το ένα μέρος θα πρέπει να έχει σαφείς κοινωνικούς και οικονομικούς στόχους και από το άλλο μέρος οι στόχοι αυτοί να είναι βραχυπρόθεσμοι, μεσοπρόθεσμοι και μακροπρόθεσμοι ώστε να υπάρχει δυνατότητα ελέγχου απόδοσης και αλλαγής στόχων σε περιπτώσεις διαπίστωσης λάθους, πριν τα πράγματα φθάσουν σε «οριακό» σημείο.
- Ο Δήμος και η Κοινότητα θα χαράζει τη γραμμή της τουριστικής πολιτικής με γνώμονα πάντα τα υπάρχοντα δεδομένα (π.χ. διατήρηση παραδοσιακών οικισμών, διάσωση περιοχών με ιδιαίτερο φυσικό κάλλος), την περιφρούρηση της υγείας των κατοίκων (σωματικής και ψυχικής) και το κοινό καλό (άνοδος του βιοτικού επιπέδου εξαιτίας της τουριστικής ανάπτυξης). Στην προσπάθεια αυτή η Τ.Α. για να κατορθώσει να πετύχει τους φιλόδοξους στόχους της, θα χρειαστεί τη συμπαράσταση των διαφόρων πολιτιστικών και εξωραϊστικών συλλόγων, των πνευματικών κέντρων των Δήμων και Κοινοτήτων (εννοούμε του έμφυχου δυναμικού τους) που ήδη – όπως είναι γνωστό – άρχισε να πραγματοποιείται σε ευρεία κλίμακα σε επίπεδο Νομαρχιακού Συμβουλίου, για να ολοκληρωθεί με τη λειτουργία του Β΄ και Γ΄ βαθμού της Τοπικής Αυτοδιοίκησης.¹³

¹³ Λύτρας Π., «Τουριστική Ανάπτυξη (θεωρία και πράξη)», Εκδόσεις Παπαζήση - Αθήνα 1983, σελ. 207-210.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 7^ο

7. ΑΛΛΗΛΕΞΑΡΤΗΣΗ ΤΟΥΡΙΣΜΟΥ ΚΑΙ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΟΣ

Στο μεταίχμιο, μεταξύ τουριστικής ανάπτυξης και περιβάλλοντος δεν τίθενται μόνο θέματα που έχουν να κάνουν με τα ισχύοντα, είτε πρόκειται για τους περιορισμούς και τους όρους, που επιβάλλονται στην τουριστική ανάπτυξη, προκειμένου να προστατευθεί το περιβάλλον, είτε πρόκειται για τις ρυθμίσεις που αποσκοπούν στη θετική συμβολή της τουριστικής ανάπτυξης, στην ποιότητα του δομημένου περιβάλλοντος.

Οι ανάγκες και οι προοπτικές της τουριστικής ανάπτυξης στο μέλλον σε συνδυασμό και με την ανάγκη προστασίας του περιβάλλοντος οδηγούν και σε σκέψεις για νέες πρωτοβουλίες και νέες ρυθμίσεις θετικού χαρακτήρα – σε αντιδιαστολή με τις απαγορεύσεις και τους περιορισμούς – οι οποίες θα διευκολύνουν την τουριστική ανάπτυξη, ενώ ταυτόχρονα θα προστατεύουν το περιβάλλον.

Λόγω της γεωμορφολογίας της χώρας μας, το ήμισυ της επικράτειας αποτελείται από χέρσες ή θαμνώδεις εκτάσεις που δεν χρησιμοποιούνται ή δεν μπορούν να χρησιμοποιηθούν παραγωγικά. Στις περισσότερες ευρωπαϊκές χώρες το αντίστοιχο ποσοστό κυμαίνεται από 15 – 25 %, χωρίς η εντατικότερη χρήση των παραγωγικών πόρων σ' αυτές να δημιουργεί πρόβλημα στο περιβάλλον.

Όπως προκύπτει από τη μελέτη του ΙΤΕΠ (Ινστιτούτο Τουριστικών Ερευνών και Προβλέψεων), για την πλήρη ικανοποίηση των μελλοντικών αναγκών σε γη της τουριστικής ανάπτυξης για μακρό χρονικό διάστημα δεν απαιτούνται παρά μόνο εκτάσεις που δεν υπερβαίνουν το 1 – 2 τοις χιλίοις των παραγωγικά αχρησιμοποίητων εκτάσεων.

Το να παρεμποδίζεται η παραγωγική χρήση από τον τουρισμό ενός τόσο ελάχιστου κλάσματος των ούτως ή άλλως αναλογικά μεγάλων μη παραγωγικών εκτάσεων στη χώρα μας και μάλιστα σε περιοχές που δεν έχουν άλλο πόρο ανάπτυξης, συγκράτησης του πληθυσμού και βελτίωσης του βιοτικού επιπέδου, με το επιχείρημα ότι αυτό θα προκαλέσει ανεπανόρθωτες βλάβες στο περιβάλλον, στερείται μέτρου και λογικής.

7.1. Εργαλεία περιβαλλοντικής διαχείρισης για τον τουρισμό.

Προς μια βιώσιμη τουριστική ανάπτυξη:

- Ο ρόλος του ιδιωτικού τομέα.
- Εργαλεία περιβαλλοντικής διαχείρισης για τον τουρισμό.

Γενικό Πλαίσιο.

Ο τουρισμός αποτελεί πλέον μία από τις πιο σημαντικές οικονομικές δραστηριότητες σε παγκόσμιο επίπεδο. Η αύξησή του υπήρξε ραγδαία κατά το δεύτερο ήμισυ του 20^{ου} αιώνα, ενώ αναμένεται να αποτελέσει τη σημαντικότερη οικονομική δραστηριότητα για το μέλλον.

Ο τουρισμός αναπτύσσεται σε περιοχές που έχουν τις δυνατότητες να προσελκύσουν το ενδιαφέρον των επισκεπτών. Σε περιοχές, όπως η Μεσόγειος και η χώρα μας, τα θέλγητρα που προσελκύουν κατά κύριο λόγο τον τουρισμό είναι το φυσικό περιβάλλον και η πολιτισμική κληρονομιά που αποτελούν και τους τουριστικούς πόρους.

Η ανάπτυξη του τουρισμού σε μια περιοχή και το είδος της τουριστικής ανάπτυξης που ακολουθεί εξαρτώνται όλο και περισσότερο από τα ποσοτικά και ποιοτικά χαρακτηριστικά των τοπικών πόρων, τα οποία και προσδιορίζουν ως ένα βαθμό τις δυνατότητες αλλά και τους περιορισμούς για την τουριστική ανάπτυξη ενός τόπου.

Η εντατικοποίηση της τουριστικής βιομηχανίας, η διάχυση και ανάπτυξη της σε νησιά, παραδοσιακούς οικισμούς και πόλεις, σε παράκτιες και ορεινές περιοχές και σε περιοχές με ιδιαίτερη οικολογική αξία και ευαισθησία έχουν εστιάσει το ενδιαφέρον όχι μόνο στα οφέλη από τον τουρισμό αλλά στις πιέσεις και τα προβλήματα που δημιουργεί σ' έναν τόπο.

Τα προβλήματα αυτά επιτείνονται και λόγω της αδυναμίας ελέγχου και ορθολογικής οργάνωσης της ανάπτυξης του τουρισμού. Πολλές φορές όμως είναι η γενικότερη επίδραση και άλλων παραγόντων (π.χ. οικονομικές και κοινωνικές αναδιαρθρώσεις από την παγκοσμιοποίηση και τον ανταγωνισμό μεταξύ περιοχών ή επιπτώσεις από την τεχνολογική εξέλιξη σε ένα τομέα) που συμβάλλουν στην πρόκληση προβλημάτων και δεν πρέπει να θεωρείται ο τουρισμός ως η μόνη αιτία.

Σε κάθε περίπτωση, ως ένα βαθμό οι οποιοσδήποτε επιπτώσεις εξαρτώνται από τα χαρακτηριστικά της συγκεκριμένης περιοχής (φυσικό, δομημένο, κοινωνικό, πολιτισμικό, και οικονομικό περιβάλλον), καθώς και από το είδους της ασκούμενης τουριστικής δραστηριότητας.

Η τουριστική ανάπτυξη λοιπόν μπορεί να συμβάλει θετικά ή αρνητικά στη φύση, στην πολιτισμική κληρονομιά και στο δομημένο περιβάλλον γενικότερα. Έχει αποδειχθεί ότι η υποβάθμιση των πόρων θέλγητρων ενός προορισμού, είτε ως προσέλευση άλλου – ανεπιθύμητου – τύπου επισκεπτών. Και στις δύο περιπτώσεις ο συγκεκριμένος τουριστικός προορισμός μπορεί να οδηγηθεί σε παρακμή.

Η έννοια της βιώσιμης ανάπτυξης, που πρώτα, αναπτύχθηκε την δεκαετία του 1970, ουσιαστικά πηγάζει από την αντίληψη ότι το περιβάλλον και οι φυσικοί και πολιτισμικοί πόροι δέχονται αρνητικές επιπτώσεις από τις ανθρώπινες δραστηριότητες που υποβαθμίζουν τη διαθεσιμότητα και τα χαρακτηριστικά τους.

Επιπλέον γίνεται ολοένα και πιο αντιληπτό η φυσική και πολιτισμική κληρονομιά (οι πόροι του τουρισμού) δεν μπορούν να αποτελέσουν αντικείμενο ατομικής ιδιοκτησίας αλλά ανήκουν εξίσου στην τωρινή όσο και στις μελλοντικές γενεές.

Η οικονομική ανάπτυξη αλλά και κάθε επιχειρηματική δραστηριότητα θα πρέπει να λαμβάνει υπόψη τις περιβαλλοντικές και τις κοινωνικές προεκτάσεις.

Η αντίληψη αυτή βρίσκεται σε συμφωνία με την ανάγκη προστασίας του περιβάλλοντος, ως σημείου προσέλκυσης, για τη διατήρηση του εισοδήματος από τον τουρισμό.

Η ιδιαίτερη σημασία του βιώσιμου τουρισμού, που εντάσσεται σε μια γενικότερη στρατηγική βιώσιμης ανάπτυξης, αναδείχθηκε στο πλαίσιο της Συνδιάσκεψης για το «Περιβάλλον και τη Βιώσιμη Ανάπτυξη» (Ρίο, 1992), μέσω της Local Agenda 21, ενώ δέκα χρόνια μετά, στη Συνδιάσκεψη του Γιοχάνεσμπουργκ (2002), η προώθηση βιώσιμων προτύπων παραγωγής και κατανάλωσης, μεταξύ άλλων και στον τομέα του τουρισμού, αποφασίστηκε ότι αποτελεί σημαντική προτεραιότητα για τις σύγχρονες κοινωνίες την επόμενη δεκαετία.

Ήδη στο πέμπτο Πρόγραμμα Δράσης για το Περιβάλλον της Ευρωπαϊκής Ένωσης, ο τουρισμός είχε θεωρηθεί ως ένας από τους αναπτυξιακούς τομείς όπου κατά προτεραιότητα απαιτείται η ενσωμάτωση της περιβαλλοντικής διάστασης στο πλαίσιο της βιώσιμης ανάπτυξης.

Η ανάπτυξη δράσεων συνεργασίας μεταξύ όλων των εμπλεκόμενων φορέων στη διαμόρφωση ενός τουριστικού προϊόντος μίας περιοχής (επισκεπτών, ιδιωτικού τομέα, κοινωνίας των πολιτών και τοπικής αυτοδιοίκησης), θεωρείται ως βασικό συστατικό μίας Βιώσιμης Τουριστικής Ανάπτυξης για την Ευρώπη. Στο πλαίσιο αυτό είναι αναγκαίο να αναζητηθεί ο ρόλος και η συμβολή του ιδιωτικού τομέα προς την κατεύθυνση μίας βιώσιμης ανάπτυξης στον τομέα του τουρισμού.

7.2. Η συμβολή του ιδιωτικού τομέα.

Η αντίληψη ότι οι τουριστικές μονάδες έχουν πιο ήπιες περιβαλλοντικές επιπτώσεις σε σχέση με άλλου είδους επιχειρηματικές δραστηριότητες (π.χ. μεταποίηση ή πρωτογενής τομέας) έχει πλέον αναθεωρηθεί, ανάγοντας το πρόβλημα στις σωστές του διαστάσεις.

Οι ξενοδοχειακές επιχειρήσεις κατά τη φάση της εγκατάστασής τους έχουν επιπτώσεις στο έδαφος και στους υδάτινους πόρους ενώ μπορούν να συμβάλουν στην υποβάθμιση των φυσικών οικοτόπων και του τοπίου του τουριστικού προορισμού.

Παράλληλα, κατά τη λειτουργία τους αποτελούν συστήματα που καταναλώνουν σημαντικές ποσότητες ενέργειας και φυσικών πόρων, είναι υπεύθυνες για την παραγωγή στερεών και υγρών αποβλήτων ενώ συνδέονται και με άλλες επιπτώσεις στο περιβάλλον όπως η υποβάθμιση της ποιότητας του αέρα (κατά τη μεταφορά προϊόντων και επισκεπτών στις εγκαταστάσεις τους ή τη χρήση ουσιών επικίνδυνων για το περιβάλλον).

Με σκοπό τον περιορισμό των επιπτώσεων κατά την εγκατάσταση των τουριστικών μονάδων, ο ρόλος της πολιτείας θεωρείται ιδιαίτερα σημαντικός μέσω της θέσπισης και ελέγχου εφαρμογής εργαλείων όπως οι Μελέτες Περιβαλλοντικών Επιπτώσεων και οι περιβαλλοντικοί όροι και μέσω της προώθησης οικοδομικών κανονισμών, καθώς και των αρχών και κανόνων της Βιοκλιματικής Αρχιτεκτονικής.

Η λογική για τη συμβολή του ιδιωτικού τομέα προς μια βιώσιμη τουριστική ανάπτυξη θα πρέπει να αναζητηθεί στον τρόπο που αυτός λειτουργεί και στην αντιμετώπιση των πιέσεων στο περιβάλλον που προκύπτουν από την δραστηριότητά του.

Στο πλαίσιο αυτό, απόκριση της τουριστικής βιομηχανίας στο αυξανόμενο επίπεδο της περιβαλλοντικής ευαισθησίας και της ζήτησης για υψηλής ποιότητας περιβάλλον έχει αποτελέσει η ανάπτυξη πρωτοβουλιών και εργαλείων

περιβαλλοντικής διαχείρισης για τις τουριστικές επιχειρήσεις.

Αρχικά, ο σχεδιασμός και η εφαρμογή τέτοιων εργαλείων αποσκοπούσε στον περιορισμό των επιπτώσεων στο περιβάλλον και στην ανθρώπινη υγεία μέσω της βελτίωσης των περιβαλλοντικών επιδόσεων των επιχειρήσεων, στη μείωση του λειτουργικού τους κόστους, καθώς και στην προσέλκυση περιβαλλοντικά ευαισθητοποιημένων επισκεπτών.

Πρόσφατα, η υιοθέτηση τέτοιων εργαλείων και πρακτικών από τον ιδιωτικό τομέα, δίνει τη δυνατότητα διείσδυσης σε νέες και ιδιαίτερα δυναμικές αγορές ευαισθητοποιημένων επισκεπτών υψηλού επιπέδου και κατ' επέκταση υψηλών εισοδηματικών στρωμάτων.

Προς την κατεύθυνση αυτή έχει ήδη αναπτυχθεί μία σειρά από σχήματα και πρότυπα για την πρακτική ενσωμάτωση της περιβαλλοντικής διάστασης κατά τη λειτουργία των τουριστικών επιχειρήσεων σε διεθνές και περιφερειακό επίπεδο. Τα σχήματα αυτά είναι δυνατόν να διακριθούν σε δύο κύριες κατηγορίες:

- Στα σχήματα που επιδιώκουν συνεχή βελτίωση των περιβαλλοντικών επιδόσεων και συνδέονται κυρίως με τις διαδικασίες διοίκησης και τις οργανωτικές δομές μίας τουριστικής επιχείρησης (συστήματα περιβαλλοντικής διαχείρισης).
- Και στα σχήματα που αποβλέπουν στην εφαρμογή βέλτιστων τεχνικών λύσεων και προσαρμογών στους τομείς της πρόληψης και αντιμετώπισης των περιβαλλοντικών επιπτώσεων (οικολογικά σήματα και σφραγίδες περιβαλλοντικής ποιότητας).

Αξίζει να αναφερθεί ότι μία ολοκληρωμένη προσέγγιση στην περιβαλλοντική διαχείριση μίας τουριστικής επιχείρησης εμπεριέχει την αξιοποίηση και των δύο παραπάνω συμπληρωματικών εργαλείων, τα οποία αποτελούν απόρροια αποσπασματικών και άτυπων πρωτοβουλιών για την προστασία του περιβάλλοντος και τη βελτίωση της περιβαλλοντικής επίδοσης των τουριστικών επιχειρήσεων (π.χ. τεχνικά εγχειρίδια και οδηγοί καλής πρακτικής) που είχαν αναπτυχθεί ήδη από τις δεκαετίες του 1970 και 1980.

7.3. Εργαλεία περιβαλλοντικής διαχείρισης για τον τουρισμό.

Το σημαντικό εύρος των εργαλείων περιβαλλοντικής διαχείρισης που έχουν αναπτυχθεί για τον κλάδο του τουρισμού ορισμένα από τα οποία θα αναπτυχθούν στην συνέχεια –δίνει τη δυνατότητα στις τουριστικές επιχειρήσεις να υιοθετήσουν πρακτικές φιλικές προς το περιβάλλον, συμβάλλοντας στην προστασία του και ικανοποιώντας τις απαιτήσεις του μεγάλου αριθμού επισκεπτών σ' ολόκληρο τον κόσμο.

Υπάρχουν εργαλεία που αφορούν στη συνεχή βελτίωση της περιβαλλοντικής διαχείρισης μίας τουριστικής επιχείρησης (συστήματα περιβαλλοντικής διαχείρισης), στην ικανοποίηση μίας σειράς κριτηρίων και προϋποθέσεων έτσι ώστε η συγκεκριμένη δραστηριότητα να θεωρείται φιλική προς το περιβάλλον (συστήματα απονομής οικολογικού σήματος).

Έχουν θεσπιστεί επίσης, εθνικά και ευρωπαϊκά βραβεία για την καλύτερη περιβαλλοντική επίδοση μεταξύ των τουριστικών επιχειρήσεων και έχουν υιοθετηθεί απλούστερα εκπαιδευτικά μέσα για την περιβαλλοντική διαχείριση των επιχειρήσεων, όπως οι εκδόσεις και οι κώδικες καλής πρακτικής του Περιβαλλοντικού Προγράμματος των Ηνωμένων Εθνών (United Nations Environment Program).

Παρόλο που τέτοιου είδους εργαλεία και πρωτοβουλίες μπορούν να αξιοποιηθούν από το σύνολο του ιδιωτικού τομέα, ορισμένες θεωρούνται καταλληλότερες για μεγάλου μεγέθους ξενοδοχειακές μονάδες, ενώ άλλες προτείνονται για τουριστικές επιχειρήσεις μικρότερου μεγέθους.

7.4. Συστήματα Περιβαλλοντικής Διαχείρισης.

Η ανάπτυξη, εφαρμογή και πιστοποίηση εθελοντικών συστημάτων περιβαλλοντικής διαχείρισης διεθνούς εμβέλειας όπως το πρότυπο το Κοινοτικό Σύστημα Περιβαλλοντικής Διαχείρισης και Ελέγχου δίνουν τη δυνατότητα στις τουριστικές επιχειρήσεις να αναπτύξουν περιβαλλοντική πολιτική και παράλληλα να εισαγάγουν διαχειριστικές και τεχνικές πρακτικές για την υλοποίηση συγκεκριμένων ποιοτικών και ποσοτικών στόχων, σαφώς καθορισμένων και δεσμευτικών για την ανώτατη διοίκηση. Στο πλαίσιο αυτό η υιοθέτηση τέτοιων συστημάτων από τις ξενοδοχειακές επιχειρήσεις μπορεί να δημιουργήσει σημαντικά περιβαλλοντικά και επιχειρηματικά οφέλη, όπως:

- Μείωση της κατανάλωσης των φυσικών πόρων (νερού και ενέργειας) και του λειτουργικού κόστους της επιχείρησης.
- Ανάπτυξη των δεξιοτήτων των εργαζομένων της επιχείρησης συμβάλλοντας σε αποτελεσματικότερη διοίκηση.
- Βελτίωση των γενικών διοικητικών δομών και διαδικασιών διοίκησης, αναγνωρίζοντας την περιβαλλοντική διαχείριση, αναπόσπαστο κομμάτι της εφαρμογής συστημάτων διαχείρισης ολικής ποιότητας (Total Quality Management).
- Βελτίωση της δημόσιας εικόνας της επιχείρησης, ενισχύοντας παράλληλα την ανταγωνιστική της θέση με την υιοθέτηση προτύπων επιχειρηματικής αριστείας.
- Προστασία και αναβάθμιση του τοπικού περιβάλλοντος μέσω βελτιωμένης συνεργασίας με τους εξωτερικούς συνεργάτες, τους προμηθευτές, τους τοπικούς φορείς και τους κατοίκους του τουριστικού προορισμού.

Παράλληλα, η ανάπτυξη και η εφαρμογή συστημάτων περιβαλλοντικής διαχείρισης δημιουργεί ορισμένες υποχρεώσεις και δαπάνες, όπως η αμοιβή των εξωτερικών συμβούλων και φορέων πιστοποίησης, η αγορά νέου τεχνολογικού εξοπλισμού και η απασχόληση προσωπικού αρμόδιου για την υλοποίηση και παρακολούθηση του συστήματος.

Η αναθεώρηση του Κοινοτικού Συστήματος Περιβαλλοντικής Διαχείρισης και Ελέγχου (EMAS) από τον Κανονισμό 761/2001 επιτρέπει πλέον την συμμετοχή ξενοδοχειακών μονάδων και επιχειρήσεων του τουριστικού τομέα.

Τα κύρια μέσα για τη συνεχή βελτίωση της περιβαλλοντικής επίδοσης, όπως αυτά καθορίζονται από τον κανονισμό, είναι αρχικά η εκτίμηση των περιβαλλοντικών επιπτώσεων του φορέα, στη συνέχεια μία δημόσια διατυπωμένη περιβαλλοντική πολιτική, καθώς και ένα ευέλικτο και προσαρμοσμένο σύστημα διαχείρισης. Τελικός στόχος είναι η σύνταξη της περιβαλλοντικής δήλωσης η πιστοποίηση της επιχείρησης από ένα ανεξάρτητο επιθεωρητή περιβάλλοντος. Σημαντικό στοιχείο του Κανονισμού αποτελεί, επίσης, η προώθηση της ευαισθητοποίησης και της ενημέρωσης του κοινού καθώς και η πραγματοποίηση κατάλληλων προγραμμάτων κατάρτισης και εκπαίδευσης.

Η σημαντική εμπειρία κατά την υιοθέτηση συστημάτων περιβαλλοντικής διαχείρισης από τον ιδιωτικό τομέα στην Ελλάδα έδειξε ότι:

- Οι Ελληνικές ξενοδοχειακές επιχειρήσεις δείχνουν ζωνφό ενδιαφέρον για την υιοθέτηση συστημάτων διαχείρισης λόγω της αναγνώρισης ότι υψηλής ποιότητας περιβάλλον είναι απαραίτητη συνθήκη για τουριστική ανάπτυξη.
- Οι μεμονωμένες πρωτοβουλίες και ενέργειες αρκετών ξενοδοχείων δεν μπορούν εύκολα να αποδώσουν, δεν υπάρχει συντονισμός σε ευρύτερο επίπεδο με συλλογικούς επιχειρηματικούς φορείς και συνεργασία με την τοπική αυτοδιοίκηση.
- Υπάρχει σημαντικό έλλειμμα ενημέρωσης σε θέματα περιβαλλοντικής νομοθεσίας και τεχνολογικών προστασίας του περιβάλλοντος, ενώ η εποχιακή λειτουργία πολλών ξενοδοχειακών μονάδων δεν ευνοεί την πιστοποίηση τυπικών συστημάτων περιβαλλοντικής διαχείρισης.

7.5. Συστήματα Απονομής Οικολογικού Σήματος.

Παράλληλα με την εφαρμογή συστημάτων περιβαλλοντικής διαχείρισης, κατάλληλα οικολογικά σήματα ή σφραγίδες περιβαλλοντικής ποιότητας έχουν αναπτυχθεί σε τοπικό ή περιφερειακό επίπεδο που, όπως έχει ήδη αναφερθεί, έχουν ως στόχο την εφαρμογή βέλτιστων τεχνικών λύσεων κατά την πρόληψη και την αντιμετώπιση των περιβαλλοντικών επιπτώσεων που προέρχονται από τη λειτουργία των τουριστικών επιχειρήσεων.

Εκτιμάται ότι στην Ευρώπη λειτουργούν 30 έως 40 τέτοια σχήματα για τον τομέα του τουρισμού, ενδεικτικά αναφέρονται το Nol ' dic Ecolabelling (Σκανδιναβία), το Embel (Καταλονία Ισπανία), το Ellvil' Ollmental Quality Seal «Dehoga» (Γερμανία), το Greell Key (Δανία) και το Greell Suicase της Ένωσης Οικολογικού Τουρισμού στην Ευρώπη.

Η προσέγγιση αυτή βασίζεται στον Κανονισμό 1980/2000 για το Κοινοτικό Σύστημα Απονομής Οικολογικού Σήματος (European Ecolabel), ο οποίος αποσκοπεί στο σχεδιασμό, παραγωγή και προώθηση προϊόντων και υπηρεσιών που έχουν μειωμένες περιβαλλοντικές επιπτώσεις καθ' όλη την διάρκεια του κύκλου ζωής τους καθώς και στην κατάλληλη ενημέρωση των καταναλωτών.

Γενικά μπορεί να αναφερθεί ότι η ανάπτυξη ενός οικολογικού σήματος για τις τουριστικές επιχειρήσεις βασίζεται σε τρία κύρια στάδια:

1. Προσδιορισμός των τεχνικών απαιτήσεων για την ελαχιστοποίηση των

μονάδων και των τουριστικών επιχειρήσεων.

2. Καθορισμός κριτηρίων απονομής του οικολογικού σήματος.
3. Έλεγχος της εφαρμοσιμότητας των κριτηρίων απονομής αυτού.

Η ανάπτυξη ενός τέτοιου συστήματος εξαρτάται και έχει άμεση σχέση με τις ιδιαιτερότητες του τουριστικού προορισμού ή της ευρύτερης περιοχής στην οποία αναφέρεται. Τα χαρακτηριστικά των ξενοδοχειακών μονάδων, το φυσικό, πολιτισμικό και κοινωνικό-οικονομικό περιβάλλον, το είδος των επισκεπτών αποτελούν τα κριτήρια απονομής ενός συστήματος οικολογικού σήματος. Σε κάθε περίπτωση και ιδιαίτερα για την Ελληνική πραγματικότητα ένα τέτοιο σύστημα θα πρέπει να βασίζεται σε κριτήρια που είναι αποτελεσματικά και εύκολο να εφαρμοστούν, που θα δίνουν έμφαση σε διαχειριστικά μέτρα και τεχνικές λύσεις με χαμηλό κόστος ενώ θα συμβάλουν στην ανάδειξη των τοπικών χαρακτηριστικών και ιδιαιτεροτήτων του κάθε προορισμού.

Αναγνωρίζοντας την ανάγκη για επέκταση του κοινοτικού συστήματος απονομής οικολογικού σήματος στον τομέα των υπηρεσιών και ειδικότερα στον τουριστικό τομέα και τη σημαντική συμβολή του στην προστασία του περιβάλλοντος, η Ευρωπαϊκή Επιτροπή προχώρησε – τον Απρίλιο του 2003 – στην θέσπιση προδιαγραφών για την απονομή οικολογικού σήματος για τα τουριστικά καταλύματα.

Οι προδιαγραφές αυτές έχουν στόχο τον/τη:

- Περιορισμό της κατανάλωσης ενέργειας και νερού.
- Μείωση στερεών και υγρών αποβλήτων.
- Προώθηση των ανανεώσιμων πηγών ενέργειας και της χρήσης ουσιών που εμπεριέχουν μικρότερους κινδύνους στο περιβάλλον.
- Προώθηση της ενημέρωσης και ευαισθητοποίησης των επισκεπτών αλλά και των εργαζομένων στον τουριστικό τομέα.

Ενδεικτικά, τα υποχρεωτικά κριτήρια έχουν ως εξής:

Ενέργεια.

Τουλάχιστον 22% της ηλεκτρικής ενέργειας θα πρέπει να παράγεται από ανανεώσιμες πηγές, όταν υπάρχει πρόσβαση σ' αυτές. Τουλάχιστον 23% της ηλεκτρικής ενέργειας που χρησιμοποιείται για θέρμανση χώρων και νερού χρήσης θα πρέπει να προέρχεται από ανανεώσιμες πηγές ενέργειας. Εάν δεν υπάρχει αυτόματος

διακόπτης για να σβήνουν τα φώτα στο δωμάτιο, επισημάνσεις σε εμφανή θέση παροτρύνουν τους επισκέπτες να σβήνουν τα φώτα όταν εγκαταλείπουν τα δωμάτια.

Νερό.

Η παροχή νερού από τις βρύσες νερού και ντους δεν θα πρέπει να υπερβαίνουν τα 12 λίτρα /λεπτό. Στα λουτρά υπάρχουν οι κατάλληλες πληροφορίες που να ενημερώνουν τον επισκέπτη πως μπορεί να συνεισφέρει στην εξοικονόμηση νερού από το τουριστικό κατάλυμα.

Ο επισκέπτης ενημερώνεται σχετικά με την τουριστική πολιτική του καταλύματος σύμφωνα με την οποία τα σεντόνια και οι πετσέτες αλλάζονται είτε αφού το ζητήσει, είτε άπαξ την εβδομάδα για χαμηλής κατηγορίας καταλύματα.

Απορρυπαντικά-Απολυμαντικά.

Χρησιμοποιούνται μόνο όπου είναι αναγκαίο προκειμένου να πληρούνται οι προβλεπόμενες από το νόμο απαιτήσεις υγιεινής.

Απορρίμματα & απόβλητα.

Υπάρχουν επαρκή δοχεία ώστε οι επισκέπτες να έχουν την δυνατότητα να διαχωρίζουν τα απορρίμματα σύμφωνα με το τοπικό ή εθνικό σύστημα.

Το προσωπικό διαχωρίζει τα επικίνδυνα απόβλητα και επιδιώκεται η κατάλληλη διάθεσή τους.

Εκτός εάν απαιτείται από τη νομοθεσία, κανένα από τα ακόλουθα προϊόντα μιας χρήσης δεν χρησιμοποιούνται στα δωμάτια και τα εστιατόρια: είδη καλλωπισμού – υγιεινής «μιας χρήσης», ποτήρια, πιάτα και μαχαιροπήρουνα.

Άλλες υπηρεσίες.

Χώρος απαγόρευσης καπνίσματος υπάρχει σ' όλους τους κοινόχρηστους χώρους.

Επιπλέον, με τα υποχρεωτικά κριτήρια, υπάρχουν και προαιρετικά κριτήρια που πριμοδοτούν ένα τουριστικό κατάλυμα κατά την αίτησή του για απονομή οικολογικού σήματος, όπως η χρήση φωτοβολταϊκού ή αιολικού συστήματος παραγωγής ηλεκτρικής ενέργειας, η κατασκευή του κτιρίου με βάση τους κανόνες της βιοκλιματικής αρχιτεκτονικής, η καλλιέργεια οικολογικών κήπων.

Η απόκτηση οικολογικού σήματος ακολουθεί μία απαιτητική διαδικασία που περιλαμβάνει τόσο διαχειριστικές όσο και τεχνικές προσαρμογές που θα διέπουν τις εισροές, τις εκροές και τις διοικητικές διαδικασίες μίας ξενοδοχειακής επιχείρησης.

Παράλληλα όμως, τα οφέλη που θα αποκομίσει ένα τέτοιο τουριστικό κατάλυμα είναι πολλαπλά και σημαντικά, βελτιώνοντας τις περιβαλλοντικές του επιδόσεις, μειώνοντας το λειτουργικό του κόστος αλλά και προσελκύοντας περιβαλλοντικά ευαισθητοποιημένους επισκέπτες.

Άλλα εργαλεία περιβαλλοντικής διαχείρισης.

Τόσο τα συστήματα περιβαλλοντικής διαχείρισης όσο και το κοινοτικό σύστημα απονομής οικολογικού σήματος για τα τουριστικά καταλύματα αποτελούν ολοκληρωμένες και τυπικές παρεμβάσεις για την προστασία του περιβάλλοντος που ενώ μπορούν να αποδώσουν σημαντικά οφέλη, ιδιαίτερα στις περιπτώσεις εκείνες που εφαρμόζεται ήδη κάποιο σύστημα διαχείρισης, απαιτούν κατά τον σχεδιασμό και την υλοποίησή τους εξειδικευμένο προσωπικό, χρόνο και τη δέσμευση οικονομικών πόρων.

Πολλές τουριστικές επιχειρήσεις, ιδιαίτερα μικρού και πολύ μικρού μεγέθους, δεν θα είναι εύκολο να ανταποκριθούν στις απαιτήσεις και ίσως συναντήσουν δυσχέρειες κατά την αξιοποίηση τέτοιων εργαλείων.

Ακριβώς γι' αυτές τις περιπτώσεις έχουν αναπτυχθεί, από διεθνείς τουριστικούς και περιβαλλοντικούς οργανισμούς, απλοί οδηγοί καλής πρακτικής, τεχνικά εγχειρίδια και άλλες πρωτοβουλίες (π.χ. Green Hotelier, Environmental Management for Hotels, Environmental Action Pack for Hotels, Going Green Makes Cents, EcoNett, Green Globe) που στοχεύουν στην ενημέρωση και ευαισθητοποίηση των επιχειρηματιών του κλάδου για θέματα περιβάλλοντος, ενώ προτείνουν ορισμένες χαμηλού κόστους προσαρμογές και σχετικά απλά τεχνικά μέσα για όλες τις εταιρίες που εμπλέκονται με τον τουρισμό και την αναψυχή.

Το Πακέτο Περιβαλλοντικής Δράσης για Ξενοδοχεία» (Environmental Action Pack for Hotels), που έχει αναπτυχθεί από τη Διεθνή Ένωση Ξενοδοχειακών Μονάδων (International Hotel Association) και το Περιβαλλοντικό Πρόγραμμα των Ηνωμένων Εθνών αποτελεί ένα τέτοιο απλό εργαλείο.

Αρχικά, προτείνει μία κατανοητή περιβαλλοντική πολιτική ενώ στην συνέχεια παρουσιάζει απλούς και σαφείς τρόπους για τη μέτρηση της περιβαλλοντικής επίδοσης μίας τουριστικής μονάδας σε βασικούς τομείς, όπως είναι η ενέργεια, τα

στερεά απόβλητα, η χρήση νερού και η συνεργασία με προμηθευτές, δίνοντας παράλληλα πρακτικές εφαρμόσιμες και χαμηλού κόστους συμβουλές για τη βελτίωση των «αδυναμιών» που θα εντοπισθούν.

7.6. Προοπτικές για την εφαρμογή των εργαλείων περιβαλλοντικής διαχείρισης στην Ελλάδα.

Παρόλη την επάρκεια και σημαντική ποικιλία των εργαλείων περιβαλλοντικής διαχείρισης για τον κλάδο του τουρισμού, παρατηρείται περιορισμένο ενδιαφέρον από μέρους των Ελληνικών τουριστικών επιχειρήσεων στην υιοθέτηση τέτοιων εθελοντικών σχημάτων και προτύπων.

Γενικότερα, η ενσωμάτωση της περιβαλλοντικής διάστασης στον Ελληνικό τουρισμό έχει αποτελέσει μία επίπονη διαδικασία, με την ανάπτυξη εθνικής πολιτικής για βιώσιμη τουριστική ανάπτυξη να αποτελεί σημαντική προτεραιότητα.

Η ελλιπής και αποσπασματική πληροφόρηση για τα οφέλη αλλά και τι υποχρεώσεις που απορρέουν από την υιοθέτηση των εργαλείων περιβαλλοντικής διαχείρισης αποτελεί ένα σημαντικό περιορισμό για την περαιτέρω διάδοσή τους στην Ελληνική τουριστική βιομηχανία, ιδιαίτερα στις επιχειρήσεις μικρού και μεσαίου μεγέθους.

Μέχρι τώρα η κοινή αντίληψη για την ανάπτυξη και πιστοποίηση συστημάτων περιβαλλοντικής διαχείρισης συνδέονταν με υψηλό κόστος (για την απόκτηση τεχνολογικού εξοπλισμού, την αμοιβή των εξωτερικών συμβούλων και φορέων πιστοποίησης, καθώς και την απασχόληση μόνιμου προσωπικού), καθώς και με σημαντικές ανάγκες σε εξειδικευμένο προσωπικό, ενώ τα απορρέοντα οφέλη δεν φαίνονταν ικανά να αντισταθμίσουν τις ανάγκες σε προσωπικό και οικονομικό πόρους που θα προέκυπταν από μία τέτοια δέσμευση.

Ταυτόχρονα, η περιορισμένη ζήτηση για τουριστικές υπηρεσίες, φιλικές προς το περιβάλλον, ιδιαίτερα από την εγχώρια αγορά και η έμφαση στο κόστος ως κριτήριο επιλογής τουριστικού καταλύματος ευνοούν τη διατήρηση των «παραδοσιακών» προτύπων παροχής τουριστικών υπηρεσιών.

Τέλος, η απουσία οικονομικών κινήτρων και επιδόσεων στις επιχειρήσεις που υιοθετούν πρακτικές φιλικές προς το περιβάλλον καθώς και ορισμένα δομικά χαρακτηριστικά του Ελληνικού τουριστικού κλάδου (ο μεγάλος αριθμός τουριστικών μονάδων μεσαίου και μικρού μεγέθους, η εποχιακή λειτουργία τους, η παροχή

τουριστικών υπηρεσιών ως υποστηρικτική επιχειρηματική δραστηριότητα, κ.λ.π.), έχουν συμβάλλει στην περιορισμένη αποδοχή των εργαλείων περιβαλλοντικής διαχείρισης από την πλειονότητα των ελληνικών επιχειρήσεων.

Αντίθετα, οι μεγάλοι μεγέθους εκπρόσωποι του κλάδου του τουρισμού έχοντας πρόσβαση σε πιο εξειδικευμένο ανθρώπινο δυναμικό, διαθέτοντας επαρκείς οικονομικούς πόρους, αλλά, κυρίως ερχόμενες σε επαφή και αναπτύσσοντας σταθερές συνεργασίες με διεθνείς αγορές και αναγνωρίζοντας άμεσα τα σημαντικά πλεονεκτήματα που θα αποκομίσουν από την υιοθέτηση περιβαλλοντικών εργαλείων, παρουσιάζουν μεγάλη κινητικότητα προς την κατεύθυνση αυτή.

Παρόλα αυτά, λόγω της ιδιαιτερότητας και ευαισθησίας του ελληνικού περιβάλλοντος αλλά και της σημαντικής ανάγκης για διαφοροποίηση και ενίσχυση του ελληνικού τουριστικού προϊόντος με βάση τις σύγχρονες διεθνείς τάσεις καθώς και του ανταγωνισμού σε παγκόσμιο και περιφερειακό επίπεδο, η άμεση διάδοση και υιοθέτηση της περιβαλλοντικής διαχείρισης επιβάλλεται από ολοένα και μεγαλύτερο αριθμό τουριστικών επιχειρήσεων.

Στο πλαίσιο αυτό, μία στρατηγική για την προώθηση της περιβαλλοντικής διαχείρισης στον κλάδο του τουρισμού θα μπορούσε να διαρθρωθεί γύρω από τους εξής άξονες προτεραιότητας:

- Παροχή έγκυρης και αξιόπιστης πληροφόρησης σε σχέση με τα οφέλη, τους περιορισμούς και τις απαιτήσεις κατά την υιοθέτηση εργαλείων περιβαλλοντικής διαχείρισης στις επιχειρήσεις του κλάδου.
- Τεχνική υποστήριξη των τουριστικών επιχειρήσεων προς την εφαρμογή τέτοιων προτύπων μέσω της έκδοσης ειδικών εγχειριδίων και διενέργειας σεμιναρίων κατάρτισης.
- Παροχή οικονομικών κινήτρων μέσω τομεακών και περιφερειακών επιχειρησιακών προγραμμάτων για την εφαρμογή ολοκληρωμένων εργαλείων περιβαλλοντικής διαχείρισης.
- Πραγματοποίηση υποστηρικτικών εργαλείων, όπως προβολή των ευαισθητοποιημένων τουριστικών επιχειρήσεων στην Ελλάδα και το εξωτερικό, την καθιέρωση εθνικού βραβείου περιβάλλοντος για τις τουριστικές επιχειρήσεις.

Μια τέτοια στρατηγική, θα απαιτούσε την κινητοποίηση και συντονισμένη συνεργασία όλων εκείνων των φορέων που εμπλέκονται στην ανάπτυξη του ελληνικού τουριστικού προϊόντος: της πολιτείας, του ιδιωτικού τομέα (ξενοδοχειακές επιχειρήσεις) και των συλλογικών εκπροσώπων τους, των περιβαλλοντικών οργανώσεων και των καταναλωτών. Αν η κάθε μία από τις κατηγορίες έχει συχνά διαφορετικούς στόχους ή προοπτικές ως προς την ανάγκη, το εύρος και τα μέσα προστασίας του περιβάλλοντος για την στήριξη του τουρισμού, η συνεργασία τους μπορεί να οργανωθεί στη βάση μιας κοινής πλατφόρμας, για τη βιώσιμη ανάπτυξη του τουρισμού.

Ειδικότερα, η πολιτεία είναι εκείνη που έχει τη δυνατότητα να θέσει τα κίνητρα για τον περιβαλλοντικό αναπροσδιορισμό του ιδιωτικού τομέα στον τομέα του τουρισμού, ενώ, σε στενή συνεργασία με τους συλλογικούς φορείς, να συμβάλει στην ευαισθητοποίηση και υποστήριξη των τουριστικών μονάδων κατά την ενσωμάτωση της περιβαλλοντικής διάστασης στην λειτουργία τους και την εφαρμογή τέτοιων εργαλείων.

Παράλληλα, η κοινωνία των πολιτών οφείλει να αναθεωρήσει τα καταναλωτικά της πρότυπα προς μία βιώσιμη κατεύθυνση, προωθώντας και επιβραβεύοντας περιβαλλοντικά υπεύθυνες επιχειρηματικές πρακτικές.

7.7. Πολιτικές προς βιώσιμη ανάπτυξη για τον τουρισμό.

Η ενεργοποίηση του ιδιωτικού τομέα μπορεί να συμβάλει αλλά σίγουρα δεν επαρκεί για την επίτευξη μιας βιώσιμης τουριστικής ανάπτυξης. Η αναζήτηση μιας πολιτικής βιώσιμης ανάπτυξης για τον τουρισμό συμπεριλαμβάνει, με σημαντικότερο βασικό μερίδιο ευθύνης, τους κρατικούς και τοπικούς φορείς άσκησης τουριστικής πολιτικής.

Σε επίπεδο τουριστικού προορισμού, βασικά στοιχεία της στρατηγικής αποτελούν η θεσμοθέτηση και ο έλεγχος εφαρμογής διαφόρων εργαλείων (ρύθμιση χρήσεως γης, εκτίμηση φέρουσας ικανότητας, ζωνοποίηση, κ.λ.π.) από τον πολεοδομικό και χωροταξικό σχεδιασμό και την περιβαλλοντική διαχείριση.

Σε εθνικό επίπεδο, η πολιτική για τον τουρισμό εστιάζεται στην ανάγκη ποιοτικής αναβάθμισης του τουριστικού προϊόντος της χώρας με στόχους άμβλυνσης της εποχικότητας, τη μεγιστοποίηση των ωφελειών από πλευράς συναλλάγματος, την ανανέωση του τουριστικού προϊόντος και την ανάδειξη και προστασία του

περιβάλλοντος ως τουριστικού πόρου.

Γενικότερα, η ανάπτυξη και διεύρυνση του τουρισμού προς τις διάφορες μορφές του μπορεί να ανταποκρίνεται στις απαιτήσεις για:

- Διατήρηση της ιδιαίτερης τοπικής φυσιογνωμίας και κουλτούρας.
- Καθοδήγηση της ανάπτυξης και των επενδύσεων του ιδιωτικού και δημόσιου τομέα σε μια ήπια μορφή τουρισμού που σέβεται το περιβάλλον.
- Δυνατότητα ανάπτυξης του τουρισμού σε περιοχές που μέχρι σήμερα δεν έχουν αξιοποιήσει πλήρως τις δυνατότητές τους.

Τελικά, η ανάπτυξη του τουρισμού στο μέλλον φαίνεται να είναι όλο και πιο στενά συνδεδεμένη με γενικότερα θέματα ανάπτυξης ενός τόπου και σε άμεση συνάρτηση με την προστασία, ανάδειξη και αξιοποίηση της φυσικής και πολιτισμικής του κληρονομιάς. Οι πολιτικές σε τοπικό, περιφερειακό, εθνικό και ευρωπαϊκό επίπεδο θα πρέπει να αναγνωρίσουν την ολοκληρωμένη προσέγγιση και το στόχο της βιώσιμης ανάπτυξης.¹⁴

¹⁴ <http://www.ecocrete.gr/intex.php?option=com-content&task=view&id=441&itemid=82>

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 8^ο

8. Προστασία του φυσικού περιβάλλοντος.

Σκοπός – Στόχοι για την προστασία του περιβάλλοντος

Ο σκοπός της πολιτείας είναι η καθιέρωση θεμελιωδών κανόνων, κριτηρίων και μηχανισμών για την προστασία του περιβάλλοντος, έτσι ώστε ο άνθρωπος, ως άτομο και ως μέλος του κοινωνικού συνόλου, να ζει σε ένα υψηλής ποιότητας περιβάλλον, μέσα στο οποίο να προστατεύεται η υγεία του και να ευνοείται η ανάπτυξη της προσωπικότητάς του.

Ειδικότερα οι βασικοί στόχοι είναι:

1. Η αποτροπή της ρύπανσης και γενικότερα της υποβάθμισης του περιβάλλοντος, καθώς και η λήψη όλων των αναγκαίων, για το σκοπό αυτό, προληπτικών μέτρων.
2. Η διασφάλιση της ανθρώπινης υγείας από τις διάφορες μορφές υποβάθμισης του περιβάλλοντος και ειδικότερα από την ρύπανση.
3. Η προώθηση της ισόρροπης ανάπτυξης του εθνικού χώρου συνολικά και των επί μέρους γεωγραφικών και οικιστικών ενοτήτων του και μέσα από την ορθολογική διαχείριση του περιβάλλοντος.
4. Η διασφάλιση της δυνατότητας ανανέωσης φυσικών πόρων και η ορθολογική αξιοποίηση των μη ανανεώσιμων ή σπάνιων σε σχέση με τις τωρινές και μελλοντικές ανάγκες και με κριτήριο την προστασία του περιβάλλοντος.
5. Η διασφάλιση της οικολογικής ισορροπίας των φυσικών οικοσυστημάτων και η διασφάλιση της αναπαραγωγικής τους ικανότητας.
6. Η αποκατάσταση του περιβάλλοντος.

Ιδιαίτερα επιδιώκονται:

1. Η προστασία του εδάφους και η λήψη των αναγκαίων μέτρων, ώστε οι χρήσεις του να γίνονται σύμφωνα με τις φυσικές τους ιδιότητες και την παραγωγική τους ικανότητα.
2. Η προστασία των επιφανειακών και υπόγειων νερών, τα οποία θεωρούνται ως φυσικοί πόροι και ως οικοσυστήματα.
3. Η προστασία της ατμόσφαιρας.

4. Η προστασία και διατήρηση της φύσης και του τοπίου και ιδιαίτερα περιοχών με μεγάλη βιολογική, οικολογική, αισθητική ή γεωμορφολογική αξία.
5. Η προστασία των ακτών των θαλασσών, των όχθων των ποταμών, των λιμνών, του βυθού τους και των νησίδων ως φυσικών πόρων, ως στοιχείων οικοσυστημάτων και ως στοιχείων του τοπίου.
6. Ο καθορισμός της επιθυμητής και της επιτρεπόμενης ποιότητας των φυσικών αποδεκτών καθώς και των κάθε είδους εκπομπών αποβλήτων με την καθιέρωση και χρησιμοποίηση κατάλληλων παραμέτρων και οριακών τιμών, ώστε να μην προκαλείται υποβάθμιση του περιβάλλοντος, με κριτήρια:
 - Την επιστημονική γνώση και εμπειρία.
 - Την καλύτερη διάθεση και οικονομικά εφικτή τεχνολογία.
 - Τις τοπικές συνθήκες και ιδιομορφίες του περιβάλλοντος και του πληθυσμού, καθώς επίσης και τις ανάγκες ανάπτυξης.
 - Την προϋπάρχουσα διαμόρφωση συλλογικής χρήσης μιας περιοχής.
 - Τα υφιστάμενα χωροταξικά και αναπτυξιακά σχέδια.
7. Η ευαισθητοποίηση και ενεργοποίηση των πολιτών στα θέματα προστασίας του περιβάλλοντος, μέσα από την σωστή πληροφόρηση και εκπαίδευση.

8.1. Ειδικές μορφές προστασίας.

8.1.1 Προστασία περιβάλλοντος από έργα και δραστηριότητες.

A. Τα δημόσια και ιδιωτικά έργα και οι δραστηριότητες κατατάσσονται σε τρεις κατηγορίες, ανάλογα με τις επιπτώσεις στο περιβάλλον, με απόφαση του ΥΠΕΧΩΔΕ. Ως κριτήρια για την κατάταξη αυτή λαμβάνονται:

1. Το είδος και το μέγεθος του έργου ή της δραστηριότητας.
2. Το είδος και η ποσότητα των ρύπων που εκπέμπονται, καθώς και η κάθε άλλη επίδραση στο περιβάλλον.
3. Η δυνατότητα να προληφθεί η παραγωγή ρύπων από την εφαρμοζόμενη παραγωγική διαδικασία.
4. Ο κίνδυνος σοβαρού ατυχήματος και η ανάγκη επιβολής περιορισμών για την προστασία του περιβάλλοντος.

Η πρώτη κατηγορία περιλαμβάνει τα έργα και τις δραστηριότητες που, λόγω της φύσης, του μεγέθους ή της έκτασής τους είναι πιθανό να προκαλέσουν σοβαρούς

κινδύνους για το περιβάλλον. Στα έργα και στις δραστηριότητες της κατηγορίας αυτής επιβάλλονται κατά περίπτωση, πέρα από τους γενικούς όρους και προδιαγραφές, ειδικοί όροι και περιορισμοί για την προστασία του περιβάλλοντος.

Η δεύτερη κατηγορία περιλαμβάνει έργα και δραστηριότητες που, χωρίς να προκαλούν σοβαρούς κινδύνους πρέπει να υποβάλλονται για την προστασία του περιβάλλοντος σε γενικές προδιαγραφές, όρους και περιορισμούς που προβλέπονται από κανονιστικές διατάξεις.

Η τρίτη κατηγορία περιλαμβάνει έργα και δραστηριότητες που προκαλούν ιδιαίτερα μικρό κίνδυνο ή υποβάθμιση στο περιβάλλον.

B. Έγκριση περιβαλλοντικών όρων.

Για την πραγματοποίηση νέων ή την επέκταση, τον εκσυγχρονισμό ή την μετεγκατάσταση υφισταμένων έργων ή δραστηριοτήτων που υπάγονται στις τρεις αυτές κατηγορίες, απαιτείται η έγκριση όρων για την προστασία του περιβάλλοντος, η οποία αποτελεί απαραίτητη προϋπόθεση για την χορήγηση άδειας εγκατάστασης ή πραγματοποίηση της δραστηριότητας της πρώτης κατηγορίας απαιτείται η υποβολή μελέτης περιβαλλοντικών επιπτώσεων. Η έγκριση αυτή χορηγείται με κοινή απόφαση του υπουργού ΠΕΧΩΔΕ και των κατά περίπτωση συναρμόδιων υπουργών. Με όμοια απόφαση είναι δυνατόν η έγκριση αυτή να ανατίθεται στον νομάρχη, ο οποίος την χορηγεί αφού λάβει υπόψη τις απαραίτητες εισηγήσεις.

Για έργα και δραστηριότητες της δεύτερης κατηγορίας, αρκεί η υποβολή δικαιολογητικών που τεκμηριώνουν την συμμόρφωση με τις διατάξεις που αφορούν στην προστασία του περιβάλλοντος. Η έγκριση των περιβαλλοντικών όρων στις περιπτώσεις αυτές γίνεται με απόφαση του νομάρχη. Εάν μετά την δημιουργία τους διαπιστωθούν κίνδυνοι που δεν καλύπτονται από τις γενικές διατάξεις, είναι δυνατόν να επιβληθούν με την ίδια διαδικασία, πρόσθετοι όροι.

Όσον αφορά την τρίτη κατηγορία, αρκεί η υποβολή δικαιολογητικών που τεκμηριώνουν την συμμόρφωση με τις διατάξεις που αφορούν την προστασία του περιβάλλοντος. Η έγκριση των περιβαλλοντικών όρων στην περίπτωση αυτή γίνεται από τον δήμαρχο ή τον πρόεδρο της κοινότητας. Εάν διαπιστωθούν μετά την λειτουργία κίνδυνοι που δεν καλύπτονται από τις διατάξεις (ή αν θεωρηθούν πιθανοί πριν από την έγκριση των όρων) ο δήμαρχος ή ο πρόεδρος της κοινότητας παραπέμπει το θέμα στον οικείο νομάρχη, με απόφαση του οποίου το έργο ή η δραστηριότητα υπάγεται στην διαδικασία έγκρισης της δεύτερης κατηγορίας.

Για νέα έργα και δραστηριότητες της πρώτης κατηγορίας απαιτείται

προέγκριση που αφορά την χωροθέτηση . Για τα έργα της δεύτερης κατηγορίας η προέγκριση αυτή είναι δυναμική. Σε ορισμένες πάντως περιπτώσεις, που καθορίζει ο νόμος, δεν απαιτείται προέγκριση.

Αν δημιουργούνται σοβαρά προβλήματα υποβάθμισης του περιβάλλοντος ή αν παρατηρηθούν επιπτώσεις στο περιβάλλον που δεν είχαν προβλεφθεί από την μελέτη περιβαλλοντικών επιπτώσεων, ο Υπουργός ΠΕΧΩΔΕ, από κοινού με τον κατά περίπτωση συναρμόδιο υπουργό, μπορεί να επιβάλει πρόσθετους περιβαλλοντικούς όρους ή να μεταβάλει τους αρχικούς.

Η έγκριση των περιβαλλοντικών όρων για τα έργα ή τις δραστηριότητες της πρώτης κατηγορίας, γίνεται, κατ' αρχή, μέσα σε εξήντα ημέρες από την υποβολή των δικαιολογητικών, ενώ της δεύτερης και της τρίτης μέσα σε σαράντα ημέρες.

Αν οι αρμόδιοι φορείς δεν απαντήσουν μέσα στις προθεσμίες αυτές (ή μέχρι το τέλος της παράτασης, εφόσον έχει χορηγηθεί), θεωρείται ότι οι όροι που προβλέπονται από την σχετική μελέτη ή τα σχετικά δικαιολογητικά έχουν εγκριθεί.

Ο έλεγχος για την τήρηση των περιβαλλοντικών όρων ανήκει στα όργανα της υπηρεσίας που είναι αρμόδια να εγκρίνουν την ίδρυση, λειτουργία ή πραγματοποίηση του έργου ή της δραστηριότητας.

8.1.2 Προστασία του περιβάλλοντος από την ρύπανση.

Α. Με πράξη του Υπουργικού Συμβουλίου ύστερα από εισήγηση των Υπουργών Υγείας, Πρόνοιας και Κοινωνικών Ασφαλίσεων και ΠΕΧΩΔΕ, καθορίζονται οι κατευθυντήριες ή και οριακές τιμές παραμέτρων ποιότητας της ατμόσφαιρας, κάθε μέθοδος και κάθε λεπτομέρεια σχετική με τον καθορισμό της ποιότητας του αέρα.

Εξάλλου, με κοινή απόφαση του Υπουργού ΠΕΧΩΔΕ και των κατά περίπτωση αρμοδίων υπουργών επιβάλλονται σε υφιστάμενα και σε νέα έργα ή δραστηριότητες που είναι πιθανό να υποβαθμίσουν την ατμόσφαιρα περιορισμοί και μέτρα κατά περιοχή και κατηγορία για την προστασία της.

Οι περιορισμοί και τα μέτρα αυτά περιλαμβάνουν, όταν πρόκειται για τουριστικές δραστηριότητες, ιδίως: Αποστάσεις ασφαλείας, εφαρμογή τεχνολογίας αντιρύπανσης, χρήση συγκεκριμένων πρώτων και βοηθητικών υλών και καυσίμων, οριακές τιμές αερίων αποβλήτων, ωράρια λειτουργίας, εγκατάσταση οργάνων

ελέγχου της ποιότητας και της ποσότητας των αερίων αποβλήτων, καυσίμων, πρώτων και βοηθητικών υλών, οργάνων ελέγχου της καύσης, καθορισμό μεθόδων, συνθηκών και συχνοτήτων δειγματοληψιών και αναλύσεων παραμέτρων που σχετίζονται με την ποιότητα των χρησιμοποιούμενων καυσίμων, πρώτων και βοηθητικών υλών και αερίων αποβλήτων, μεθόδους καταπολέμησης οσμών, καθορισμό ύψους καμινάδων και πρότυπα παραγωγικών διαδικασιών.

B. Μέτρα για την προστασία των νερών.

Με την πράξη και πάλι του Υπουργικού Συμβουλίου μετά την εισήγηση των Υπουργών Υγείας, Πρόνοιας και Κοινωνικών Ασφαλίσεων, ΠΕΧΩΔΕ και Βιομηχανίας, Ενέργειας και Τεχνολογίας καθορίζονται οι κατευθυντήριες ή οριακές τιμές των οργανοληπτικών, φυσικών, χημικών, μικροβιολογικών, ραδιολογικών ή άλλων χαρακτηριστικών παραμέτρων ποιότητας νερών ή και στοιχείων υδατικού οικοσυστήματος, οι μέθοδοι δειγματοληψίας και ανάλυσης των παραμέτρων και γενικά κάθε λεπτομέρεια σχετική με τον καθορισμό της ποιότητας των νερών.

Με απόφαση των αρμόδιων υπουργών επιβάλλεται σε υφιστάμενα ή νέα έργα ή δραστηριότητες, μεταξύ των οποίων και οι τουριστικές, περιορισμοί και μέτρα για την προστασία των νερών, ώστε να αποφευχθεί η υποβάθμισή τους.

Οι περιορισμοί και τα μέτρα αυτά μπορεί να περιλαμβάνουν ιδίως:

Αποστάσεις ασφαλείας, εφαρμογή τεχνολογίας αντιρύπανσης, χρήση συγκεκριμένων πρώτων και βοηθητικών υλών ή και καυσίμων, οριακές τιμές υγρών αποβλήτων, όρους και προϋποθέσεις συλλογής, μεταφοράς και διάθεσης υλών, μεθόδους τελικής διάθεσης υγρών αποβλήτων.

Γ. Προστασία από τον θόρυβο.

Με προεδρικό διάταγμα, που εκδίδεται μετά από πρόταση των Υπουργών Υγείας, Πρόνοιας και Κοινωνικών Ασφαλίσεων και ΠΕΧΩΔΕ, καθορίζονται οι οριακές τιμές στάθμης θορύβου και δονήσεων στους χώρους κατοικίας ή συνάθροισης κοινού και τα όρια θορύβου σε αντιθορυβικές ζώνες με κριτήριο τον περιορισμό της ενόχλησης και κατ' επέκταση, την προστασία της υγείας, καθώς και οι τρόποι μέτρησής τους.

Με κοινή απόφαση του Υπουργού ΠΕΧΩΔΕ και του κατά περίπτωση

αρμόδιου υπουργού, καθορίζονται περιορισμοί στην παραγωγή, εισαγωγή, εμπορία και χρήση κάθε είδους οχημάτων, μηχανημάτων ή οργάνων που, κατά την λειτουργία τους, προκαλούν ηχητική ενόχληση ή που έχουν προορισμό την παραγωγή ήχου.

Μεταξύ των έργων και δραστηριοτήτων που προκαλούν θόρυβο, σύμφωνα με τον νόμο είναι και τα: κέντρα διασκέδασης, θέατρα, κινηματογράφοι και χώροι ψυχαγωγίας.

Τα μέτρα προστασίας και οι περιορισμοί που μπορούν να επιβληθούν στις δραστηριότητες αυτές, περιλαμβάνουν ιδίως: οριακή τιμή στάθμης θορύβου στο περιβάλλον που επηρεάζεται από τα έργα ή τις δραστηριότητες, τρόπο μέτρησής του, τεχνικά μέτρα μείωσης του ήχου και δονήσεων, μεθόδους μέτρησης της απόδοσής του, ωράρια λειτουργίας, εγκατάσταση οργάνων παρακολούθησης της στάθμης των ορίων και ελάχιστες αποστάσεις από κατοικίες ή χώρους συνάθροισης του κοινού.

Εξάλλου με κοινή απόφαση του Υπουργού ΠΕΧΩΔΕ και του κατά περίπτωση αρμόδιου υπουργού, ύστερα από εισήγηση της τοπικής αυτοδιοίκησης ή της αρμόδιας υπηρεσίας του ΥΠΕΧΩΔΕ και γνώμη του νομαρχιακού συμβουλίου, είναι δυνατόν να ορίζονται αντιθορυβικές ζώνες γύρω από υφιστάμενες περιοχές βιομηχανικών εγκαταστάσεων, γύρω ή κατά μήκος χώρων όπου κινούνται μέσα μεταφοράς, ιδίως δρόμων, λιμανιών, αεροδρομίων, γύρω από αρχαιολογικούς χώρους ή γύρω από υφιστάμενες περιοχές βιομηχανικών εγκαταστάσεων, γύρω ή κατά μήκος χώρων όπου κινούνται μέσα μεταφοράς, ιδίως δρόμων, λιμανιών, αεροδρομίων, γύρω από αρχαιολογικούς χώρους ή γύρω από χώρους κατοικίας, ανάπαυσης, νοσηλείας, εκπαίδευσης και πολιτιστικών εκδηλώσεων.

Η απόφαση αυτή καθορίζει επίσης τα γεωγραφικά όρια της ζώνης, τα αντιθορυβικά μέτρα που πρέπει να ληφθούν, ώστε να τηρούνται οι επιτρεπόμενοι φόρτοι θορύβου, τους υπόχρεους εφαρμογής των μέτρων, κριτήρια χωροθέτησης νέων εγκαταστάσεων ή δραστηριοτήτων, όρους και προϋποθέσεις περαιτέρω ανάπτυξης άλλων δραστηριοτήτων μέσα στην αντιθορυβική ζώνη και κάθε άλλη λεπτομέρεια που έχει σχέση με τον προορισμό της ζώνης. Η απόφαση αυτή βασίζεται σε ειδική μελέτη της οποίας οι προδιαγραφές καθορίζονται με απόφαση του Υπουργού ΠΕΧΩΔΕ. Η εκπόνησή της γίνεται από το ΥΠΕΧΩΔΕ ή άλλο φορέα του δημόσιου τομέα ή από τον οικείο οργανισμό τοπικής αυτοδιοίκησης.¹⁵

¹⁵ Ευθυμιάτου - Πουλάκου Α., «Τουριστικό Δίκαιο». Εκδόσεις Σακκουλά Ν. Αντ., Αθήνα - Κομοτηνή 1994, σελ. 558 – 565.

8.1.3 Προστασία της φύσης και του τοπίου.

Αντικείμενα προστασίας και διατήρησης.

Η φύση και το τοπίο προστατεύονται και διατηρούνται, ώστε να διασφαλίζονται οι φυσικές διεργασίες, η αποδοτικότητα των φυσικών πόρων, η ισορροπία και η εξέλιξη των οικοσυστημάτων, καθώς και η πολυμορφία, η ιδιαιτερότητα και η μοναδικότητά τους.

Αντικείμενα προστασίας και διατήρησης μπορούν να αποτελέσουν χερσαίες, υδάτινες ή μικτού χαρακτήρα περιοχές, μεμονωμένα στοιχεία ή σύνολα της φύσης και του τοπίου, λόγω της οικολογικής, γεωμορφολογικής, βιολογικής, επιστημονικής ή αισθητικής σημασίας τους.

Οι περιοχές, τα στοιχεία ή τα σύνολα αυτά μπορούν να χαρακτηρίζονται ως:

- Περιοχές απόλυτης προστασίας της φύσης.
- Περιοχές προστασίας της φύσης.
- Εθνικά Πάρκα.
- Προστατευόμενοι φυσικοί σχηματισμοί, προστατευόμενα τοπία και στοιχεία του τοπίου.
- Περιοχές οικοανάπτυξης.

Αν για την προστασία και την διατήρηση των παραπάνω περιοχών, στοιχείων ή συνθηκών, επιβάλλεται παράλληλα η εφαρμογή ορισμένων μέτρων σε γειτονικές εκτάσεις, οι περιοχές, τα στοιχεία ή τα σύνολα αυτά αποτελούν κεντρικό τμήμα μιας ευρύτερης περιοχής, στην οποία τα αναγκαία μέτρα προστασίας κλιμακώνονται κατά ζώνες.

Τα παραπάνω αντικείμενα προστασίας και διατήρησης με τις τυχόν ζώνες τους, διέπονται από κανονισμούς λειτουργίας και διαχείρισης, ή ειδικά σχέδια ανάπτυξης και διαχείρισης, όπου εξειδικεύονται τα αναγκαία μέτρα προστασίας, οργάνωσης και λειτουργίας και οι όροι και περιορισμοί άσκησης δραστηριοτήτων και εκτέλεσης έργων.

Αντικείμενο προστασίας και διατήρησης αποτελούν επίσης τα είδη της αυτοφυούς χλωρίδας και της άγριας πανίδας.

8.2 Κριτήρια, χαρακτηρισμοί και αρχές προστασίας.

Τα χαρακτηριστικά των περιοχών, συνόλων ή στοιχείων που προαναφέρθηκαν, καθώς και οι αρχές προστασίας τους έχουν, σε γενικές γραμμές, ως εξής:

1. Ως περιοχές απόλυτης προστασίας της φύσης χαρακτηρίζονται εκτάσεις με εξαιρετικά ευαίσθητα οικοσυστήματα, βιότοποι ή οικότοποι σπάνιων ή απειλούμενων με εξαφάνιση ειδών της αυτοφυούς χλωρίδας ή άγριας πανίδας, ή εκτάσεις που έχουν αποφασιστική θέση στον κύκλο ζωής σπανίων ή απειλούμενων με εξαφάνιση ειδών της άγριας πανίδας.
2. Ως περιοχές προστασίας της φύσης χαρακτηρίζονται εκτάσεις μεγάλης οικολογικής ή βιολογικής αξίας. Στις περιοχές αυτές προστατεύεται το φυσικό περιβάλλον από κάθε δραστηριότητα ή επέμβαση που είναι δυνατόν να μεταβάλει ή να αλλοιώσει τη φυσική κατάσταση, σύνθεση ή εξέλιξή του.
3. Ως εθνικά πάρκα χαρακτηρίζονται εκτεταμένες χερσαίες, υδάτινες ή μικτού χαρακτήρα περιοχές, οι οποίες παραμένουν ανεπηρέαστες ή έχουν ελάχιστα επηρεαστεί από τις ανθρώπινες δραστηριότητες και στις οποίες διατηρείται μεγάλος αριθμός και ποικιλία αξιόλογων βιολογικών, οικολογικών, γεωμορφολογικών και αισθητικών στοιχείων.

Όταν το εθνικό πάρκο ή μεγάλο τμήμα του καταλαμβάνει η θαλάσσια περιοχή ή έκταση δασικού χαρακτήρα μπορεί να χαρακτηρίζεται ειδικότερα ως θαλάσσιο πάρκο ή εθνικός δρυμός αντίστοιχα.

Ο χαρακτηρισμός περιοχών ως εθνικών πάρκων αποσκοπεί στη διαφύλαξη της φυσικής κληρονομιάς και την διατήρηση της οικολογικής ισορροπίας ευρύτερων περιοχών της χώρας, με παράλληλη παροχή στο κοινό περιβαλλοντικής εκπαίδευσης και φυσιολατρικών δυνατοτήτων.

Για εκπλήρωση των σκοπών αυτών λαμβάνονται τα κατάλληλα μέτρα, ώστε οι περιοχές αυτές να προστατεύονται ικανοποιητικά τόσο από φυσικές αιτίες υποβάθμισης όσο και από ανθρώπινες ενέργειες, επεμβάσεις και δραστηριότητες.

Στα εθνικά πάρκα επιτρέπεται να εκτελούνται έργα, να γίνονται έρευνες και να ασκούνται δραστηριότητες, παραδοσιακού κύρια χαρακτήρα, με τους όρους και περιορισμούς που καθορίζονται ειδικότερα από τον οικείο κανονισμό λειτουργίας και διαχείρισης.

Τα εθνικά πάρκα είναι δυνατόν να περιλαμβάνουν περιοχές των παραπάνω περιπτώσεων 1 και 2.

4. Ως προστατευόμενοι φυσικοί σχηματισμοί χαρακτηρίζονται λειτουργικά τμήματα της φύσης ή μεμονωμένα δημιουργήματά της, που έχουν ιδιαίτερη επιστημονική, οικολογική ή αισθητική αξία ή συμβάλουν στην διατήρηση των φυσικών διεργασιών και στην προστασία φυσικών πόρων, όπως δέντρα, συστάδες δέντρων και βράχων, καταρράκτες, σπηλιές, απολιθωμένα δάση.

Προστατευόμενοι φυσικοί σχηματισμοί που έχουν μνημειακό χαρακτήρα, χαρακτηρίζονται ειδικότερα ως διατηρητέα μνημεία της φύσης. Ως προστατευόμενα τοπία χαρακτηρίζονται περιοχές μεγάλης αισθητικής και πολιτιστικής αξίας και εκτάσεις που είναι ιδιαίτερα πρόσφορες για αναψυχή του κοινού ή συμβάλουν στην προστασία ή αποδοτικότητα φυσικών πόρων, λόγω των ιδιαίτερων φυσικών ή ανθρωπογενών χαρακτηριστικών τους. Στα προστατευόμενα τοπία μπορεί να δίνονται, με βάση τα κύρια χαρακτηριστικά τους, ειδικότερες ονομασίες, όπως αισθητικό δάσος, τοπίο άγριας φύσης, τοπίο αγροτικό, αστικό ή βιομηχανικό.

5. Ως περιοχές οικοανάπτυξης χαρακτηρίζονται εκτεταμένες περιοχές που μπορεί να περιλαμβάνουν χωριά ή οικισμούς, εφόσον παρουσιάζουν ιδιαίτερη αξία και ενδιαφέρον λόγω της ποιότητας των φυσικών και πολιτισμικών τους χαρακτηριστικών και παράλληλα προσφέρουν σημαντικές δυνατότητες για ανάπτυξη δυνατοτήτων που εναρμονίζονται με την προστασία της φύσης και του τοπίου. Στις περιοχές αυτές επιδιώκεται:

- α) Η προστασία και η βελτίωση των ιδιαίτερων φυσικών και πολιτισμικών χαρακτηριστικών τους.
- β) Η ενίσχυση των παραδοσιακών ασχολιών και δραστηριοτήτων, που μπορεί να επιτευχθεί και με την ανανέωση και εκσυγχρονισμό των μεθόδων και των συνθηκών της τοπικής οικονομίας. Στις περιοχές οικοανάπτυξης μπορούν να ασκούνται μικρής κλίμακας παραγωγικές δραστηριότητες, οι οποίες προσαρμόζονται στο φυσικό περιβάλλον και την τοπική αρχιτεκτονική. Ιδιαίτερα ενθαρρύνεται η ανάπτυξη του αγροτουρισμού με χρησιμοποίηση αγροτικών κατοικιών, ξενώνων, κάμπινγκ και άλλων κατασκευών. Βιομηχανικές δραστηριότητες είναι δυνατόν να επιτρέπονται, εφόσον ευνοούν την οικονομική αναζωογόνηση των αγροτικών περιοχών και δεν προκαλούν υποβάθμιση του περιβάλλοντος ασυμβίβαστη με το χαρακτήρα των περιοχών αυτών.

γ) Η εκπαίδευση και η μύηση του κοινού στους τρόπους και στις μεθόδους αρμονικής συνύπαρξης ανθρώπινων δραστηριοτήτων και φυσικών διεργασιών.

δ) Η ανάπλαση και η αναψυχή του κοινού.

Οι παραπάνω σκοποί πραγματοποιούνται με βάση ειδικά σχέδια ανάπτυξης και διαχείρισης.

Οι περιοχές οικοανάπτυξης είναι δυνατόν να περιλαμβάνουν περιοχές των περιπτώσεων 1 και 2.¹⁶

8.3 Έλεγχος Τουριστικής ανάπτυξης της χώρας.

Σε ορισμένες περιοχές της χώρας, η υπερβολική ανάπτυξη του τουρισμού οδήγησε σε καταστάσεις εξαιρετικά δυσάρεστες, όπως αδυναμία ανταπόκρισης της προσφοράς προς την ζήτηση, για διάφορους λόγους π.χ. ανεπαρκή ή ανύπαρκτα οδικά, υδροδοτικά δίκτυα, όπως ακόμη, μόλυνση του περιβάλλοντος σε οριακά επίπεδα.

Για να αποφευχθεί λοιπόν, η μεγαλύτερη αλλοίωση των κοινωνικών και φυσικών χαρακτηριστικών των περιοχών από την υπερσυγκέντρωση προσφοράς τουριστικών καταλυμάτων στις περιοχές αυτές, η ακόμη μεγαλύτερη επιβάρυνση των δικτύων υποδομής τους και να επιτευχθεί η κατά το δυνατόν αποσυμφόρησή τους, χαρακτηρίστηκαν αυτές ως κορεσμένες και απαγορεύτηκε για συγκεκριμένο χρονικό διάστημα η επέκταση ή ανέγερση νέας τουριστικής εγκατάστασης.

Οι περιοχές στις οποίες αποκλείστηκαν οι τουριστικές εγκαταστάσεις χωρίστηκαν σε δύο κατηγορίες.

Στην α κατηγορία η απαγόρευση είναι απόλυτη. Στην β κατηγορία αποκλείονται οι τουριστικές εγκαταστάσεις συνολικής δυναμικότητας άνω των εκατό κλινών, λόγω περιορισμένου κορεσμού από άποψη ξενοδοχειακών κλινών των περιοχών αυτών.

Σημαντικά συμβάλει στον έλεγχο της τουριστικής ανάπτυξης και η νομοθεσία που αφορά την χρήση γης. Αν και πολεοδομικά ουσιαστικά, καθορίζοντας τις περιοχές των γενικών πολεοδομικών σχεδίων και τις κατηγορίες χρήσεων αποκτά πλέον ιδιαίτερο ενδιαφέρον από την σκοπιά της τουριστικής νομοθεσίας από την

¹⁶ Ευθυμιάτου - Πουλάκου Α., «Τουριστικό Δίκαιο». Εκδόσεις Σακκουλά Ν. Αντ., Αθήνα - Κομοτηνή 1994, σελ. 567 – 570.

στιγμή κυρίως που καθορίζει το περιεχόμενο των περιοχών αναψυχής.

8.4 Περιοχές ελέγχου τουριστικής ανάπτυξης.

I) Έννοια.

Με απόφαση του αρμόδιου Υφυπουργού Εθνικής Οικονομίας, ορισμένες περιοχές της χώρας χαρακτηρίστηκαν ως «Περιοχές Ελέγχου Τουριστικής Ανάπτυξης», με σκοπό τον έλεγχο της τουριστικής ανάπτυξης και την ενθάρρυνση της ποιοτικής αναβάθμισης της τουριστικής προσφοράς των ανεπτυγμένων τουριστικών περιοχών της χώρας.

Πρόκειται για:

- α)** Ζώνες με ανεπτυγμένη τουριστική υποδομή και έντονη ζήτηση.
- β)** Ζώνες με ανεπτυγμένη τουριστική υποδομή, ευαίσθητο φυσικό και δομημένο περιβάλλον και έντονη ζήτηση.
- γ)** Ζώνες με ανεπτυγμένη τουριστική υποδομή και χαμηλή πληρότητα καταλυμάτων, ορισμένων μόνο λειτουργικών μορφών και τάξεων.

Τμήματα των περιοχών Τουριστικής Ανάπτυξης χαρακτηρίζονται «Κορεσμένες Τουριστικά Περιοχές».

II) Τουριστικά Κορεσμένες Περιοχές.

Στις περιοχές για τις οποίες έχει θεσμοθετηθεί Ζώνη Οικιστικού Ελέγχου (Ζ.Ο.Ε.) Γενικό Πολεοδομικό Σχέδιο (Γ.Π.Σ.), ή ειδικά Προεδρικά Διατάγματα με τα οποία ορίζονται ζώνες τουριστικής χρήσης ισχύουν τα νομοθετημένα όρια των ζωνών αυτών, καθώς και οι λοιποί όροι που τυχόν προβλέπονται στα αντίστοιχα Π.Δι/τα για την δημιουργία τουριστικών εγκαταστάσεων στις ζώνες αυτές.

Στις περιοχές Ελέγχου Τουριστικής Ανάπτυξης (με εξαίρεση τα τμήματά τους που χαρακτηρίζονται κορεσμένα) επιτρέπεται μόνο η δημιουργία νέων κύριων και βοηθητικών καταλυμάτων.

Για τα τουριστικά καταλύματα που επιτρέπονται στις περιοχές αυτές, ορίζεται υποχρεωτική ελάχιστη ή μέγιστη συνολική δυναμικότητα. Η επέκταση των μονάδων που λειτουργούν ήδη, επιτρέπεται μόνο:

- α)** Για την δημιουργία πρόσθετων κλινών (ή θέσεων) χωρίς υπέρβαση της μέγιστης συνολικής δυναμικότητας που τυχόν ορίζεται.

β) Για την συμπλήρωση των εξυπηρετήσεων που παρέχονται χωρίς προσθήκη νέων κλινών.

Στα κορεσμένα τμήματα των περιοχών αυτών που χαρακτηρίζονται «Κορεσμένες Τουριστικά Περιοχές», δεν επιτρέπεται, η δημιουργία νέων κλινών ή προσθήκη κλινών ή υπνοδωματίων ανεξάρτητα από τη λειτουργική μορφή, τάξη ή δυναμικότητα.

Αντίθετα, επιτρέπεται και ενθαρρύνεται η δημιουργία ή προσθήκη εγκαταστάσεων συμπλήρωσης των εξυπηρετήσεων που παρέχονται και, γενικά εγκαταστάσεων αναβάθμισης και εμπλουτισμού της τουριστικής προσφοράς, όπως π.χ. αίθουσες συνεδρίων, κολυμβητήρια, γήπεδα, κέντρα εστίασης και αναψυχής, κοινόχρηστες εγκαταστάσεις των μονάδων.

8.5 Απαγορεύσεις.

Στις περιοχές ελέγχου τουριστικής ανάπτυξης, απαγορεύεται η δημιουργία ή επέκταση κύριων ή βοηθητικών καταλυμάτων, εκτός από εκείνα που ρητά προβλέπονται από την σχετική υπουργική απόφαση.

Κατά συνέπεια, απαγορεύεται και:

- α)** Η μετατροπή υφιστάμενων κτιρίων σε τουριστικά καταλύματα, εκτός από εκείνα των τάξεων ΑΑ' και Α'.
- β)** Η αναθεώρηση ή τροποποίηση των αρχιτεκτονικών σχεδίων κύριων και βοηθητικών καταλυμάτων που εγκρίθηκαν από τον ΕΟΤ, εκτός αν αυτή αφορά δωμάτια ΑΑ' και Α' τάξης, ή και κοινόχρηστους χώρους.
- γ)** Η δημιουργία ή επέκταση ενοικιαζόμενων δωματίων, εκτός από εκείνα που ανήκουν στην τάξη Α'. Όμως, δεν απαιτείται κατ' ανάγκη η τήρηση του ορίου ελάχιστης δυναμικότητας που τυχόν ορίζεται, στις περιπτώσεις:
 - 1.** Μετατροπής ήδη υφισταμένων κτιρίων σε τουριστικά καταλύματα, κύρια και βοηθητικά, ΑΑ' και Α' τάξης.
 - 2.** Επεκτάσεις κύριων και βοηθητικών καταλυμάτων ΑΑ' και Α' τάξης, που λειτουργούν νόμιμα με τις άδειες του ΕΟΤ ή των αστυνομικών αρχών, σύμφωνα με τον νόμο.
 - 3.** Αναβάθμιση της τάξης κύριων και βοηθητικών καταλυμάτων που λειτουργούν νόμιμα σε καταλύματα ΑΑ' και Α' τάξης, εφόσον η αναβάθμιση αυτή είναι δυνατή, σύμφωνα με τις προδιαγραφές του ΕΟΤ.

8.5.1 Εξαιρέσεις.

Από τις παραπάνω ρυθμίσεις εξαιρούνται:

- α) Η μετατροπή παραδοσιακών κτισμάτων σε τουριστικά καταλύματα, ανεξάρτητα από την λειτουργική μορφή, την τάξη ή την δυναμικότητα των καταλυμάτων αυτών. Δεν υπάρχει, όμως, δυνατότητα επέκτασής τους με προσθήκη κλινών σε νέα κτίσματα.
- β) Επενδύσεις «μείζονος τουριστικής σημασίας», που χαρακτηρίζονται έτσι με απόφαση του υπουργού ΠΕΧΩΔΕ και του υπουργού που εποπτεύει τον ΕΟΤ, σύμφωνα με τεχνολογικά κριτήρια. Πρέπει να σημειωθεί ότι τα όρια ελάχιστης δυναμικότητας δεν απαιτούνται για τις τουριστικές επαύλεις. Κατά συνέπεια, είναι δυνατόν να δημιουργούνται επαύλεις σε όλες τις Περιοχές Ελέγχου Τουριστικής Ανάπτυξης, σύμφωνα με τις σχετικές προδιαγραφές του ΕΟΤ.

Ζώνες Τουρισμού – Αναψυχής.

Με προεδρικό διάταγμα έχουν καθοριστεί σε κατηγορίες οι χρήσεις γης στις περιοχές των πολεοδομικών σχεδίων καταρχήν, σύμφωνα με την γενική πολεοδομική λειτουργία τους. Στα πλαίσια της βασικής αυτής διάκρισης βλέπουμε την ειδική κατηγορία «τουρισμός-αναψυχή».

Αφετέρου μέσα στις διακρίσεις σύμφωνα με την ειδική πολεοδομική λειτουργία τους έχουμε και τους ξενώνες μικρού δυναμικού (περί τις 20 κλίνες), τα εστιατόρια, τα αναψυκτήρια, τα κέντρα διασκέδασης και αναψυχής, τα ξενοδοχεία και τις υπόλοιπες τουριστικές εγκαταστάσεις, όπως επίσης τους χώρους συνάθροισης κοινού, π.χ. θέατρα, κινηματογράφους, αίθουσες συγκέντρωσης.

Στη συνέχεια το Π.Δ. προχωρεί στον καθορισμό του περιεχομένου των κατηγοριών χρήσεων με βάση την γενική πολεοδομική λειτουργία τους.

Όσον αφορά ειδικά το περιεχόμενο τουρισμού-αναψυχής, προβλέπει ότι στις συγκεκριμένες περιοχές επιτρέπονται μόνο:

1. Ξενώνες, ξενοδοχεία και λοιπές τουριστικές εγκαταστάσεις.
2. Κατοικίες.
3. Εμπορικά καταστήματα.
4. Εστιατόρια.
5. Αναψυκτήρια.

6. Κέντρα διασκέδασης, αναψυχής.
7. Χώροι συνάθροισης κοινού.
8. Πολιτιστικά κτίρια και εν γένει πολιτιστικές λειτουργίες.
9. Κτίρια κοινωνικής πρόνοιας.
10. Θρησκευτικοί χώροι.
11. Κτίρια, γήπεδα στάθμευσης.
12. Πρατήρια βενζίνης.
13. Αθλητικές εγκαταστάσεις.
14. Εγκαταστάσεις μέσω μαζικών μεταφορών.

Με το νόμο 2180/93 στις περιπτώσεις αυτές προστέθηκαν και οι ακόλουθες:

15. Συνεδριακά κέντρα.
16. Ελικοδρόμια.
17. Καζίνα.
18. Γήπεδα γκολφ.
19. Τουριστικοί λιμένες.¹⁷

¹⁷ Ευθυμιάτου - Πουλάκου Α., «Τουριστικό Δίκαιο». Εκδόσεις Σακκουλά Ν. Αντ., Αθήνα - Κομοτηνή 1994, σελ. 584 – 588.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ: 9

9.1 Περιβαλλοντική νομοθεσία

Θεμέλιο λίθο της εθνικής περιβαλλοντικής νομοθεσίας αποτελεί το Άρθρο 24 του Συντάγματος που ορίζει, μεταξύ άλλων, ότι «Η προστασία του φυσικού και πολιτιστικού περιβάλλοντος αποτελεί υποχρέωση του Κράτους και δικαίωμα του καθενός».

Ο βασικός νόμος για το περιβάλλον είναι ο 1650/1986 ο οποίος ορίζει την προστασία του περιβάλλοντος ως απαραίτητη προϋπόθεση ώστε ο άνθρωπος, ως άτομο και ως μέλος του κοινωνικού συνόλου, να ζει σε ένα υψηλής ποιότητας περιβάλλον μέσα στο οποίο προστατεύεται η υγεία και ευνοείται η ανάπτυξη της προσωπικότητάς του.

Εκτός από τον νόμο 1650/1986, η εθνική περιβαλλοντική νομοθεσία απαρτίζεται από πολλούς νόμους, υπουργικές αποφάσεις και προεδρικά διατάγματα σε εθνικό επίπεδο.

Παράλληλη η κοινοτική νομοθεσία που δεσμεύει απόλυτα τη χώρα μας αποτελείται από οδηγίες και κανονισμούς που διέπουν κρίσιμα ζητήματα όπως το δικαίωμα πρόσβασης στην περιβαλλοντική πληροφόρηση, η ατμοσφαιρική ρύπανση οι υδατικοί πόροι, το φυσικό περιβάλλον, τα χημικά, ο θόρυβος, τα απόβλητα και η βιομηχανική ρύπανση.

Όμως, η ύπαρξη νομικού πλαισίου προστασίας του περιβάλλοντος δεν αρκεί, ιδιαίτερα όταν δεν εφαρμόζεται ή καταστρατηγείται είτε από τους αρμόδιους φορείς είτε από τους πολίτες».¹⁸

Νομοθεσία για την προστασία του περιβάλλοντος.

Νομοθετικές και κανονιστικές διατάξεις για το περιβάλλον στην Ευρωπαϊκή Ένωση και στην Ελλάδα.

Οι νομοθετικές και κανονιστικές διατάξεις στην Ελλάδα και στην Ευρωπαϊκή Ένωση (ΕΕ) είναι πολυάριθμες και καλύπτουν όλους τους τομείς του περιβαλλοντικού ενδιαφέροντος, όπως η ατμοσφαιρική ρύπανση, ρύπανση υδατικών συστημάτων, φυσικό περιβάλλον, προστασία πανίδας και χλωρίδας, φαινόμενο θερμοκηπίου, απορρίμματα-τοξικά απόβλητα, βιομηχανικές εγκαταστάσεις, περιβαλλοντική πολιτική, μελέτες περιβαλλοντικών επιπτώσεων.

¹⁸ <http://www.wwf.gr/index.php?option=content&task=view&id=22>

Η Ελλάδα έχει εναρμονίσει την Εθνική της νομοθεσία με τις οδηγίες της ΕΕ, αλλά σε ορισμένες από αυτές, των τελευταίων χρόνων, δεν έχει επιτευχθεί η εναρμόνιση, αν και υπάρχει συγκεκριμένη ημερομηνία εναρμόνισης που αποδέχονται η χώρες-μέλη (με εξαιρέσεις σε ορισμένες περιπτώσεις).

Ο κατάλογος που ακολουθεί είναι επιλογή ορισμένων Οδηγιών, αποφάσεων και νομοθετημάτων που αφορούν το περιβάλλον στην Ευρωπαϊκή Ένωση και στην Ελλάδα. Η θεαματική ταξινόμηση των νομοθετικών /κανονιστικών διατάξεων είναι:

1. Ατμοσφαιρικό περιβάλλον, ατμοσφαιρική ρύπανση.
2. Θόρυβος, ακουστικό περιβάλλον.
3. Υδάτινο περιβάλλον, ρύπανση νερών.
4. Φυσικό περιβάλλον, προστασία πανίδας και χλωρίδας.
5. Χημικές ουσίες, βιομηχανικοί κίνδυνοι, βιοτεχνολογία.
6. Μελέτες περιβαλλοντικών επιπτώσεων, περιβαλλοντική πολιτική.

9.2 Ατμοσφαιρικό περιβάλλον, Ατμοσφαιρική Ρύπανση

Ευρωπαϊκή Κοινότητα (Ε.Κ.), Ευρωπαϊκή Οικονομική Κοινότητα(Ε.Ο.Κ.), Ευρωπαϊκή Ένωση(Ε.Ε.).

70/220/ΕΚ: «Μέτρα για την αντιμετώπιση της ατμοσφαιρικής ρύπανσης από καυσαέρια προερχόμενα από τα οχήματα».

75/716/ΕΟΚ: «Περιεκτικότητα θείου ορισμένων υγρών καυσίμων».

82/884/ΕΟΚ: «Καθορισμός της οριακής τιμής του μολύβδου που περιέχεται στην ατμόσφαιρα».

84/360/ΕΟΚ: Καταπολέμηση της ατμοσφαιρικής ρύπανσης από βιομηχανικές εγκαταστάσεις (Κοινή Υπουργική Απόφαση, Κ.Υ.Α. 69269)

5387/24.10.1990: κατάταξη έργων και δραστηριοτήτων σε κατηγορίες,

85/203/ΕΟΚ: Προδιαγραφές ποιότητας αέρα για το διοξείδιο του αζώτου

85/337/ΕΟΚ: Για την προσέγγιση των νομοθεσιών των κρατών μελών των σχετικών με την περιεκτικότητα της βενζίνης σε μόλυβδο (ΚΥΑ 39254/1010/7.6.1988)

85/337/ΕΟΚ: Για την εκτίμηση των επιπτώσεων σχεδίων δημόσιων και ιδιωτικών έργων στο περιβάλλον (ΚΥΑ 69269/5387/24.10/1990 και ΚΥΑ75308/5512/2610/2.11.1990 συμμόρφωση με 84/360/ΕΟΚ και 85/337/ΕΟΚ).

Απόφαση. Συμβ. 86/277/ΕΟΚ για την μακροχρόνια χρηματοδότηση του συλλογικού προγράμματος μετρήσεων και αξιολόγησης της μεταφοράς αέριων ρύπων σε μεγάλη απόσταση στην Ευρώπη

87/217/ΕΟΚ: Σχετικά με την πρόληψη και την μείωση της ρύπανσης του περιβάλλοντος από τον αμίαντο (ΚΥΑ 8243/1113/26.2.1991)

88/76/ΕΟΚ: Για την προσέγγιση των νομοθεσιών των κρατών μελών σχετικά με τα μέτρα που πρέπει να ληφθούν κατά της ρυπάνσεως του αέρα από τα αέρια που προέρχονται από τους κινητήρες οχημάτων (ΚΥΑ 81400/860/3.7.1991 Συμμόρφωση με 88/76/ΕΟΚ, 88/436/ΕΟΚ, 89/458/ΕΟΚ και 89/491/ΕΟΚ) και ΚΥΑ 28433/2448/1992 συμμόρφωση με 88/76/ΕΟΚ και άλλες οδηγίες που αφορούν μέτρα για τον περιορισμό αέριων ρύπων. Αποφ Συμβ.88/540/ΕΟΚ.

Θόρυβος, Ακουστικό περιβάλλον

Ευρωπαϊκή Ένωση

80/51/ΕΟΚ: για περιορισμό του θορύβου που προκαλείται από υποηχητικά αεροσκάφη (τροπ.83/260/ΕΟΚ) εναρμόνιση: Π.Δ. 457/1984.

84/535/ΕΟΚ: Για την προσέγγιση των νομοθεσιών των κρατών-μελών σχετικά με το επιτρεπτό επίπεδο ηχητικής στάθμης των ηλεκτροπαραγωγών ζευγών συγκολλησεως (τροπ.85/407/ΕΟΚ).

86/662/ΕΟΚ :Για τον αερόφερτο θόρυβο που εκπέμπουν οι οικιακές συσκευές

9.3 Ελληνική νομοθεσία /κανονισμοί

N.1650/1986 για την προστασία του περιβάλλοντος (άρθρο 14).

- **ΚΥΑ 11733/22.5.1991:** Μέτρα καταπολέμησης του θορύβου που εκπέμπεται κατά τις δοκιμές που συνοδεύουν την τοποθέτηση ή επισκευή συστημάτων συναγερμού οχημάτων.
- **ΚΥΑ 17252/20.5.1992:** Καθορισμός δεικτών και ανωτάτων επιτρεπόμενων ορίων του θορύβου που προέρχεται από την κυκλοφορία σε ειδικά και συγκοινωνιακά έργα.
- **Π.Δ. 1180/1981:** Καθορισμός ορίων εκπομπών θορύβου από

βιομηχανικές και συναφείς εγκαταστάσεις.

Υδάτινο Περιβάλλον, Ρύπανση των νερών.

- **73/404/ΕΟΚ:** Περί προσεγγίσεως των νομοθεσιών των κρατών μελών για τα απορρυπαντικά (επίσης 82/242/ΕΟΚ και 86/94/ΕΟΚ) Απόφαση Συμβουλίου 75/437/ΕΟΚ που αναφέρεται στην πρόληψη της θαλάσσιας ρύπανσης από χερσαίες πηγές.
- **76/160/ΕΟΚ:** Περί της ποιότητας των υδάτων κολυμβήσεως.
- **78/659/ΕΟΚ:** Περί της ποιότητας των γλυκών υδάτων που έχουν ανάγκη προστασίας ή βελτιώσεως για την διατήρηση της ζωής των ιχθύων.
- **79/869/ΕΟΚ:** Περί των μεθόδων μετρήσεως και περί της συχνότητας των δειγματοληψιών και της αναλύσεως των επιφανειακών υδάτων τα οποία προορίζονται για την παραγωγή πόσιμου ύδατος.
- **80/778/ΕΟΚ:** Περί της ποιότητας ποσίμου νερού, Αποφ.Συμβ.84/132/ΕΟΚ Για το πρωτόκολλο που αφορά τις ειδικώς προστατευόμενες περιοχές της Μεσογείου.
- **91/271/ΕΟΚ:** Για την επεξεργασία των αστικών υγρών αποβλήτων.
- Οδηγία 1998/89/ΕΚ σχετικά με την ποιότητα του νερού ανθρώπινης κατανάλωσης.
- Κανονισμός 2099/915/ΕΕ «Επιτροπή ασφάλειας στην ναυτιλία και πρόσληψης της ρύπανσης από τα πλοία».

Φυσικό περιβάλλον.

- **79/409/ΕΟΚ:** Περί της διατηρήσεως των άγριων πτηνών (ΚΥΑ 414985/29.11.1985, Μέτρα διαχείρισης της άγιας πτηνοπανίδας και τις τροποποιήσεις 81/854/ΕΟΚ , 91/244/ΕΟΚ)
- Κανονισμός 82/72/ΕΟΚ Περί συνάψεως συμβάσεως διατηρήσεως της άγριας ζωής και του φυσικού περιβάλλοντος της Ευρώπης.
- Κανονισμός 3529/86/ΕΟΚ Σχετικά με την προστασία των δασών στην Κοινότητα από τις πυρκαγιές (και κανονισμός 525/87/ΕΟΚ).
- Κανονισμός 3626/82/ΕΟΚ Εφαρμογή στην Κοινότητα της Σύμβασης για το διεθνές εμπόριο των ειδών άγριας πανίδας και χλωρίδας που απειλούνται με εξαφάνιση.

- Αρ.11/1981/Εθν. Συμβ. Χωροταξίας και Περιβάλλοντος περί χαράξεως κατευθυντήριων γραμμών για την διατήρηση παράκτιων βιοτόπων και μέτρα προστασίας για ορισμένους από αυτούς.
- **Χημικές ουσίες, βιομηχανικοί κίνδυνοι, βιοτεχνολογία.**
- **67/548/ΕΟΚ:** Ταξινόμηση, συσκευασία και επισήμανση των επικίνδυνων ουσιών (η Οδηγία πλαίσιο συνοδεύτηκε με άλλες, όπως 69,81/ΕΟΚ,70/189/ΕΟ, 71/146, 75/406, 79/831 και πολυάριθμες τροποποιήσεις) {εναρμόνιση :Π>Δ> 329/1983, ΚΥΑ 279/1985}.
- **76/769/ΕΟΚ και 79/663:** Περιορισμοί στην κυκλοφορία και χρήση μερικών επικίνδυνων ουσιών και παρασκευασμάτων (εναρμόνιση Π.Δ. 445/1983-82/501/ΕΟΚ). Καθορισμός μέτρων και περιορισμών για την αντιμετώπιση κινδύνων από ατυχήματα μεγάλης έκτασης που περικλείουν ορισμένες βιομηχανικές δραστηριότητες (εναρμόνιση :ΚΥΑ 18187/272/24.2.1988).
- **87/216/ΕΟΚ:** Τροποποίηση της οδηγίας 82/501/ΕΟΚ (με αυστηρότερες προδιαγραφές και αποθηκευμένες ποσότητες εύφλεκτων υλικών).
- Απόφαση 89/425/ΕΟΚ Σχετικά με την εξαγωγή ορισμένων χημικών προϊόντων.
- **91/155/ΕΟΚ:** Για το σύστημα της ειδικής πληροφόρησης σχετικά με επικίνδυνα παρασκευάσματα.
- **Μελέτες περιβαλλοντικών επιπτώσεων, περιβαλλοντική πολιτική.**
- **76/161/ΕΟΚ:** Περί θεσπίσεως κοινής διαδικασίας για την σύνταξη και συνεχή ενημέρωση καταλόγου πηγών πληροφορήσεως σχετικά με το περιβάλλον μέσα στην Κοινότητα.
- **85/338/ΕΟΚ:** Για την έγκριση προγράμματος εργασίας της Επιτροπής σχετικά με ένα πειραματικό σχέδιο για την συλλογή, το συντονισμό και η συναρμογή πληροφοριών που αφορούν την κατάσταση του περιβάλλοντος.
- **85/337/ΕΟΚ:** για την εκτίμηση των επιπτώσεων ορισμένων δημοσίων και ιδιωτικών έργων στο περιβάλλον (ΚΥΑ 69269/5387/24.10.1990) κατάταξη έργων και δραστηριοτήτων σε κατηγορίες, περιεχόμενο Μελέτης Περιβαλλοντικών Επιπτώσεων, καθορισμός περιεχομένου

Ειδικών Περιβαλλοντικών Μελετών, σε συμμόρφωση 85/337/ΕΟΚ και 84/360/ΕΟΚ που αφορά τον περιορισμό της ατμοσφαιρικής ρύπανσης από βιομηχανικές εγκαταστάσεις.

- Απόφαση 86/234/ΕΟΚ Για την θέσπιση πολυετών προγραμμάτων έρευνας και ανάπτυξης στον τομέα του περιβάλλοντος.
- Απόφαση 86/479/ΕΟΚ σχετικά με την σύσταση συμβουλευτικής επιτροπής για την προστασία του περιβάλλοντος στις ζώνες που απειλούνται άμεσα.
- Απόφαση αρ.466/20002/ΕΕ σχετικά με την θέσπιση κοινοτικού προγράμματος δράσης για την προαγωγή των μη κυβερνητικών οργανώσεων που αναπτύσσουν δραστηριότητα κυρίως στον τομέα της προστασίας του περιβάλλοντος.
- Οδηγία 2003/4/ΕΕ για την πρόσβαση του κοινού σε περιβαλλοντικές πληροφορίες και για την κατάργηση της οδηγίας 9/313/ΕΟΚ.

Ελληνική νομοθεσία /κανονισμοί.

- ΚΥΑ 77921/1999 (ΦΕΚ343Β/1995) Ελεύθερη πρόσβαση του κοινού στις Δημόσιες Αρχές για πληροφορίες σχετικά με το περιβάλλον.
- Νόμος 2742/1999 (ΦΕΚ207Α/7.10.1999) Χωροταξικός σχεδιασμός και Αειφόρος ανάπτυξη και άλλες διατάξεις.¹⁹

¹⁹ <http://www.wwf.gr/index.php?option=content&task=view&id=22>

ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑ:

Συμπερασματικά μπορούμε να πούμε ότι ο σκοπός αυτής της εργασίας είναι η μελέτη των περιβαλλοντικών επιπτώσεων που μπορεί να έχει η μη ελεγχόμενη ανάπτυξη του τουρισμού, καθώς και αν η τουριστική ανάπτυξη και η περιβαλλοντική προστασία μπορούν να συμβαδίσουν.

Σε μια εποχή αυξημένης συνειδητοποίησης των αρνητικών επιπτώσεων της μόλυνσης του πλανήτη, ο τουρισμός θεωρείται ένας από τους κύριους ενόχους. Ο ανεξέλεγκτος τουρισμός δεν αποτελεί μια φιλική προς το περιβάλλον βιομηχανία-και σε αυτό συμβάλουν οι μεταφορές, η τοπική υπερανάπτυξη και η εξάντληση των φυσικών πόρων.

Τα διεθνή συνέδρια που εστιάζουν σε αυτό το θέμα έχουν διατυπώσει αρκετές προτάσεις, που συχνά συνοψίζονται με τον όρο «Περιβαλλοντικός Τουρισμός» και αναφέρονται σε όρους όπως ο εναλλακτικός τουρισμός (φυσιολατρία και παρατήρηση της άγριας ζωής), ο οικολογικός τουρισμός (προαγωγή και προστασία φυσικού κάλους από τον μαζικό τουρισμό και την υπερανάπτυξη) και ο αγροτουρισμός (εκπαιδευτικές εκδρομές στην ύπαιθρο και επιμόρφωση του αγροτικού πληθυσμού). Η θεωρία υιοθετείται εύκολα –οι τουριστικοί πράκτορες, οι τοπικές επιχειρήσεις και οι επισκέπτες εκτιμούν και σέβονται τα πολιτιστικά και φυσικά χαρακτηριστικά της περιοχής όπου δραστηριοποιούνται-όμως υπάρχουν δυσκολίες στην πρακτική εφαρμογή της.

Ο τουρισμός είναι ένας παράγοντας ο οποίος έχει τις παρενέργειες και τα ελαττώματά του και αν μείνει ανεξέλεγκτος μπορεί να προκαλέσει σοβαρές και καταστροφικές συνέπειες στο περιβάλλον και στο κοινωνικό σύνολο. Όλοι μας έχουμε συνειδητοποιήσει την ανάγκη της τουριστικής ανάπτυξης και τα μεγάλα οικονομικά, και όχι μόνο, οφέλη που αναμένει η κάθε χώρα από τον τουρισμό. Δεν έχουμε κατανοήσει όμως ακόμη επαρκώς τι συνεπάγεται για το περιβάλλον και τον τρόπο ζωής μας η ανοργάνωτη και ανεξέλεγκτη ανάπτυξη του τουρισμού.

Το υγιεινό και αισθητικό περιβάλλον αποτελεί την δυναμική αγορά του μέλλοντος και η ανάπτυξη του τουρισμού της χώρας μας οφείλεται κυριαρχικά στο φυσικό και πολιτιστικό περιβάλλον της. Αυτό σημαίνει ότι η ελλιπής προσοχή και η καταστροφή αυτού του περιβάλλοντος θα απομάκρυνε τους ξένους και θα στερούσε από την χώρα μας σημαντικά πλεονεκτήματα.

Για να συνεχίσουμε λοιπόν να ζούμε σε ένα υγιεινό και αισθητικό περιβάλλον εμείς και οι επόμενες γενιές, ανεξάρτητα από την ανάπτυξη της τουριστικής

δραστηριότητας που είναι αναμφισβήτητα ένας από τους πιο σημαντικούς παράγοντες της χώρας μας, πρέπει το Κράτος, οι Διεθνείς Οργανισμοί και η Τοπική Αυτοδιοίκηση να παίρνουν τα κατάλληλα μέτρα και να θεσπίζουν νόμους οι οποίοι να έχουν πρωταρχικό σκοπό τους την απόλυτη προστασία του περιβάλλοντος και την υγιή ανάπτυξη του τουρισμού.

Ο κάθε άνθρωπος σαν άτομο αλλά και σαν κοινωνικό σύνολο πρέπει να κατανοήσει ότι ο τουρισμός έχει αναμφισβήτητα σημαντικά οικονομικά και κοινωνικά οφέλη για μια χώρα αλλά χωρίς ένα υγιές και προσεγμένο περιβάλλον μειώνεται δραματικά η τουριστική δραστηριότητα και κατά συνέπεια αν ζει σε ένα ανύπαρκτο και μολυσμένο περιβάλλον, δημιουργεί σοβαρά προβλήματα στον τρόπο διαβίωσης του αλλά και του κοινωνικού συνόλου.

Άρα το πρώτο μέλημα του κράτους, της κάθε κοινωνίας και του κάθε ανθρώπου είναι πρώτα η περιβαλλοντική προστασία και έπειτα η ελεγχόμενη και προσεγμένη τουριστική ανάπτυξη έτσι ώστε να υπάρχει ισορροπία και σωστή λειτουργία μεταξύ αυτών των δύο πολύ σημαντικών παραγόντων.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ:

ΒΙΒΛΙΑ:

1. Ασκέλη Σ., Επιχειρήστε αγροτουριστικά. «Πώς να οργανώσετε την δική σας αγροτουριστική επιχείρηση» Οδηγός της Αγροτουριστικής ΑΕ, Εκδόσεις ΚΕΡΚΥΡΑ (2005).
2. Ευθυμιάτου-Πουλάκου Α., «Τουριστικό Δίκαιο». Εκδόσεις Σακκουλά Ν. Αντ., Αθήνα-Κομοτηνή 1994, σελ.558-565 και σελ.584-588».
3. Κουτρομπής Ν., «Τουρισμός-Γεν. Αρχές-Οργάνωση». Εκτύπωση – Βιβλιογραφία – Βουλγαρίδης – Χατζηστήλη Ο.Ε., Έκδοση 1980.
4. Λύτρας Π., «Τουριστική Ανάπτυξη (θεωρία και πράξη)», Εκδόσεις Παπαζήση - Αθήνα 1983.
5. «Οικοτουρισμός Συνδυασμός δράσεων πιλοτικού χαρακτήρα για την ανάπτυξη του οικολογικού τουρισμού». Εκδόσεις Ε.Ο.Τ. 2000.
6. Παυλόπουλος Α., «Θέματα Οικονομικής και Τουριστικής Πολιτικής». Εκδόσεις ΙΤΕΠ 2001
7. Πατσουράτης «Η ανταγωνιστικότητα του Ελληνικού Τουριστικού Τομέα». Εκδόσεις ΙΤΕΠ 2002.

ΑΡΘΡΑ:

«Άρθρο, Metropolis, 21/05/2008».

ΔΙΑΔΥΚΤΙΟ:

http://www.mactsa.net/index.php?option=com_content&task=view...(05/02/2008)

http://www.ecocrete.gr/index.php?option=com_content&task=view&id=441&itemid=82 (05/02/2008)

<http://www.wwf.gr/index.php?option=content&task=view&id=22> (12/12/2008)